
**OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ
W WOJEWÓDZTWIE
KUJAWSKO-POMORSKIM
ZA ROK 2017**

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu

Toruń, 2018

Wstęp	5
Rozdział I. Charakterystyka demograficzna województwa	6
Rozdział II. Ocena zasobów w obszarze pomocy i integracji społecznej w odniesieniu do poszczególnych grup odbiorców	11
1. Klienci pomocy społecznej.....	11
2. Piecza zastępcza	28
3. Dzieci i młodzież	38
4. Osoby bezrobotne	45
5. Osoby bezdomne	54
6. Osoby niepełnosprawne i przewlekle chore	59
7. Osoby starsze.....	65
Rozdział III. Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej.....	72
Rozdział IV. Przegląd działań w zakresie usług społecznych podejmowanych w ramach RPO WK-P 2014 – 2020	76
Rozdział V. Wybrane działania Samorządu Województwa Kujawsko- -Pomorskiego w obszarze zwiększenia włączenia społecznego	82
Rozdział VI. Rekomendacje wynikające z raportu	105

Wstęp

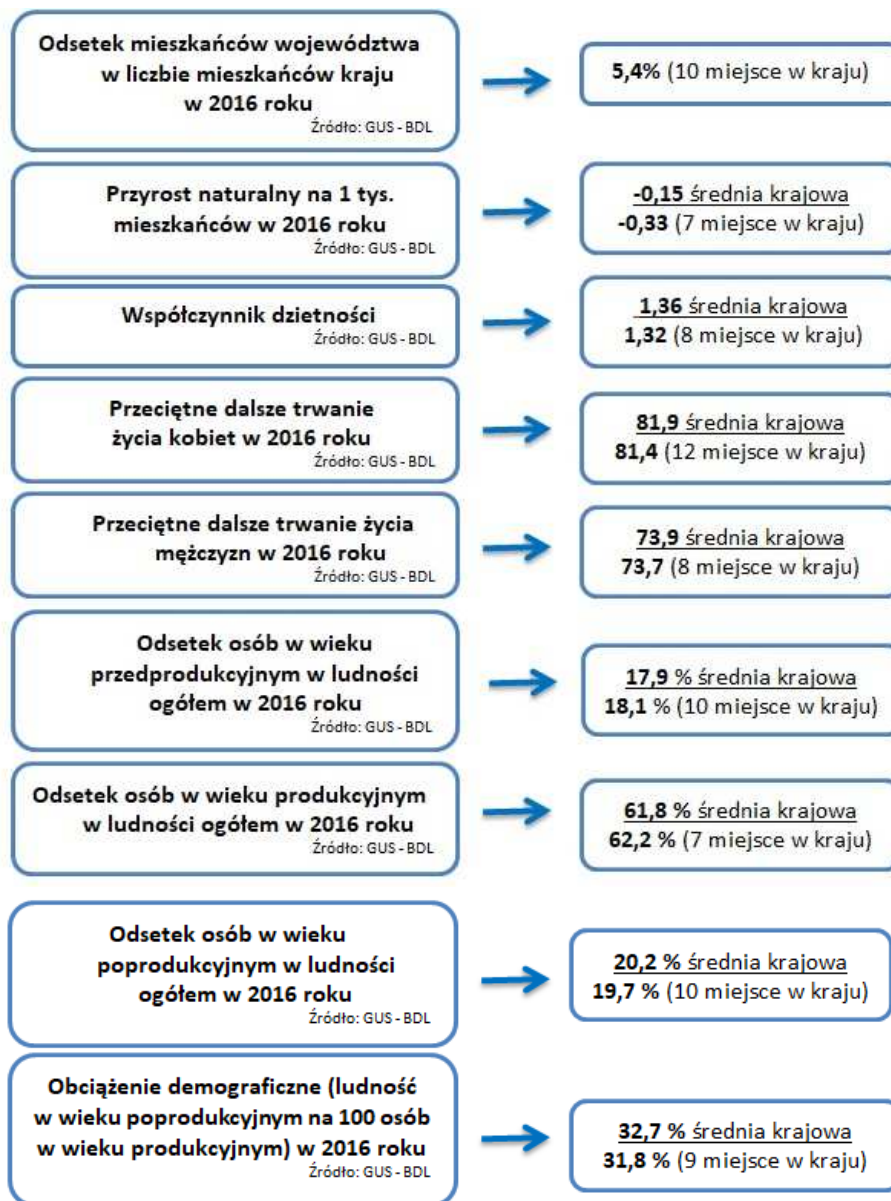
Z zapisów ustawy o pomocy społecznej¹ wynika obowiązek corocznego sporządzania Oceny Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS). Powstaje ona w oparciu o przygotowane przez samorządy gmin i powiatów województwa kujawsko-pomorskiego oceny. Są one przekazywane do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu w formie elektronicznego formularza za pośrednictwem Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS), która należy do systemów informatycznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Ponadto raport poszerzany został o dane i informacje GUS-BDL, WUP w Toruniu, a także analizy własne Ośrodka.

Przedstawiony raport stanowi analizę sytuacji społecznej, demografii i rynku pracy w województwie kujawsko-pomorskim. Zamieszczone są w nim dane z różnych obszarów polityki społecznej, m.in. informacje o świadczeniobiorcach pomocy instytucjonalnej i środowiskowej, kadrze, a także wydatkach na pomoc społeczną, czyli kosztach zadań realizowanych przez gminy i powiaty. Po raz pierwszy uwzględniono tutaj wydatki w zakresie świadczenia wychowawczego (program 500+), które stanowią dużą część ogólnego budżetu województwa. Strukturę opracowano wedle poszczególnych grup odbiorców (klientów) pomocy społecznej – dzieci i młodzieży, osób bezrobotnych, osób bezdomnych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych, osób starszych oraz związanych z pieczę zastępczą. Ponadto przedstawiono wybrane działania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego dotyczące zwiększenia włączenia społecznego, głównie programów opracowywanych i wdrażanych przez Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu i jednostki organizacyjne Samorządu Województwa. W tym roku szczególną uwagę poświęcono polityce senioralnej i rozwojowi usług społecznych, realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

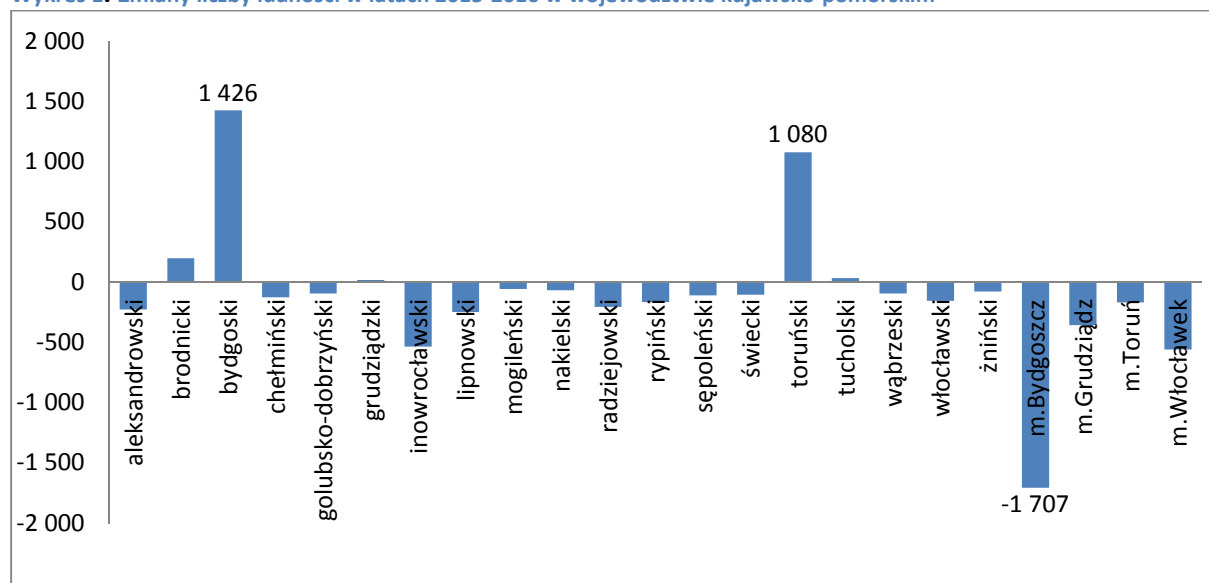
¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r., poz. 1769 z późn. zm.) art. 16a.

Rozdział I. Charakterystyka demograficzna województwa

Jak podaje Główny Urząd Statystyczny liczba ludności w województwie kujawsko-pomorskim w roku 2016 wynosiła 2 083 927 osób. W stosunku do roku 2015 odnotowano spadek o 2 283 osoby. Najwyższy spadek odnotowano w Bydgoszczy (↓ 1 707), natomiast wzrost w powiecie bydgoskim (↑ 1 426) oraz w powiecie toruńskim (↑ 1 080). Spośród wszystkich powiatów województwa jedynie w 5 powiatach liczba ludności wzrosła, w pozostałych powiatach odnotowano spadek liczby mieszkańców względem roku 2015.

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w latach 2015-2016 w województwie kujawsko-pomorskim

Źródło: dane BDL GUS na lata 2015-2016

Analizując strukturę ludności odnotowano, iż odsetek kobiet w 2016 roku wzrósł o 0,1 względem roku ubiegłego. Nie zmienił się jednak trend odnośnie do proporcji płciowej – w województwie liczba kobiet jest nieznacznie większa od liczby mężczyzn.

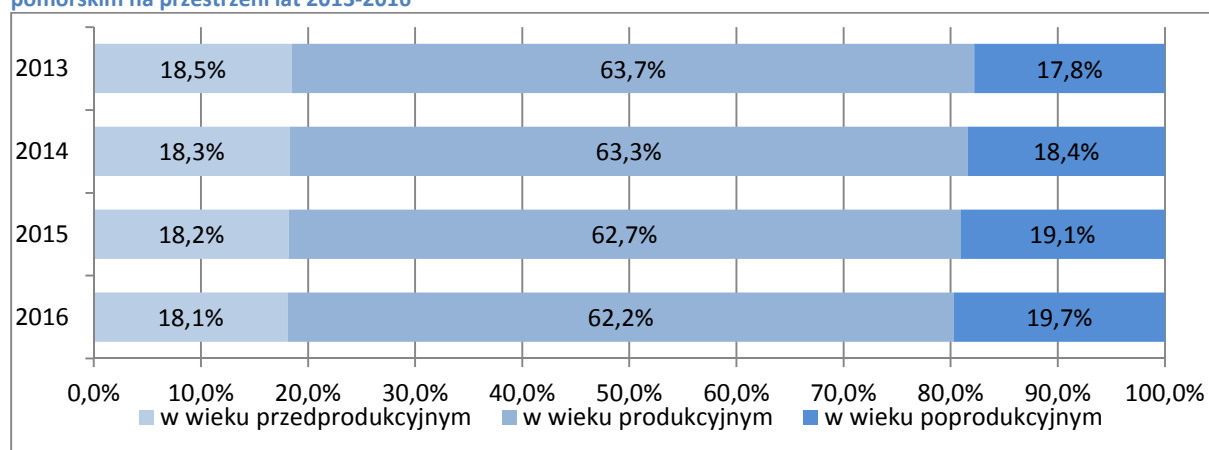
Tabela 1. Liczba mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego (w tym odsetek kobiet) na przestrzeni 2013-2016

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016
Liczba mieszkańców	2 092 564	2 089 992	2 086 210	2 083 927
Odsetek kobiet	51,5	51,5	51,5	51,6

Źródło: dane BDL GUS na lata 2013-2016

Diagnoza społeczna województwa kujawsko-pomorskiego wykazuje, iż pod względem grup aktywności zawodowej najliczniejszą grupę mieszkańców w naszym regionie stanowiły osoby w wieku produkcyjnym (62,2%). Liczba osób w wieku produkcyjnym na terenie regionu kujawsko-pomorskiego w roku 2016 wyniosła 1 295 789 osób. Odnotowano spadek o 13 302 osoby względem roku 2015, kiedy liczba ta wynosiła 1 309 091 osób. Drugą z kolei grupę ludności stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym, których liczba w roku 2016 wzrosła z 398 294 do 411 659, względem 2015, co stanowiło odpowiednio 19% i 20% ogółu ludności. Ostatnią grupę mieszkańców stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym, których liczba była najniższa i wynosiła w 2016 roku 376 479 (spadek w stosunku do roku 2015 o 2 346 osób).

Wykres 2. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w województwie kujawsko-pomorskim na przestrzeni lat 2013-2016

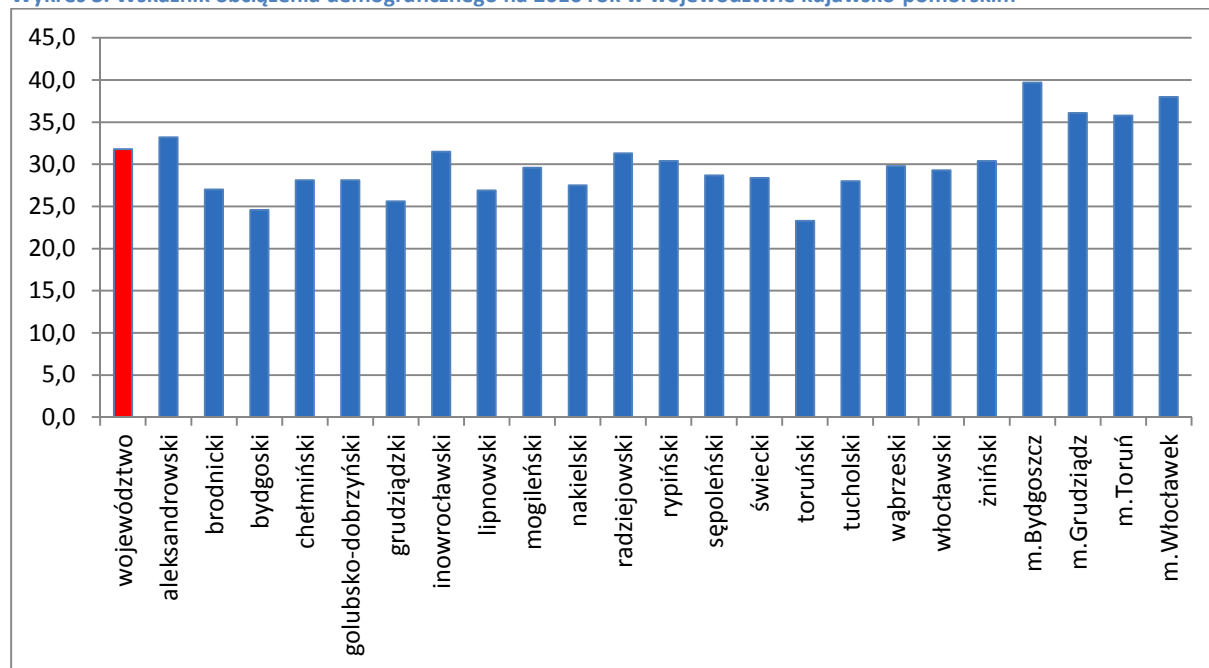
Źródło: dane BDL GUS za 2016 rok

Wg danych GUS za rok 2016 w regionie kujawsko-pomorskim powiatami, które charakteryzują się najwyższym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców są: powiat aleksandrowski (21%), powiat inowrocławski (20%), powiat radziejowski (20%), powiat mogileński (19%), powiat żniński (19%), powiat rypiński (19%), włocławski (19%), powiat wąbrzeski (19%). Spośród powiatów województwa kujawsko-pomorskiego powiaty: tucholski, nakielski, grudziądzki utrzymały się na tym samym poziomie w przedmiotowej kwestii w roku 2015 oraz w 2016. Najniższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, jednakże o charakterze wzrostowym, z roku 2015 na rok 2016 o jeden punkt procentowy, występował w powiatach: toruńskim, bydgoskim, grudziądzkim, brodnickim oraz lipnowskim.

Gminą, która w regionie kujawsko-pomorskim charakteryzowała się najwyższym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców, był Ciechocinek z wartością 30% w roku 2016 dla której wskaźnik ten wynosił 29% w roku 2015. W dalszej kolejności, zgodnie z danymi przedstawionym przez GUS należy wymienić odpowiednio: Bydgoszcz (23% w 2015r. i 24% w 2016r.), Włocławek (22% w 2015r. i 23% w 2016r.), Inowrocław (21% w 2015r. i 22% w 2016r.), Toruń (21% w 2015r. i 22% w 2016r.), Grudziądz (21% w 2015r. i 22% w 2016r.), które są jednocześnie największymi miastami w regionie. Zaraz po nich plasuje się Bytoń (21%), Lubraniec (21%), Radziejów miasto (21% w 2015r. i 22% w 2016 r.). Procentowy udział osób w wieku poprodukcyjnym był najmniejszy w gminie Obrowo oraz Brodnica gmina i wynosi 12%.

Wykres 3. Wskaźnik obciążenia demograficznego na 2016 rok w województwie kujawsko-pomorskim

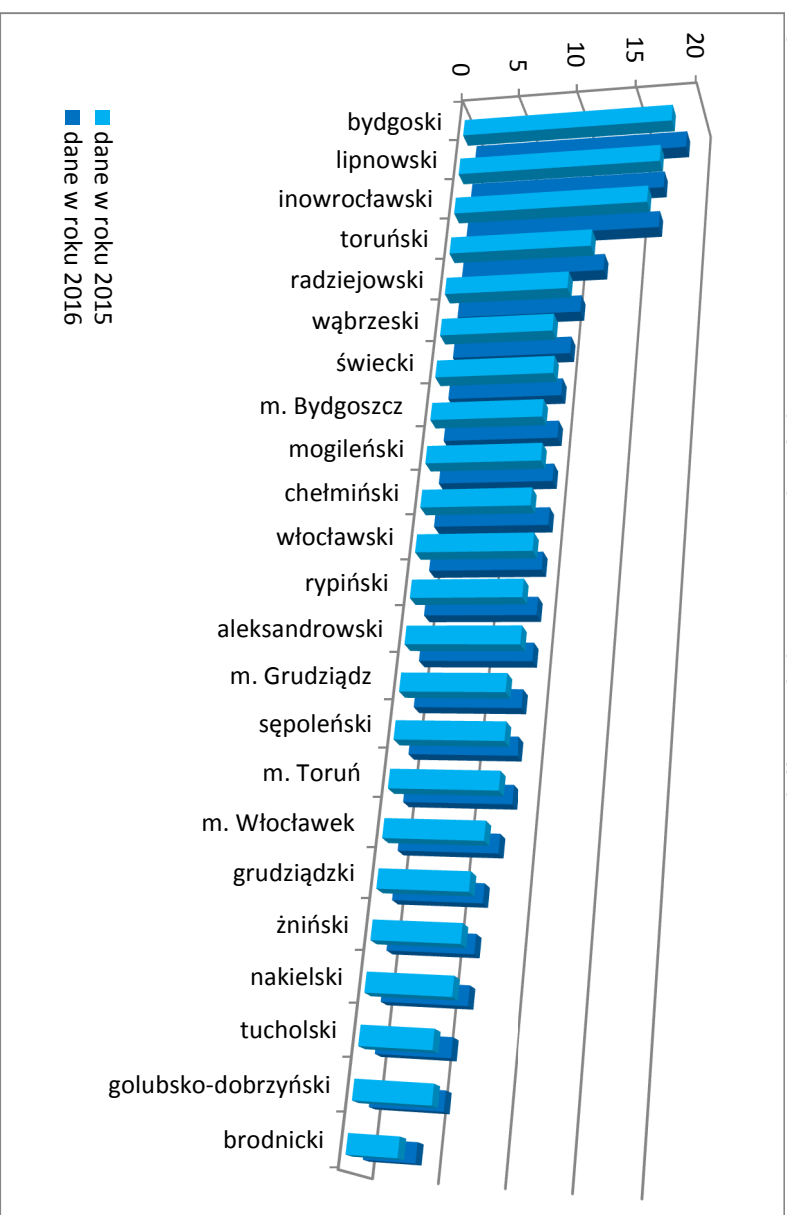
Źródło: dane BDL GUS za lata 2013 - 2016

Wskaźnikiem odwołującym się do sytuacji demograficznej województwa kujawsko-pomorskiego jest wskaźnik obciążenia demograficznego. Wskaźnikiem tym określa się odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym (tj. dzieci i młodzież oraz osoby starsze) w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym na 100 osób.

Spośród powiatów naszego regionu najwyższy wskaźnik obciążenia demograficznego występował w miastach na prawach powiatu, tj. w Bydgoszczy, we Włocławku, w Toruniu i w Grudziądzu. Powiatami o najniższej wartości ww. wskaźnika były odpowiednio: powiat toruński, powiat bydgoski oraz powiat grudziądzki.

Badając strukturę ludności w wieku 85+ stwierdzono, iż w 2015 roku w województwie kujawsko-pomorskim mieszkało 35 154 osób powyżej 85 roku życia, w 2016 r. liczba osób w tym wieku wynosiła już 36 982. W latach 2015-2016 we wszystkich powiatach regionu, z wyjątkiem powiatu włocławskiego, nastąpił wzrost, bądź został zachowany ten sam poziom udziału osób w wieku powyżej 85 roku życia w ogólnej liczbie osób w wieku poprodukcyjnym. Najwyższy odsetek osób powyżej 85 lat w populacji osób w wieku poprodukcyjnym występował w powiatach: bydgoskim (18%), lipnowskim (17%) oraz inowrocławskim (16%). Obserwowana tendencja wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym w analizowanych latach 2015–2016 ukazuje, iż w województwie kujawsko-pomorskim występuje zjawisko podwójnego starzenia się opisujące stosunek osób w wieku 85 lat w populacji osób w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 4. Odsetek osób w wieku 85+ w populacji osób w wieku poprodukcyjnym

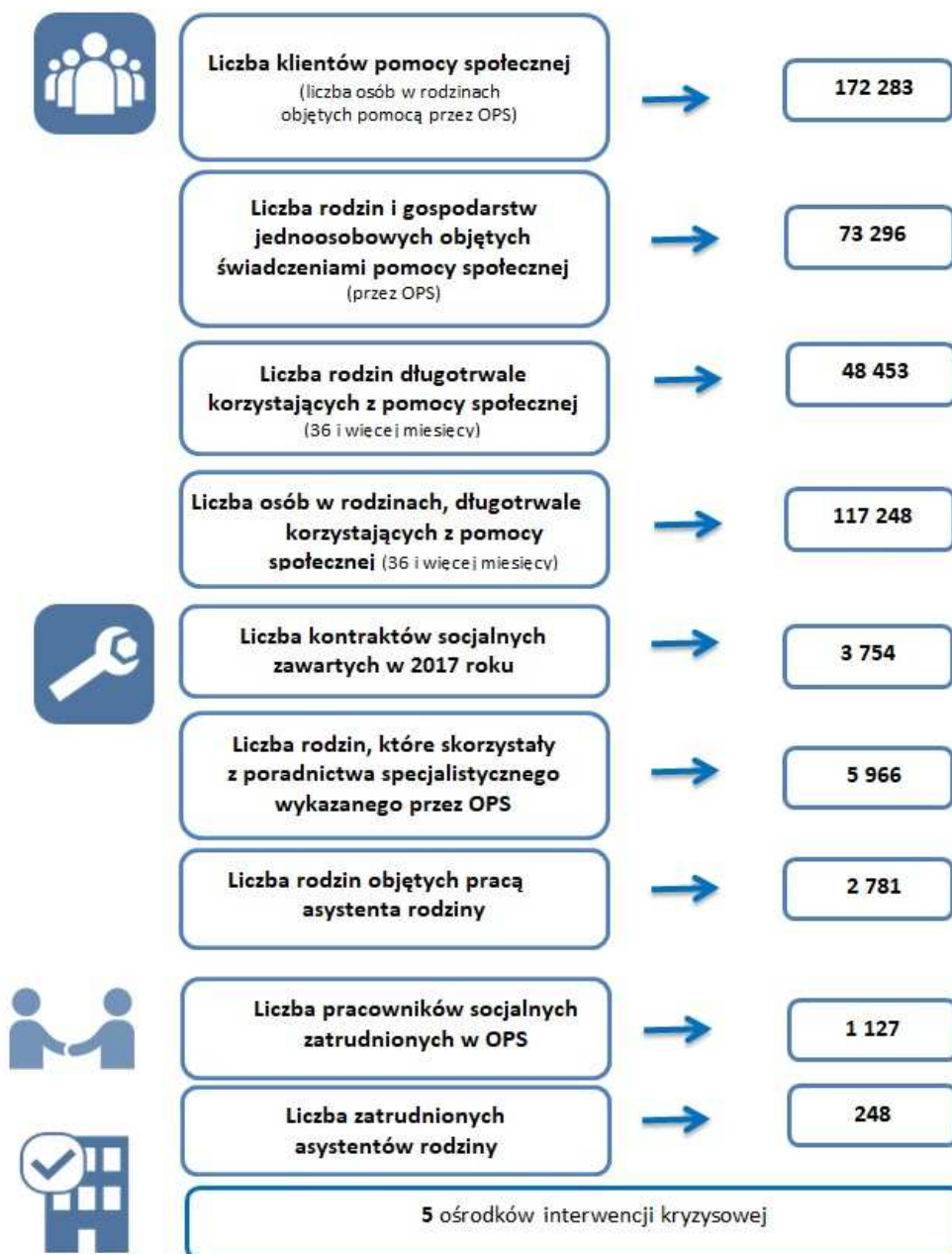

Źródło: dane BDL GUS za lata 2015-2016

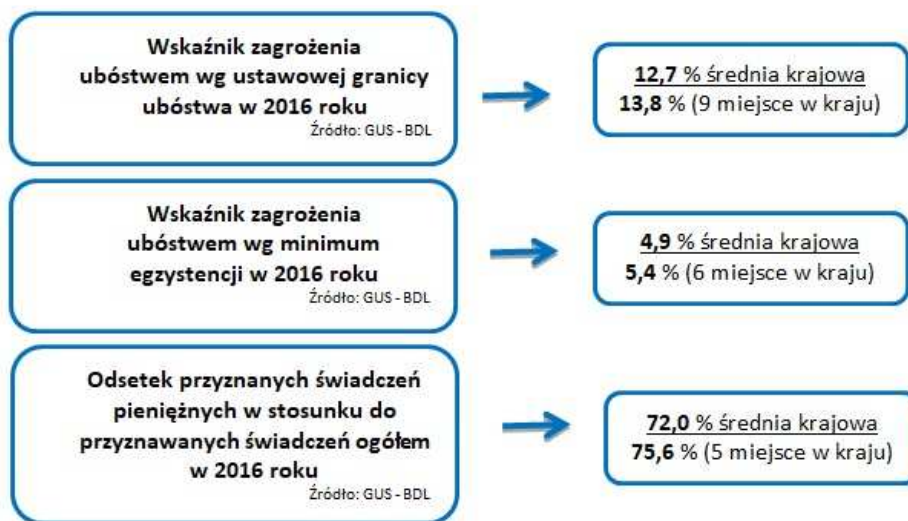
Rozdział II. Ocena zasobów w obszarze pomocy i integracji społecznej w odniesieniu do poszczególnych grup odbiorców.

1. Klienci pomocy społecznej

Dane dot. województwa kujawsko-pomorskiego

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

NATĘŻENIE KORZYSTANIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ

8,3

Odsetek mieszkańców, korzystających z pomocy społecznej

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach, odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań, zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Pomoc społeczna polega w szczególności na: przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Prawo do świadczeń pieniężnych przysługuje osobom i rodzinom, których posiadane dochody nie przekraczają kryteriów dochodowych: w przypadku osoby samotnie gospodarującej dochód nieprzekraczający kwoty 634 zł, natomiast dla osoby w rodzinie kwoty 514 zł.

Źródło: [https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/\(data_korzystania_24.04.2018_r.\)](https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/(data_korzystania_24.04.2018_r.))

Tabela 2. Natężenie korzystania ze świadczeń pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

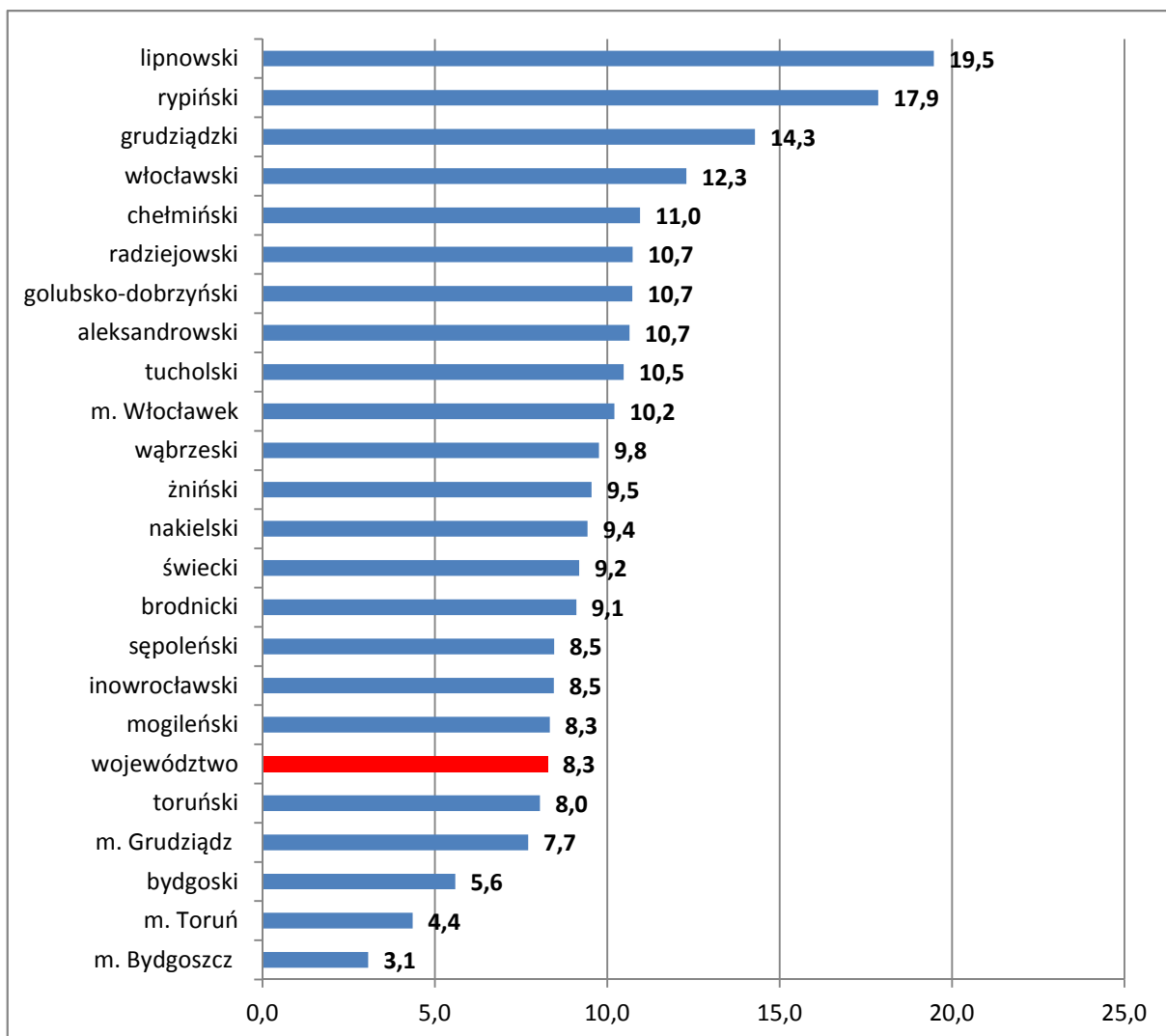
Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej (dot. osób w rodzinach, którym decyzją przyznano świadczenie pomocy społecznej)	11,2%	10,0%	9,2%	8,3%	19,5% (p. lipnowski)	3,1% (m. Bydgoszcz)
Odsetek klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej (dot. osób w rodzinach, które korzystają z pomocy społecznej od 36 miesięcy i dłużej)	65,4%	67,8%	67,2%	68,1%	90,6% (p. nakielski)	35,3% (m. Grudziądz)

Źródło: dane BDL GUS za lata 2014-2016, OZPS za lata 2014-2017

Odsetek mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego korzystających z pomocy społecznej sukcesywnie spada, w roku 2017 wynosił 8,3% (spadek o 0,9 p.p w stosunku do roku 2016).

Oznacza to, że 8 na 100 mieszkańców naszego regionu skorzystało z jakiegokolwiek formy pomocy oferowanej przez ośrodki pomocy. Łącznie pomocy udzielono 73 296 rodzinom, a w tych rodzinach 172 283 osobom². Według opinii pracowników ośrodków pomocy społecznej spadek liczby korzystających może być spowodowany kilkoma głównymi czynnikami. Jako dominujące powody, ponad połowa Ośrodków (57%) wskazuje na wypłatę świadczenia wychowawczego (500+) oraz znaczny spadek bezrobocia (48%)³.

Wykres 5. Odsetek klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w województwie kujawsko-pomorskim (w gminach w układzie powiatowym) w roku 2017

Źródło: dane OZPS za 2017 rok

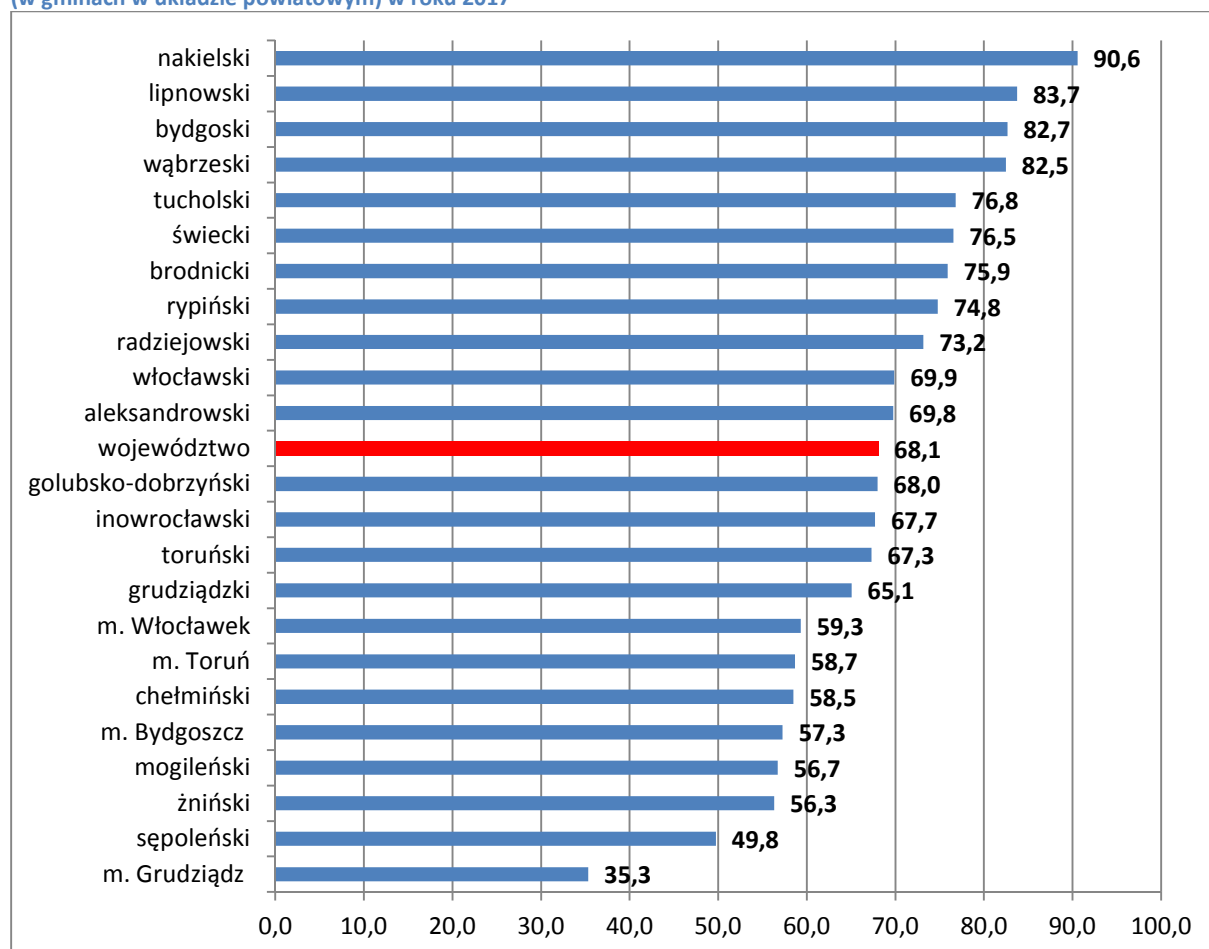
Jak prezentuje powyższy wykres do powiatów, będących w najtrudniejszej sytuacji, czyli z najwyższym udziałem klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców, należał powiat lipnowski (19,5%) oraz powiat rypiński (17,9%). Natomiast wartość poniżej średniej wojewódzkiej

² Dane dot. liczby rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą przez ośrodki pomocy społecznej.

³ Informacje zebrane w ramach ankiety dodatkowej do OZPS za 2017 r.

odnotowano w: Bydgoszczy (3,1%) i Toruniu (4,4%) oraz w powiecie bydgoskim (5,6%), Grudziądzu (7,7%) i powiecie toruńskim (8,0%).

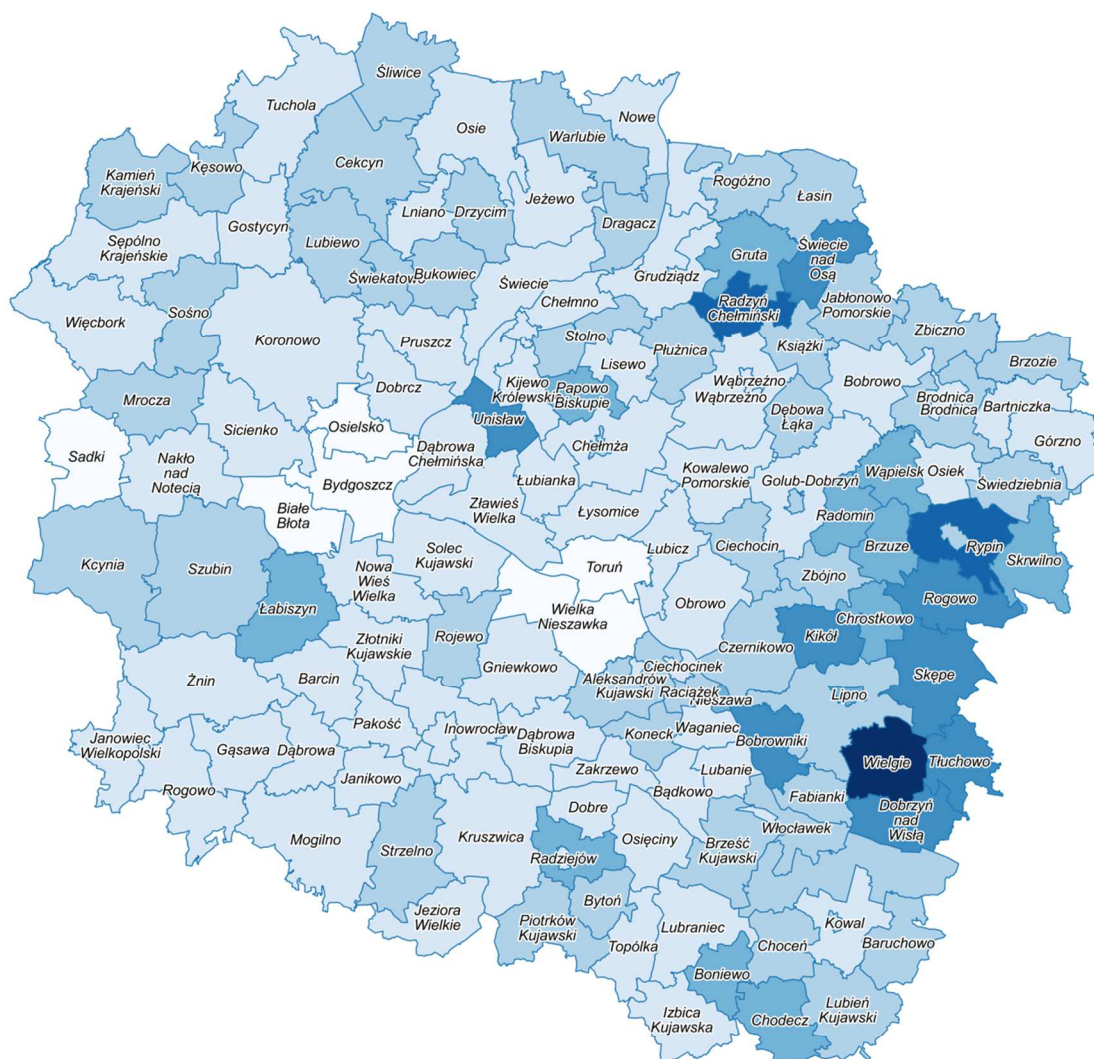
Wykres 6. Odsetek klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim (w gminach w układzie powiatowym) w roku 2017

Źródło: dane OZPS za rok 2017 oraz z ankiety uzupełniającej do Oceny

W roku 2017 w województwie kujawsko-pomorskim średnio 68,1% klientów pomocy społecznej stanowiły osoby, które korzystały z niej minimum 3 lata. Wskaźnik ten wzrósł w porównaniu z rokiem ubiegłym o 1 p.p (w roku 2016 wynosił 67,2%). Pomimo spadku z roku na rok liczby klientów pomocy społecznej, jak również osób długotrwale z niej korzystających, zauważalny jest coraz wyższy odsetek klientów korzystających z pomocy społecznej w sposób długotrwale w ogólnej liczbie korzystających. Oznacza to, że obecnie system pomocy społecznej obejmuje wsparciem w większości klientów, znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, borykających się z kilkoma problemami jednocześnie.

Mapa 1. Natężenie korzystania z pomocy społecznej w gminach województwa kujawsko-pomorskiego w 2017 roku

Natężenie korzystania z pomocy społecznej w gminach województwa kujawsko-pomorskiego w 2017 roku

- do 50 korzystających na 1 000 mieszkańców (6)
- od 51 do 100 korzystających na 1 000 mieszkańców (67)
- od 101 do 150 korzystających na 1 000 mieszkańców (47)
- od 151 do 200 korzystających na 1 000 mieszkańców (13)
- od 201 do 250 korzystających na 1 000 mieszkańców (8)
- od 251 do 300 korzystających na 1 000 mieszkańców (2)
- powyżej 301 korzystających na 1 000 mieszkańców (1)

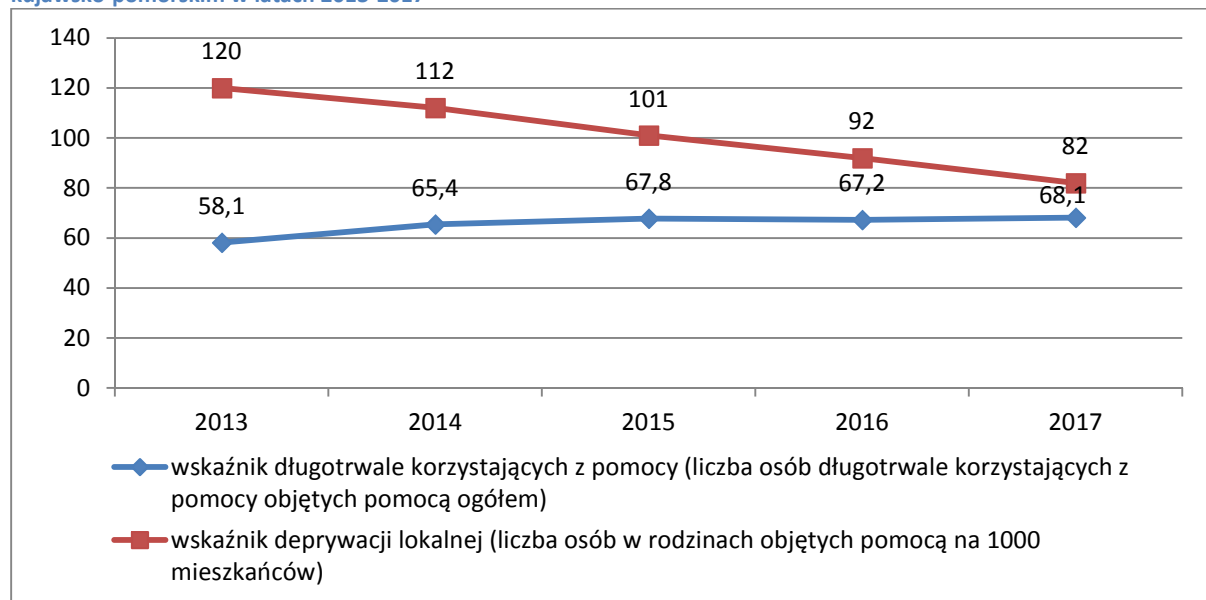
Źródło: dane BDL GUS

Wskaźnik deprywacji lokalnej liczony jako liczba korzystających z pomocy społecznej (bez względu na rodzaj, formę oraz źródło finansowania) na 1000 mieszkańców wynosił 82 i utrzymuje się w województwie kujawsko-pomorskim, w ujęciu przestrzennym na podobnym obszarze jak w roku 2016. Najmniej korzystna sytuacja występuje w gminach położonych we wschodniej i południowo-wschodniej części województwa.

Analizując szczegółowe dane należy podkreślić, że w 40 gminach naszego regionu wskaźnik deprywacji był niższy niż średnia dla województwa kujawsko-pomorskiego (w roku 2016 było to 37 gmin). Najniższy wskaźnik deprywacji lokalnej (podobnie jak w roku ubiegłym) zaobserwowano

w mieście Bydgoszczy (31 osób), w gminie Białe Błota (35 osób) oraz Toruniu (44 osoby). Natomiast najwyższy wskaźnik, czyli powyżej 250 osób na 1000 mieszkańców, występował w gminach: Wielgie (301 osób), Rypin (283 osoby) oraz Radzyń Chełmiński (252 osoby).

Wykres 7. Wskaźnik deprivacji lokalnej oraz udział długotrwale korzystających z pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2013-2017

Źródło: dane OZPS za lata 2013-2017 oraz z ankiety uzupełniającej do Oceny

W analizowanym okresie liczba rodzin długotrwale korzystających z pomocy społecznej w 2017 roku wynosiła 48 453, a liczba osób w tych rodzinach 117 248. Poniżej średniej wojewódzkiej znajdowało się 8 powiatów (golubsko-dobrzyński, inowrocławski, toruński, chełmiński, mogileński, żniński, sępoleński) oraz 4 miasta na prawach powiatu (Bydgoszcz, Grudziądz, Toruń, Włocławek). Najmniej korzystna sytuacja, niezmiennie w porównaniu z 2016 rokiem, występuje w powiatach: nakielskim, lipnowskim, bydgoskim oraz wąbrzeskim, w których liczba długotrwale korzystających utrzymuje się powyżej 80%.

Praca socjalna

Tabela 3. Praca socjalna

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba rodzin objęta pracą socjalną	72 811	69 694	68 174	80 826	X	X
Liczba osób w rodzinach objętych pracą socjalną	183 091	172 636	165 340	187 873	X	X

Źródło: OZPS za lata 2014-2017

Praca socjalna jest jednym z podstawowych elementów pracy z rodzinami korzystającymi z pomocy społecznej. Wsparciem mającym na celu poprawę funkcjonowania osób i rodzin w środowisku społecznym oraz wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie w roku 2017 objętych zostało ponad 80 tys. rodzin, co w porównaniu z rokiem

poprzednim oznacza wzrost o blisko 16%. Najwięcej rodzin objętych zostało pracą socjalną na terenie miast: Bydgoszczy (9225), Włocławka (6108), Torunia (5429) oraz w powiatach: inowrocławskim (5469) i lipnowskim (5167). Na najbliższe lata prognozowany jest wzrost liczby rodzin objętych tą formą pomocy.

Kontrakt socjalny

2,6

Odsetek klientów ośrodków pomocy społecznej objętych kontraktem socjalnym

Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o **kontrakt socjalny**, który stanowi rodzaj umowy zawartej przez pracownika socjalnego z osobą korzystającą z pomocy społecznej, ze wskazaniem uprawnień i zobowiązań obu stron, zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby/rodziny.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.)

Tabela 4. Kontrakt socjalny w gminach kujawsko-pomorskiego

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba gmin, w których w danym roku zawarto kontrakty socjalne	122	96	109	99	x	x
Liczba zawartych kontraktów socjalnych z klientami OPS	6 146	3 088	4 064	3 754	x	x
Odsetek klientów OPS objętych kontraktem socjalnym	3,1%	1,8%	2,6%	2,6%	6,7% (p. świecki)	0,1% (p. włocławski)

Źródło: OZPS za lata 2014-2017

Pracę socjalną w oparciu o kontrakt socjalny realizowano na terenie 68% gmin naszego województwa. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba gmin, na terenie których realizowane są kontrakty socjalne, spadała ze 109 do 99, czyli w 45 gminach naszego województwa nie obejmuje się klientów pomocy społecznej kontraktem socjalnym. Najwyższy odsetek klientów objęto kontraktami socjalnymi w powiecie świeckim (6,7%), mieście Włocławek (5,8%), mieście Toruń (5%), natomiast najniższy odsetek w powiatach: włocławskim (0,1%), grudziądzkim (0,3%), rypińskim (0,5%). W 2017 roku kontraktami socjalnymi objęto 4 421 osób.

Asystentura rodziny

25,5

Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały objęte pracą asystenta rodziny

Jednym z obowiązków gminy, nałożonym na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jest zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Wśród form pracy z rodzinami dysfunkcyjnymi wyróżnić można **asystenturę rodziny**, która zakłada współpracę rodziny z asystentem ukierunkowaną na poprawę jej funkcjonowania oraz przezwyciężenie życiowych trudności, aby w konsekwencji uchronić dzieci przed umieszczeniem w pieczy zastępczej lub zagrożeniem tego rodzaju konsekwencjami.

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.)

Tabela 5. Asystentura rodziny w gminach województwa kujawsko-pomorskiego⁴

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba asystentów rodziny zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej	212	249	248	248	x	x
Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny	2 293	2 711	2 815	2 781	x	x
Liczba OPS zatrudniających asystentów rodziny	111	139	142	136	x	x
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały objęte pracą asystenta rodziny	11,8%	20,2%	23,8%	25,5%	61% (p. sępoleński)	11,5% (m. Włocławek)

Źródło: OZPS za lata 2014-2017

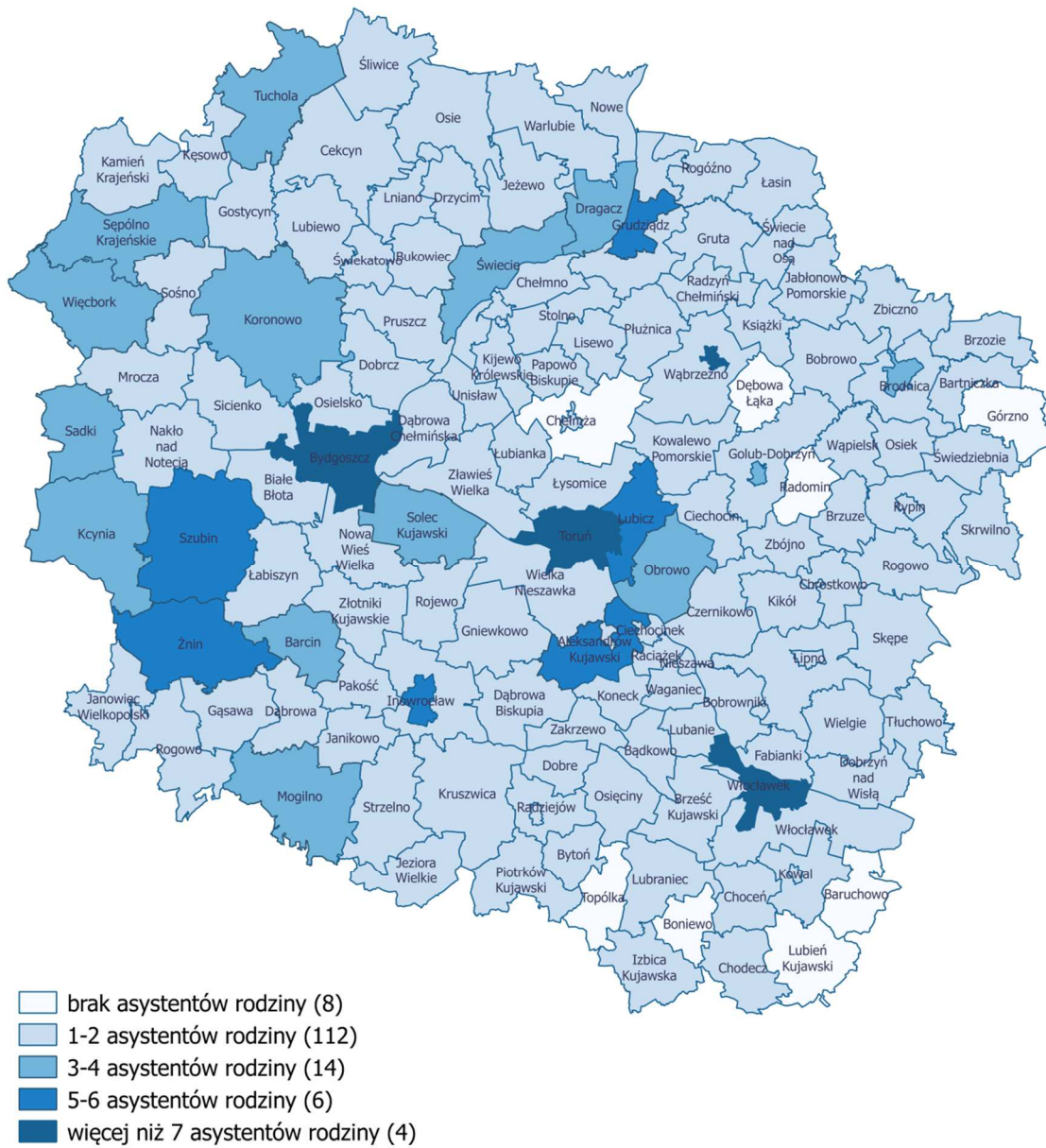
Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wsparcie zapewniają zatrudnieni przez gminę asystenci rodziny. Pomimo, iż prawny obowiązek zatrudnienia asystentów w OPS funkcjonuje od stycznia 2015 r., nadal jeszcze nie każda gmina go spełnia. W roku 2017 w 136 gminach województwa kujawsko-pomorskiego zatrudnionych było 248 asystentów rodziny, którzy pracowali łącznie z 2 781 rodzinami. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba gmin, na terenie których zatrudniony jest pracownik na stanowisku asystenta rodziny zmalała o 6. Wartym uwagi jest fakt, iż 92 gminy zatrudniają jedynie 1 asystenta rodziny, a na terenie 23 gmin (Aleksandrów Kujawski m., Ciechocinek, Jabłonowo Pomorskie, Koronowo, Sicienko, Chełmno m., m. Grudziądz, Grudziądz, Gruta, Gniewkowo, Inowrocław m., Inowrocław, Kruszwica, Dobrzyń nad Wisłą, Osiężycy, Skrwilno, Świecie, m. Toruń, Chełmża m., Czernikowo, Zławieś Wielka) przekroczony został ustawowy wymóg dopuszczalnej liczby 15 rodzin⁵, z którymi asystent może prowadzić pracę równocześnie. Najwyższy odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały objęte pracą asystenta rodziny odnotowano w powiatach: sępoleńskim (61%), grudziądzkim (57%), najniższy natomiast w miastach na prawach powiatu we Włocławku (11,5%) i w Bydgoszczy (12,5%) oraz w powiecie lipnowskim (16%).

⁴ Zgodnie z metodologią wypełniania formularza OZPS dane na temat liczby asystentów rodziny oraz rodzin objętych pracą asystenta rodziny zasilają się ze sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania zadań z zakresu wspierania i systemu pieczy zastępczej za II półrocze, czyli obejmują okres od lipca do grudnia danego roku.

⁵ Liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić pracę, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak nie może przekroczyć 15.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.), art. 15 § 4.

Mapa 2. Asystentura rodziny w 2017 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: OZPS za 2017 rok

Poradnictwo specjalistyczne

8,7

Odsetek rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego

Poradnictwo specjalistyczne w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn.zm.)

Tabela 6. Poradnictwo specjalistyczne wykazane przez OPS w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba ośrodków pomocy społecznej, które wykazały realizację poradnictwa specjalistycznego	83	81	82	77	X	X
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej objętych poradnictwem specjalistycznym wykazanym przez ośrodki pomocy społecznej	9,9%	10,4%	10,0%	8,7%	19,3% (p. sępoleński)	0,2% ⁶ (p. grudziądzki)

Źródło: OZPS za lata 2014-2017

W tegorocznym formularzu OZPS 77 ośrodki pomocy społecznej wykazały, że na terenie ich gmin realizowane było poradnictwo specjalistyczne (spadek o 5 gmin w porównaniu z rokiem poprzednim). W roku 2017 poradnictwem specjalistycznym objętych było blisko 6 tys. rodzin (czyli blisko o 2 tys. mniej aniżeli rok wcześniej), co daje 8,7% ogółu rodzin objętych pomocą społeczną. Analizując zróżnicowanie w tym zakresie w gminach poszczególnych powiatów i miastach na prawach powiatów można wskazać, iż na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego żaden ośrodek pomocy społecznej nie udzielał porad prawnych, psychologicznych, rodzinnych i innych. Najwyższy odsetek rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym odnotowano w mieście Grudziądzu (18,3%) oraz w gminach powiatu sępoleńskiego (19,3%), brodnickiego (17,5%), nakielskiego (16,8%), najniższy natomiast w powiatach: grudziądzkim (0,2) i radziejowskim (0,8%).

Rodziny wspierające

BRAK	<p>Kolejną formą wsparcia może być pomoc rodziny wspierającej w obszarze opieki i wychowania dziecka, prowadzenia gospodarstwa domowego, czy kształtowania właściwych ról społecznych. Rodziną wspierającą mogą zostać osoby z bezpośredniego otoczenia dziecka, z którymi po pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej, gmina zawiera umowę określającą zwrot kosztów związanych z udzielaniem pomocy.</p>
Liczba rodzin wspierających	

Źródło: Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.)

W 2017 roku brak było rodzin wspierających w województwie kujawsko-pomorskim. Prognozy wskazują, że jedynie na terenie gminy Lubicz (p. toruński) w 2018 roku zaangażowane zostaną 3 rodziny wspierające.

Ośrodki interwencji kryzysowej

⁶ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatu golubsko-dobrzyńskiego, na terenie którego nie realizowano żadnego poradnictwa specjalistycznego.

5

Liczba ośrodków interwencji kryzysowej

Ośrodki interwencji kryzysowej to miejsca świadczenia pomocy osobom znajdującym się w różnego rodzaju sytuacjach kryzysowych wynikających m. in. z doświadczenia przemocy domowej, rozwodu, innych traumatycznych przeżyć, a także zdarzeń losowych, czy masowych katastrof. W ramach ośrodka oferowane jest wsparcie w formie pomocy psychologicznej, porady prawnej, pracy socjalnej, czy nawet schronienia, gdyż w niektórych placówkach działają hostele. Prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej to jedno z zadań własnych powiatu.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.)

W 2017 roku, podobnie jak w roku poprzednim, w naszym województwie funkcjonowało 5 ośrodków interwencji kryzysowej. Działały one w następujących powiatach: chełmińskim, inowrocławskim, mogileńskim, świeckim i wąbrzeskim. W planach na lata kolejne nie przewiduje się zmian w infrastrukturze OIK.

Tabela 7. Ośrodki interwencji kryzysowej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem						
Ośrodki interwencji kryzysowej	7	6	5	5	5	918	341 tys. zł

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017

Kadra pomocy społecznej

1 881

Średnia liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy

73

Średnia liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną, przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy

Pracownikiem socjalnym może zostać osoba posiadająca dyplom ukończenia kolegium pracowników służb społecznych, lub studiów wyższych na kierunku praca socjalna (lub do dnia 31 grudnia 2013 r. ukończyła studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków: pedagogika, pedagogika specjalna, politologia, polityka społeczna, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie).

Zatrudnienie pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej powinno spełniać dwa ustawowo określone kryteria:

- jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców lub na jednego pracownika socjalnego zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy przypada nie więcej niż 50 rodzin/osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną,
- ośrodek pomocy społecznej zatrudnia w pełnym wymiarze czasu pracy nie mniej niż 3 pracowników socjalnych.

Ustawa o pomocy społecznej ustala dwa stopnie specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego:

- I stopień specjalizacji ukierunkowany na uzupełnienie i pogłębienie wiedzy oraz umiejętności zawodowych w zakresie metod pracy,
- II stopień umożliwia awans zawodowy poprzez pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności pracy z wybranymi grupami klientów pomocy społecznej.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.)

Tabela 8. Dostępność oraz profesjonalizacja kadry pomocy społecznej w OPS w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej	1 126	1 134	1 141	1 127	X	X
Średnia liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy ⁷	1 858	1 853	1 840	1 881	2 493 (m. Bydgoszcz)	1 355 (m. Włocławek)
Średnia liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy ⁸	65	62	69	73	155 (p. rypiński)	49 (p. żniński)
Odsetek pracowników socjalnych posiadających specjalizację 1-go stopnia	32,6%	31,3%	31,9%	31,4%	55,0% (p. żniński)	15,0% (p. wąbrzeski)
Odsetek pracowników socjalnych posiadających specjalizację 2-go stopnia	11,7%	11,5%	11,5%	13,8%	25,9% (p. tucholski)	0,0% (p. aleksandrowski)

Źródło: BDL GUS, Sprawozdanie MPiPS-03 za lata 2014-2017 OZPS za lata 2014-2017

W 2017 roku liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w OPS, w stosunku do roku poprzedniego, uległa zmniejszeniu o 14 osób. Tym samym wzrosła średnia liczba mieszkańców, przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy o 41 mieszkańców, a także średnia liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy o 4 rodziny. Jak wynika z danych OZPS, w 2017 roku, aż 41 ośrodków pomocy społecznej nie spełniało co najmniej 1 z ustawowo określonych kryteriów zatrudniania pracowników socjalnych. Wśród nich w 3 OPS nie spełniano żadnego z tych kryteriów. Należy nadmienić, iż spośród 144 OPS w 16 (tj. 11% ogółu) zatrudniano poniżej 3 pracowników socjalnych, a w 14 OPS tylko po 2 pracowników socjalnych.

⁷ Zgodnie z obowiązującymi zapisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, dane za rok 2014 przygotowywane były w stosunku jeden pracownik socjalny bez względu na wymiar czasu pracy. Zmiany wprowadzone w ust. 11 a także dodany ust. 12 art. 110, które weszły w życie z dniem 01.01.2015 r. nadały nowe brzmienie w/w ustawie akcentując zatrudnienie pracowników socjalnych w pełnym wymiarze czasu pracy. W związku z powyższym, dane za lata 2015-2017 pochodzą ze sprawozdania MPiPS-03 i odnoszą się do pełnych etatów.

⁸ Zgodnie z obowiązującymi zapisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, dane za rok 2014 przygotowywane były w stosunku jeden pracownik socjalny bez względu na wymiar czasu pracy. Zmiany wprowadzone w ust. 11 a także dodany ust. 12 art. 110, które weszły w życie z dniem 01.01.2015 r. nadały nowe brzmienie w/w ustawie akcentując zatrudnienie pracowników socjalnych w pełnym wymiarze czasu pracy. W związku z powyższym, dane za lata 2015-2017 pochodzą ze sprawozdania MPiPS-03 i odnoszą się do pełnych etatów.

Tabela 9. Gminy, które w 2017 roku zatrudniały pracowników socjalnych niezgodnie z ustawowo określonymi kryteriami (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn.zm.)

L.p.	Powiat	Gmina	Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych przez OPS w pełnym wymiarze czasu pracy	Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy lub liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy	
1	aleksandrowski	Bądkowo	2,00		
2		Ciechocinek		2 105	112
3		Koneck	2,00		
4		Zakrzewo	2,00		
5	brodnicki	Bobrowo		2 131	67
6		Brodnica w.		2 014	88
7		Górzno	2,00		
8		Bartniczka	2,75		
9		Osiek	2,00	2 034	71
10	bydgoski	Dobrcz		2 838	55
11		Nowa Wieś Wielka		2 482	86
12	golubsko-dobrzyński	Ciechocin	2,00		
13	grudziądzki	Gruta		2 182	172
14		Rogóźno	2,22		
15	inowrocławski	Janikowo		2 048	55
16		Złotniki Kujawskie		2 299	87
17	m. Bydgoszcz	m. Bydgoszcz		2 493	65
18	m. Grudziądz	m. Grudziądz		2 133	107
19	m. Toruń	m. Toruń		2 132	57
20	mogileński	Mogilno		2 072	62
21	rypiński	Wąpielsk	2,00	2 027	167
22	świecki	Jeżewo		2 026	87
23		Świecie		2 134	82
24		Świekatowo	2,00		
25	toruński	Chełmża m.		2 110	116
26		Chełmża w.		2 459	56
27		Czernikowo		2 268	75
28		Łysomice		2 448	65
29		Obrowo		2 661	60
30		Zławieś Wielka		2 283	53
31	tucholski	Tuchola		2 040	107
32	wąbrzeski	Dębowa Łąka	2,00		
33		Wąbrzeźno w.		2 169	57
34	włocławski	Baruchowo	2,00		
35		Boniewo	2,00		
36		Chocień		2 670	212
37		Chodecz		2 044	199

L.p.	Powiat	Gmina	Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych przez OPS w pełnym wymiarze czasu pracy	Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy lub liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy	
38		Kowal m.	2,00		
39		Kowal w.	2,00		
40		Lubień Kujawski	2,00	3 696	248
41		Lubraniec		2 410	96

Źródło: BDL GUS, Sprawozdanie MPIPS-03 za lata 2014-2017 OZPS za lata 2014-2017

W 2017 r. wśród 209 przedstawicieli kadry kierowniczej OPS i PCPR, 89% posiadało wykształcenie wyższe (w tym wszyscy przedstawiciele kadry kierowniczej z powiatowych centrów pomocy rodzinie). Specjalizacje z organizacji pomocy społecznej posiadało 91,4% kadry kierowniczej OPS i PCPR. Wśród pracowników socjalnych OPS i PCPR ponad 70% legitymowało się wykształceniem wyższym (co oznacza wzrost o 2,3 p.p. w stosunku do poprzedniego roku). Ponad 44% pracowników socjalnych posiadało specjalizację 1-go lub 2-go stopnia w zawodzie pracownika socjalnego. W porównaniu z rokiem poprzednim, poziom wykształcenia kadry kierowniczej oraz pracowników socjalnych zatrudnionych w OPS i PCPR utrzymuje się na podobnym poziomie (niewielki wzrost – o 2,2 p.p., odnotowano wśród pracowników socjalnych z wyższym wykształceniem).

Tabela 10. Kadra kierownicza oraz pracownicy socjalni zatrudnieni w OPS i PCPR w województwie kujawsko-pomorskim w 2017 roku

	Kadra kierownicza	wykształcenie wyższe	Specjalizacja z organizacji pomocy społecznej	Pracownicy socjalni	wykształcenie wyższe	Specjalizacja 1-ego stopnia w zawodzie	Specjalizacja 2-ego stopnia w zawodzie
OPS	186	87,6%	91,4%	1 127	69,3%	31,4%	13,8%
PCPR	23	100%	91,3%	53	92,5%	17%	3,8%

Źródło: OZPS za lata 2014-2017

Usamodzielnienie klientów pomocy społecznej

14,5

Odsetek rodzin, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej

Zadaniem pomocy społecznej jest przede wszystkim podejmowanie działań zmierzających do życiowego **usamodzielnienia osób i rodzin** oraz ich integracji ze środowiskiem.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.)

Tabela 11. Rodziny, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej w 2017 roku w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba rodzin, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej	11 594	12 558	11 985	10 647	x	x
Liczba osób w rodzinach, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej	29 891	29 371	28 255	25 362	x	x
Odsetek rodzin, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej	12,9%	15,1%	15,3%	14,5%	42% (p. grudziądzki)	6,6% (m. Toruń)

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017 oraz ankiety dodatkowej do OZPS

W ramach badania własnego przeprowadzonego przez ROPS w Toruniu zapytano pracowników ośrodków pomocy społecznej o liczbę rodzin i osób w tych rodzinach, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej w 2017 roku. Najwyższy odsetek rodzin, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej, identycznie, jak w roku ubiegłym, występował w powiecie grudziądzkim, a najniższy w mieście Toruniu.

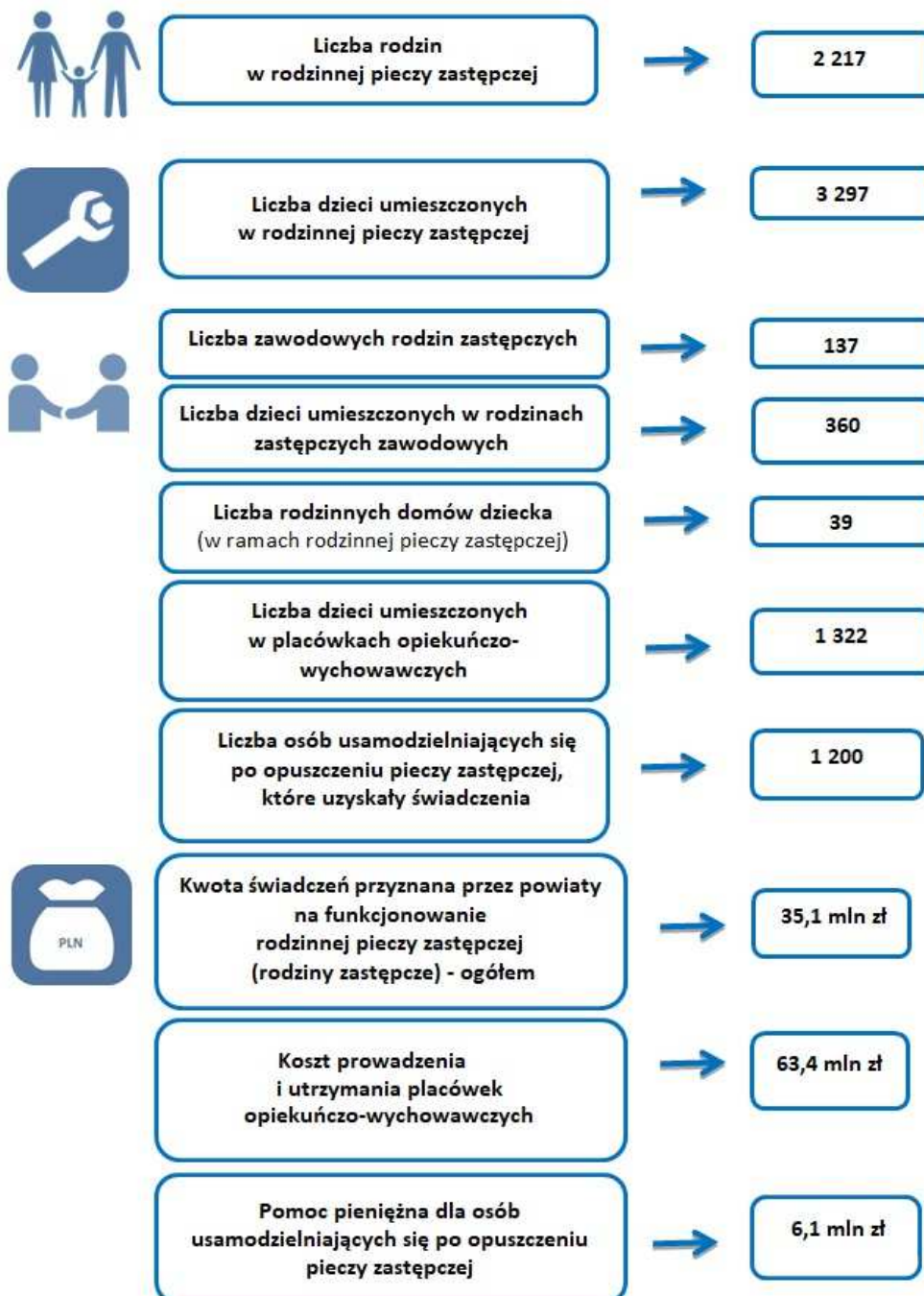
Podsumowanie

- W latach 2014-2017 systematycznie spadał udział klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego z 11,2% do 8,3%.
- Wzrosła liczba klientów korzystających z pomocy społecznej w sposób długotrwały w ogólnej liczbie osób korzystających z pomocy społecznej z 65,4% do 68,1%.
- Wzrosła liczba rodzin objętych pracą socjalną.
- Odsetek osób objętych kontraktem socjalnym utrzymywał się na poziomie 2,6%, tak jak w roku ubiegłym przy jednoczesnym spadku gmin na terenie, których realizowane są tego rodzaju umowy pomiędzy pracownikiem socjalnym a klientem pomocy społecznej.
- Nie odnotowano zwiększenia zatrudnionych przez gminy asystentów rodziny. W 8 gminach województwa nie zatrudnia się żadnego asystenta rodziny, a w 92 gminach zatrudnionych było zaledwie po 1 asystencie.
- Na podobnym poziomie utrzymuje się liczba rodzin objęta pracą asystentury rodziny.
- Zmniejszeniu uległa liczba gmin, w których świadczone było poradnictwo specjalistyczne.
- Na podobnym poziomie jak w latach poprzednich utrzymuje się odsetek rodzin, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej. Analiza danych wskazuje, że w roku 2017 zaprzestało korzystać z pomocy społecznej 10 647 rodzin (a w tych rodzinach 25 362 osoby), co stanowiło około 15% z ogółu korzystających z pomocy społecznej.

- Podobnie liczba ośrodków interwencji kryzysowej utrzymuje się na tym samym poziomie.
- Blisko 1/3 ośrodków pomocy społecznej z naszego regionu nie spełniało ustawowych zapisów dotyczących zatrudniania pracowników socjalnych.
- Na podobnym poziomie, co w roku poprzednim utrzymuje się liczba pracowników socjalnych posiadających specjalizację I lub II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego.
- Wzrosła liczba pracowników socjalnych z wykształceniem wyższym.

2. Piecza zastępcza

Dane dot. województwa kujawsko-pomorskiego

Rodzinne i instytucjonalne formy pieczy zastępczej

71,5

Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie **pieczy zastępczej** nakłada na powiat obowiązek zapewnienia czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania jej przez rodziców, poprzez organizację funkcjonowania systemu pieczy zastępczej, który może być realizowany w formie instytucjonalnej (przez umieszczenia dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych) lub rodzinnej (poprzez pobyt dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka). Wyróżnia się następujące typy rodzin zastępczych:

- **rodzina zastępcza spokrewniona** – tworzona przez dziadków, ewentualnie pradiadków (tzw. wstępnych) oraz rodzeństwo dziecka, przysługuje jej pomoc finansowa na utrzymanie dziecka;
- **rodzina zastępcza niezawodowa** – tworzona przez dalszą rodzinę dziecka lub osoby niespokrewnione z nim, udzielane są jej świadczenia pieniężne na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w niej dziecka;
- **rodzina zastępcza zawodowa** – tworzona przez osoby, które uzyskują wynagrodzenie z tytułu pełnienia funkcji rodziny zastępczej, dodatkowo wypłacane są świadczenia pieniężne na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego dziecka,
- **rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego** – przyjmuje dziecko, w przypadku gdy zostało ono doprowadzone przez policję lub straż graniczną, na wniosek rodziców lub innej osoby, w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku m.in. z problemem przemocy w rodzinie,
- **rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna** – umieszcza się w niej dzieci zwłaszcza niepełnosprawne lub niedostosowane społecznie (m.in. na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, czy małoletnie matki z dziećmi).

W ramach rodzinnej pieczy zastępczej wyróżnia się również rodzinne domy dziecka, które są tworzone przez małżonków lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim, w jednym czasie przebywać w nich może nie więcej niż 8 dzieci (z wyjątkiem liczego rodzeństwa).

Zakłada się, iż pobyt dziecka w pieczy zastępczej jest tymczasowy, do momentu uregulowania sytuacji życiowej jego rodziny, ale zdarza się, iż trwa on nawet do okresu osiągnięcia pełnoletności lub usamodzielnienia.

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.)

Tabela. 12 Rodzinna piecza zastępcza w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba rodzin zastępczych	2 212	2 144	2 205	2 217	X	X
Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	71,1%	70,1%	69,4%	71,5%	91,4% ⁹ (p. nakielski)	47,1% (p. grudziądzki)
Odsetek dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych w ogólnej liczbie dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej	10,4%	9,9%	10,6%	10,9%	33,3% (p. mogileński)	2,0% ¹⁰ (m. Grudziądz)

Źródło: OZPS za lata 2014-2017

⁹ Wśród maksymalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, w których nie funkcjonują całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze (powiat mogileński, toruński i wąbrzeski).

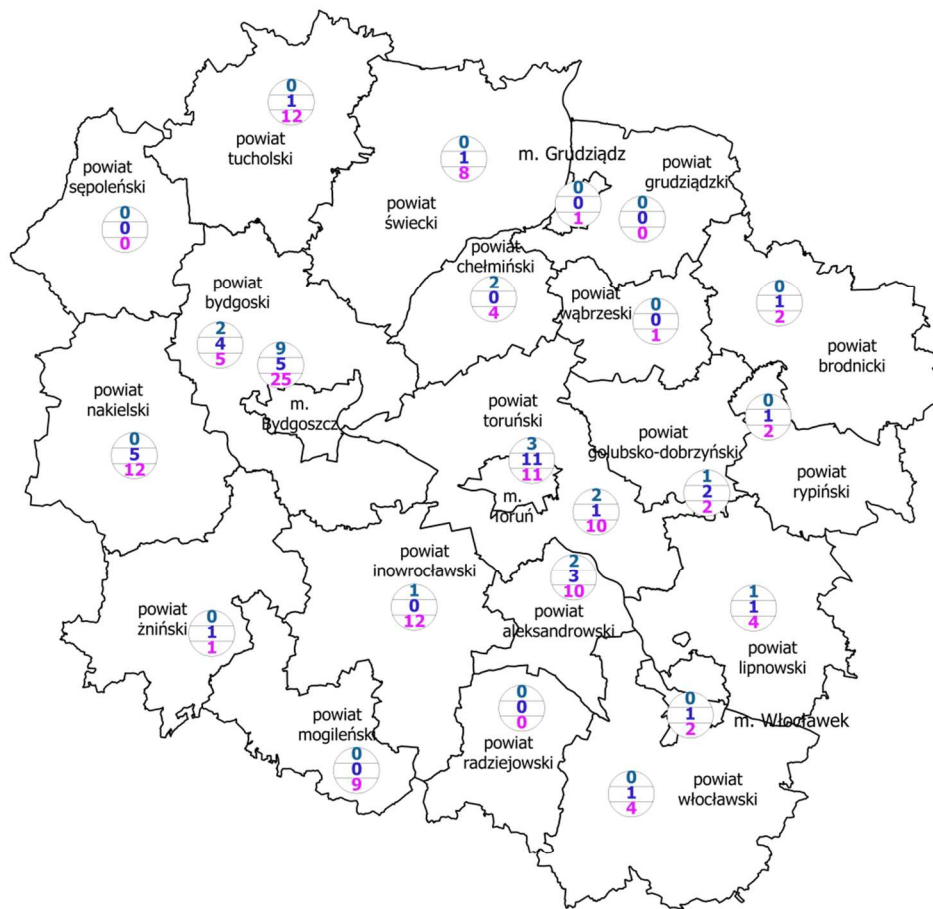
¹⁰ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, w których nie funkcjonują rodziny zastępcze zawodowe (radziejowski, sępoleński, grudziądzki).

W województwie kujawsko-pomorskim w 2017 r. strukturę rodzinnej pieczy zastępczej stanowiło 2 217 rodzin zastępczych. W porównaniu do roku poprzedniego zanotowano wzrost o 12 rodzin. Wśród rodzinnej pieczy zastępczej najwyższy odsetek, 61,1% stanowiły rodziny spokrewnione z dzieckiem (1 354 rodziny), w których przebywała ponad połowa dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy (53,2% dzieci umieszczonych). Rodziny zastępcze niezawodowe stanowiły 31% (687 rodzin), 6,2% stanowiły rodziny zastępcze zawodowe (z liczbą 137 rodzin), pozostałe 1,8% to rodzinne domy dziecka (39).

W porównaniu z rokiem ubiegłym, największy wzrost rodzicielstwa zastępczego odnotowano wśród rodzin zastępczych zawodowych o 22 rodziny. Liczba rodzin zastępczych niezawodowych wzrosła o 6, rodzinnych domów dziecka o 3. Spadek odnotowano natomiast wśród rodzin spokrewnionych z dzieckiem o 19 rodzin. Analizując powyższe zmiany w podziale na poszczególne powiaty, można zauważyć:

- w 11 powiatach nastąpił wzrost ogółu rodzin zastępczych (w powiecie inowrocławskim i brodnickim o 17 i 11 rodzin, w pozostałych powiatach odnotowano wzrosty na poziomie 6 i mniej rodzin). W 10 powiatach natomiast odnotowano spadek ogółu liczby rodzin zastępczych (w tym w mieście Grudziądz o 10 rodzin, w powiecie golubsko-dobrzyńskim o 8, w pozostałych powiatach o 6 i mniej);
- w 9 powiatach wzrosła liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem (największy wzrost w powiecie inowrocławskim o 13 rodzin, w pozostałych zaobserwowano wzrosty na poziomie 6 i mniej). W 12 powiatach nastąpił spadek tej liczby (największy w mieście Bydgoszcz o 16 rodzin, w pozostałych powiatach o 8 i mniej);
- w 12 powiatach odnotowano wzrost rodzin niezawodowych (największy w mieście Bydgoszcz, w pozostałych powiatach liczba rodzin zastępczych niezawodowych wzrosła o 4 i mniej). W 9 powiatach liczba rodzin niezawodowych zmalała (największy spadek wystąpił w powiecie żnińskim, o 10 rodzin, w pozostałych powiatach o 4 i mniej);
- w 7 powiatach wzrosła liczba rodzin zastępczych zawodowych (największy wzrost, o 9 rodzin, odnotowano w mieście Bydgoszcz, w pozostałych powiatach na poziomie 4 i mniej). W 3 powiatach odnotowano spadek tej liczby (w powiatach: golubsko-dobrzyńskim i mogileńskim o 2 rodziny, w bydgoskim o 1). W powiatach: grudziądzkim, radziejowskim i sępoleńskim nie funkcjonuje ani jedna rodzina zastępcza zawodowa;
- w 4 powiatach wzrosła liczba rodzinnych domów dziecka (w powiecie golubsko-dobrzyńskim wzrost nastąpił o 2 rodzinne domy dziecka, w pozostałych powiatach o 1). W mieście Toruń oraz w powiecie toruńskim liczba rodzinnych domów dziecka zmniejszyła się o 1.

Mapa 3. Wybrane elementy rodzinnej pieczy zastępczej w województwie kujawsko-pomorskim w 2017 r.

- rodziny pomocowe
- rodzinny dom dziecka
- rodziny zastępcze zawodowe

Źródło: OZPS za 2017 rok

Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych

Placówki opiekuńczo-wychowawcze zapewniają całodobową opiekę i wychowanie dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej. Są prowadzone przez powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze:

- zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne;
- realizują przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku;
- umożliwiają kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi;
- podejmują działania w celu powrotu dziecka do rodziny;
- zapewniają dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- obejmują dziecko działaniami terapeutycznymi;
- zapewniają korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.)

Tabela 13. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem							
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	67	69	70	72	65	1 229	1 322	63,4 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017

Od kilku lat można zaobserwować stały wzrost liczby placówek opiekuńczo-wychowawczych w naszym województwie, w 2017 roku działały 72¹¹ placówki. Obecnie placówki opiekuńczo-wychowawcze dostosowują się do standardów określonych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2017 r. poz. 697 z późn. zm.), dlatego liczba ich uległa zwiększeniu. Wynika to z przekształcania się placówek – zmniejszenia liczby przebywających w nich dzieci (do 14 dzieci).

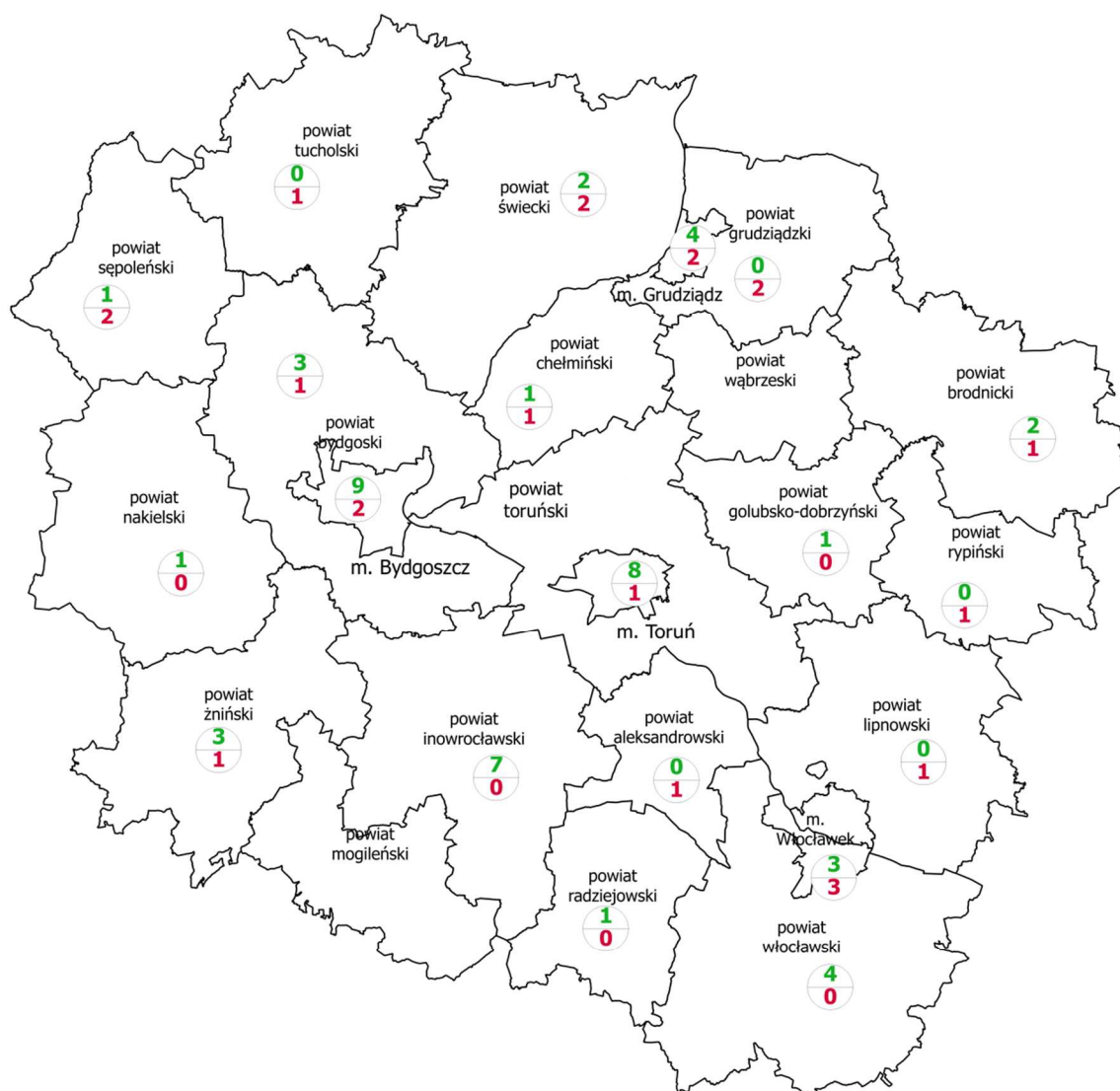
Zmiany określone w ustawie będą sukcesywnie wprowadzane tak, aby z dniem 1 stycznia 2020 r. wiek dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych nie był niższy niż 10 lat, natomiast placówki opiekuńczo-wychowawcze które, powstały z dniem 1 stycznia 2021 uzyskały standard 14-osobowy. Z przepisów ustawy wynika, że od dnia 1 stycznia 2012 r. wszystkie nowopowstające placówki opiekuńczo-wychowawcze nie mogą mieć więcej niż 14 dzieci.

Powiaty, na terenie których nie funkcjonują w ogóle żadne placówki opiekuńczo-wychowawcze to: mogileński, toruński, wąbrzeski. Warto natomiast podkreślić, że w zakresie funkcjonowania placówek do 14 miejsc standardy już osiągnęły powiaty: golubsko-dobrzyński, inowrocławski, nakielski, radziejowski oraz włocławski.

¹¹ Dane dot. liczby placówek opiekuńczo-wychowawczych są rozbieżne z rejestrem prowadzonym przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy – wykazano 70 placówek. Wynika to z faktu, że w Grudniądzu oraz powiecie włocławskim 2 placówki opiekuńczo-wychowawcze przekształciły się na placówki do 14 miejsc (z 1 placówki powstały 2) i zmiany te nastąpiły po sporządzeniu ww. rejestru.

Mapa 4. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w województwie kujawsko-pomorskim za względu na liczbę miejsc

- liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych o liczbie miejsc do 14 (50 placówek)
- liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych o liczbie miejsc powyżej 14 (22 placówki)

Źródło: Rejestr placówek opiekuńczo-wychowawczych prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy

Usamodzielnienie osób opuszczających pieczę zastępczą

1 200

**Liczba osób
usamodzielniających się i
opuszczających pieczę
zastępczą**

Osobom **opuszczającym pieczę zastępczą** po osiągnięciu pełnoletności (tj. osobie usamodzielniającej się) przysługuje pomoc i wsparcie w następujących formach:

- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia;
- pomoc prawna i psychologiczna;
- pomoc finansowa na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie i zagospodarowanie.

Pomoc finansowa na kontynuowanie nauki przyznawana jest osobie kontynuującej naukę do ukończenia przez nią 25 r.ż. w wysokości nie mniejszej niż 500 zł miesięcznie.

Pomoc finansowa na usamodzielnienie (tj. na zaspokojenie ważnych, życiowych potrzeb (m.in. na polepszenie warunków mieszkaniowych, stworzenie warunków do działalności zarobkowej, w tym podniesienie kwalifikacji zawodowych), udzielana nie później niż do ukończenia 26 r.ż. osobie, której dochód nie przekracza kwoty 1 200 zł. Kwota świadczenia waha się od 1.650 zł do 6.600 zł (wysokość zależna od formy pieczy zastępczej oraz czasu pobytu).

Pomoc finansowa na zagospodarowanie (tj. m.in. na materiały niezbędne do przeprowadzenia remontu i wyposażenia mieszkania, potrzebne urządzenia domowe, pomoce naukowe, sprzęt rehabilitacyjny oraz konieczna do podjęcia zatrudnienia), udzielana nie później niż do ukończenia 26 r.ż. osobie, której dochód nie przekracza kwoty 1 200 zł. Wysokość świadczenia wynosi nie mniej niż 1 500 zł (a w przypadku osoby legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w wysokości nie niższej niż 3 000 zł)

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.)

W roku 2017 w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego odnotowuje się minimalny spadek liczby osób usamodzielniających się po opuszczeniu pieczy zastępczej (spadek o 4 osoby). Na 1 200 osób będących w procesie usamodzielnienia (z czego 60,6% stanowiły osoby opuszczające rodzinną pieczę zastępczą) przeznaczone zostało ponad 6,1 mln zł. Wśród osób usamodzielnionych 84,3% otrzymało świadczenie na kontynuowanie nauki, 23,4% na usamodzielnienie (polepszenie warunków mieszkaniowych, stworzenia warunków do działalności zarobkowej, w tym podniesienie kwalifikacji zawodowych) oraz 20,3% na zagospodarowanie.¹²

Rodziny pomocowe

31

Liczba rodzin pomocowych

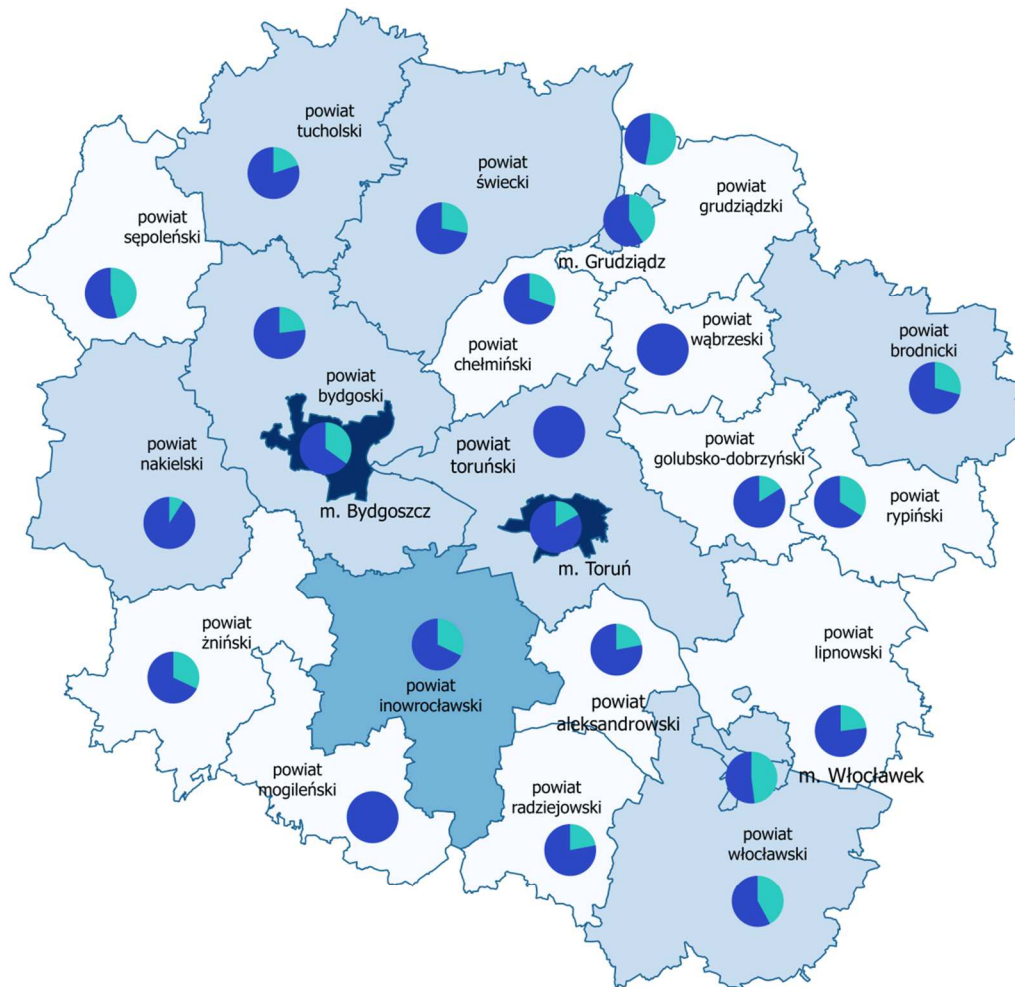
Rodziny pomocowe mogą sprawować przez okres maksymalnie dwóch miesięcy pieczę zastępczą nad dzieckiem, w przypadku czasowego niesprawowania opieki przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniach, pobytem w szpitalu lub innymi nieprzewidzianymi trudnościami i zdarzeniami losowymi. Rodziną pomocową może być rodzina zastępcza (niezawodowa lub zawodowa), prowadząca rodzinny dom dziecka lub małżonkowie/osoby, które zostały przeszkolone. Umieszczenia dziecka w rodzinie pomocowej następuje na wniosek właściwej rodziny zastępczej/rodzinnego domu dziecka i jest realizowane w oparciu o umowę ze starostą powiatu.

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.)

¹² Jedna osoba może uzyskać jednocześnie wsparcie w postaci kilku form pomocy.

W 2017 roku w 8 powiatach województwa kujawsko pomorskiego (miasto Bydgoszcz i miasto Toruń, powiaty: bydgoski, chełmiński, golubsko-dobrzyński, inowrocławski, lipnowski, toruński) funkcjonowało 31 rodzin pomocowych, co oznacza, że liczba rodzin pomocowych, w porównaniu z rokiem poprzednim, zmalała o 8. W roku 2018 prognozowany jest wzrost liczby rodzin pomocowych o 8 rodzin, do 31 działających na terenie 9 gmin.

Mapa 5. Piecza zastępcza w województwie kujawsko-pomorskim w 2017 roku ze względu na liczbę rodzin oraz odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej

Pieczna zastępcza ogółem:

- 18-70 rodzin (11 powiatów)
- 71-140 rodzin (9 powiatów)
- 141-211 rodzin (1 powiat)
- 212-281 rodzin (0 powiatów)
- 282-354 rodzin (2 powiaty)
- odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej
- odsetek dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej

* w powiatach mogileńskim, toruńskim i wąbrzeskim odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej wykazany jest na poziomie 100%. Wynika to z faktu, że w powyższym powiecie nie funkcjonuje żadna placówka opiekuńczo-wychowawcza, a w przypadku konieczności umieszczenia dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych umieszcza się je na terenie innych powiatów/województw.

Źródło: OZPS za 2017 rok

W roku 2017 w porównaniu do roku 2016 wzrósł do 71,5 (o 2,1%) odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej.

Podsumowanie:

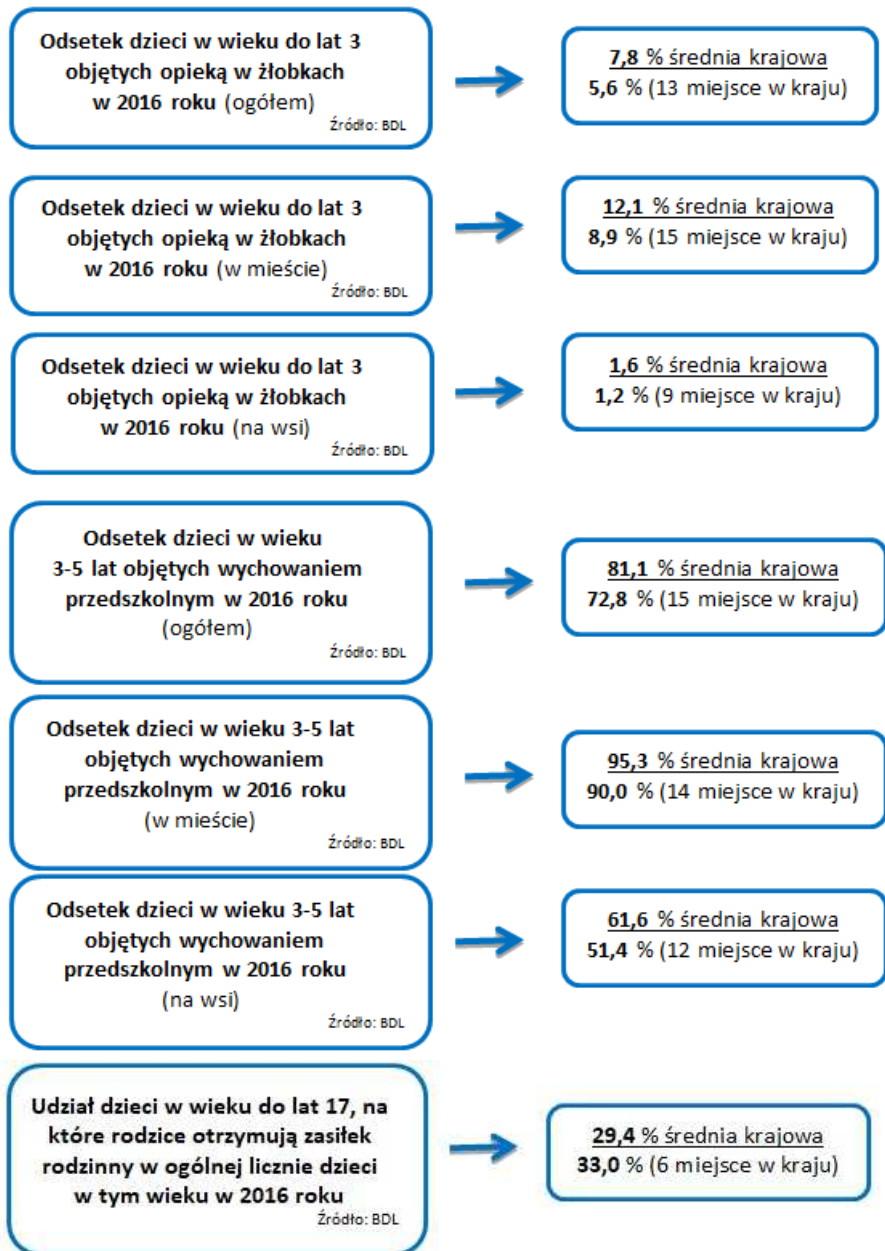
- Wzrosła liczba rodzin zastępczych, w tym największy wzrost odnotowano wśród rodzin zastępczych zawodowych.
- Zmniejszeniu uległa liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem.
- Zmniejszeniu uległa liczba dzieci umieszczonych pieczy instytucjonalnej tj. w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.
- Standardy w zakresie funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych do 14 miejsc osiągnęło 5 powiatów.
- Nastąpił minimalny spadek w liczbie osób oraz środków dla usamodzielniających się wychowanków opuszczających pieczę zastępczą.

3. Dzieci i młodzież

Dane dot. województwa kujawsko-pomorskiego

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3

5,6

Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w ogólnej liczbie dzieci

Zgodnie z zapisami ustawy **opieka nad dziećmi w wieku do lat 3** może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. W żłobkach sprawowana jest opieka nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia, w wymiarze do 10 godzin dziennie. Kluby dziecięce adresowane są do dzieci, które ukończyły pierwszy rok życia, a wymiar czasowy świadczonej w nich opieki określony został na 5 godzin. Rejestr żłobków i klubów dziecięcych prowadzony jest przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Źródło: Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2018 r. poz. 603 z późn. zm.)

Tabela 14. Żłobki/kluby dziecięce/oddziały żłobkowe w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)	2017 Wartość ogółem (województwo)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba żłobków/klubów dziecięcych/oddziałów żłobkowych w przedszkolach	68	74	86	x	x	117
Liczba miejsc z żłobkach/klubach dziecięcych/oddziałach żłobkowych w przedszkolach	2 824	3 068	3 425	x	x	4 330
Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach (BDL GUS)	4,3%	4,9%	5,6 ¹³ %	13,3% (m. Toruń)	0,4% ¹⁴ (p. wąbrzeski)	x

Źródło: dane BDL GUS za lata 2014-2016, OZPS za lata 2014-2017

Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową systematycznie wzrasta. W analizowanym okresie, czyli od 2014 roku do 2016 roku, liczba ta wzrosła do blisko 6 dzieci korzystających z tej formy opieki na 100. Najwyższy odsetek zanotowano podobnie jak w latach ubiegłych w miastach na prawach powiatu: Toruniu (13,3), Bydgoszczy (11,5), Włocławku (9,4) oraz w powiatach sępoleńskim (7,1), inowrocławskim (5,6), bydgoskim (5,6). Najmniej korzystna sytuacja, gdzie wskaźnik wynosił poniżej 1 występowała w powiecie wąbrzeskim i powiecie aleksandrowskim.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego liczba żłobków/klubów dziecięcych/oddziałów żłobkowych w przedszkolach sukcesywnie wzrasta. W roku 2017 wynosiła 117 placówek. Żłobki nie funkcjonowały na terenie dwóch powiatów: rypińskiego i radziejowskiego. Ponadto gminy leżące na terenie tych powiatów nie wykazują planów na lata 2018-2019 w zakresie utworzenia żłobków. Równocześnie przewiduje się dalszy wzrost tego rodzaju infrastruktury, w roku 2019 docelowo mają funkcjonować 133 żłobki.

¹³ W związku z brakiem danych GUS za rok 2017 (raport sporządzany był w miesiącu maju 2018 r.) do obliczenia wskaźnika wykorzystano dane za rok 2016.

¹⁴ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, w których w 2016 roku nie funkcjonowały żłobki (były to następujące powiaty: radziejowski, rypiński, włocławski).

Opiekun dzienny do dzieci

60

Liczba opiekunów dziennych do dzieci

Dzienny opiekun to osoba fizyczna zatrudniana przez gminę, bądź osoby prawne i jednostki organizacyjne w formie gminnych jednostek budżetowych, na podstawie umowy o pracę albo umowy o świadczenie usług. Sprawuje on opiekę nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia, maksymalnie pięciorgiem dzieci, ale w przypadku, gdy w grupie znajduje się dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia, jest niepełnosprawne lub wymaga szczególnej opieki, maksymalnie nad trojgiem dzieci. Nadzór nad funkcjonowaniem dziennego opiekuna sprawuje wójt, burmistrz lub prezydent.

Źródło: Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o pieczę nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. 2018 r. poz. 603 z późn. zm)

Alternatywą dla żłobków jest dzienny opiekun. Jak wskazują ośrodki pomocy społecznej w roku 2017, w naszym województwie było zatrudnionych 60 takich opiekunów. Na przestrzeni lat 2015-2017 liczba opiekunów sukcesywnie wzrastała, w roku 2015 było ich 19, a w 2016 roku 26.

Edukacja przedszkolna

72,8

Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat

Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci w wieku od 3 lat do momentu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej, a jego celem jest zapewnienie dzieciom opieki, wspomaganie indywidualnego rozwoju, realizacja podstawy programowej oraz przygotowanie ich do nauki w szkole. Organizacja wychowania przedszkolnego to jedno z zadań własnych gminy, w związku z tym to rada gminy ustala sieć prowadzonych przez gminę publicznych przedszkoli oraz oddziałów przedszkolnych przy szkołach, które mogą, w uzasadnionych przypadkach, być uzupełnione innymi formami wychowania przedszkolnego (tj. zespołami wychowania przedszkolnego i punktami przedszkolnymi).

Źródło: Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (Dz. U. z 2017 r., poz. 2198 z późn. zm.)

Tabela 15. Przedszkola w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)	2017 Wartość ogółem (województwo)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	1 022	1 031	1 063	x	x	1 113
Liczba miejsc w przedszkolach (w tym w oddziałach przedszkolnych przy szkołach)	61 646	60 293	65 738	x	x	67 595
Liczba dzieci, którym nie przyznano miejsc wg złożonych wniosków	1 184	659	728	x	x	228
Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat	72,4%	77,6%	72,8 ¹⁵	92,1% (m. Toruń)	51,1% (p. grudziądzki)	x

Źródło: dane BDL GUS za lata 2014-2016, OZPS za lata 2014-2017

Wartość wskaźnika prezentującego odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w naszym województwie nieznacznie spadł, w roku 2016 wynosił 72,8. Spadła również liczba dzieci

¹⁵ W związku z brakiem danych GUS za rok 2017 (raport sporządzany był w miesiącu maju 2018 r.), do obliczenia wskaźnika wykorzystano dane za rok 2016.

w wieku 3-5 lat (w 2015 było 64 119 dzieci, a w roku 2016 61 464 dzieci). Obniżenie wskaźnika może być spowodowane tym, że od 2016 roku zniesiony został obowiązek szkolny dla 6 latków a tym samym sześciolatki mogły pozostać w przedszkolach, przez co dla wielu trzyletnich dzieci zabrakło miejsc w przedszkolach. W skali powiatów województwa kujawsko-pomorskiego najwyższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w 2016 roku dotyczył największych miast na prawach powiatów: Toruń (92,1), Bydgoszcz (90,7), Grudziądz (81,3), Włocławek (75,7). Najniższe wartości odnotowano dla powiatów: grudziądzkiego (51,1), rypińskiego (57,8), sępoleńskiego (58,0).

Jak wynika z informacji nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej wzrosła liczba przedszkoli, w roku 2017 wynosiła 1 113 placówek. Znacząco zmalała liczba dzieci, którym nie przyznano miejsc wg złożonych wniosków (z 728 w 2016 roku do 228 w 2017 roku), a jako główny powód nieprzyznania miejsca wymieniano: brak wolnych miejsc oraz meldunek dziecka poza gminą.

Stypendia socjalne i zasiłki szkolne

9,5

Odsetek osób, które otrzymały stypendia socjalne i zasiłki szkolne w populacji osób w wieku 7-24 lata

W celu zmniejszania różnic oraz niwelowania barier w dostępie do edukacji, a także wspierania uczniów zdolnych, w odniesieniu do osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, uczniom przysługuje pomoc w postaci **stypendiów i zasiłków szkolnych**. Są one udzielane w formie świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z edukacją lub w formie rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w tym w szczególności zakupu podręczników.

Źródło: Ustawa ustawy z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty (Dz. U. z 2017 r. poz. 2198 z późn. zm.)

Tabela 16. Stypendia socjalne i zasiłki szkolne w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba osób, które otrzymały stypendia socjalne i zasiłki szkolne	59 722	56 443	48 967	40 225	X	X
Odsetek osób, które otrzymały stypendia socjalne i zasiłki szkolne w populacji osób w wieku 7-24 lata	13,9%	13,4%	11,8%	9,8%	27,3% (p. lipnowski)	4,6% (m. Toruń, m. Włocławek)

Źródło: BDL GUS, OZPS za lata 2014-2017

Od kilku lat systematycznie spada liczba osób, które otrzymują stypendia socjalne i zasiłki szkolne. W roku 2017, w stosunku do roku poprzedniego liczba ta zmalała o 8 742 osoby. Odsetek osób otrzymujących stypendia socjalne i zasiłki szkolne w populacji osób w wieku 7-24 lata zmniejszył się o 2 p.p. Kwota świadczeń przeznaczona na ten cel w 2017 r. wyniosła ponad 31,2 mln zł.

Placówki wsparcia dziennego

10,5

Liczba miejsc jaką oferują placówki wsparcia dziennego na 1 000 mieszkańców w wieku 6-16

Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone przez gminę lub powiat, jak również na zlecenie jst, albo przez inny podmiot, który uzyskał zezwolenie. Przeznaczone są dla dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych (zapewnienia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego);
- specjalistycznej (organizacji zajęć socjoterapeutycznych, terapeutycznych, korekcyjnych, kompensacyjnych i logopedycznych);
- pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę (prowadzi się działania animacyjne i socjoterapeutyczne);
- oraz w formach łączonych.

Źródło: Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.)

W województwie kujawsko-pomorskim w 2017 roku działało 76 placówek wsparcia dziennego¹⁶ – to o 8 więcej niż w roku poprzednim. Nowe placówki powstały w powiatach brodnickim, inowrocławskim i nakielskim oraz mieście Włocławek. Brak nadal tego typu placówek, funkcjonujących w oparciu o zapisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w powiatach: aleksandrowskim, grudziądzkim, lipnowskim, radziejowskim, rypińskim, tucholskim i włocławskim.

Tabela 17. Placówki wsparcia dziennego w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba miejsc	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
Liczba placówek ogółem							
Placówki wsparcia dziennego	75	64	68	76	50	2 466 ¹⁷	5,7 mln zł ¹⁸

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017

Zestawiając liczbę dzieci w wieku 6 do 16 lat (główni odbiorcy usług) z liczbą miejsc jaką oferują placówki wsparcia dziennego na 1000 mieszkańców, można stwierdzić, że najkorzystniejsza sytuacja występowała w miastach na prawach: Grudziądzu (34,5), we Włocławku (34,4), Toruniu (23,9) oraz w powiatach: żnińskim (24,8), wąbrzeskim (21,9) i sępoleńskim (20,2).

Podsumowanie:

- Pomimo systematycznego wzrostu odsetka dzieci objętych opieką żłobkową oraz wzrostu liczby tego rodzaju placówek na terenie naszego województwa nadal są powiaty, na terenie których żadna gmina nie zabezpiecza miejsc opieki dla dzieci do lat 3.
- Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w porównaniu do roku 2016 nieznacznie spadł przy jednoczesnym wzroście liczby przedszkoli, miejsc w przedszkolach, jak i dużego spadku liczby dzieci, którym nie przyznano miejsc w przedszkolach.

¹⁶ Dane dot. liczby placówek wsparcia dziennego są rozbieżne z informacjami przekazanymi przez gminy w sprawozdaniu rzeczowo-finansowym z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (II półrocze 2017 rok) – wykazano 70 placówek. Wynika to z faktu, że nie wszystkie OPS wykazały placówki wsparcia dziennego w ww. sprawozdaniu.

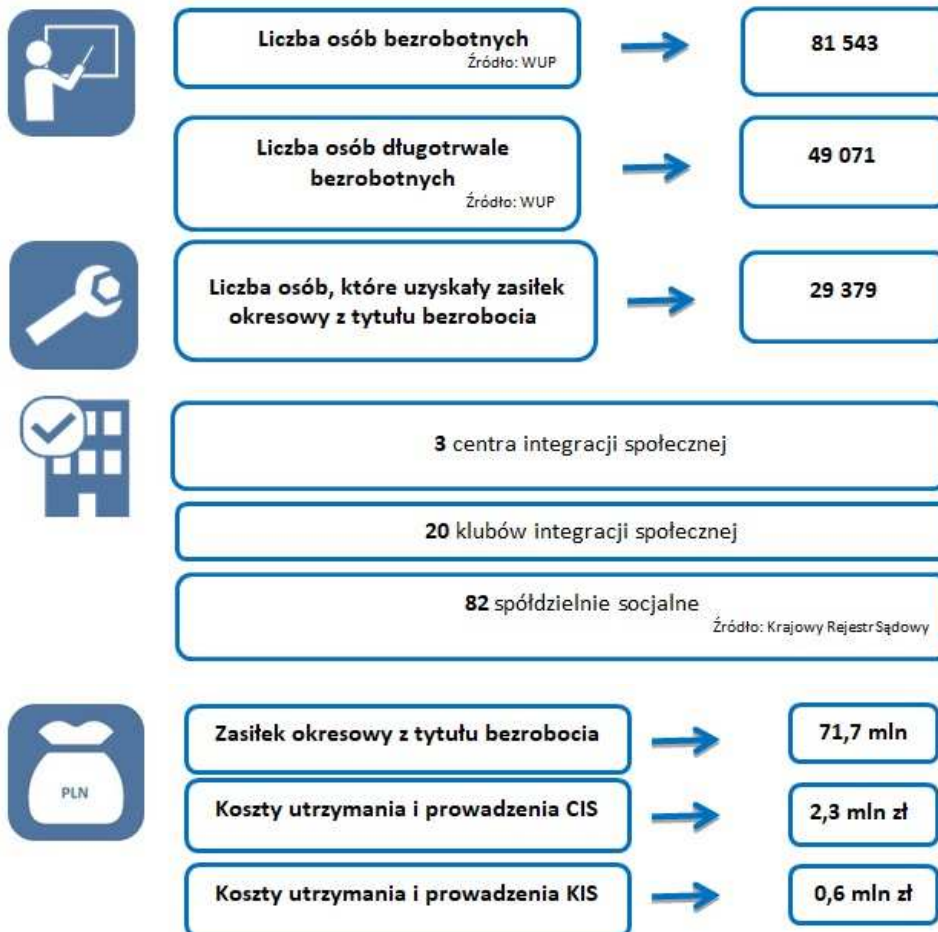
¹⁷ Dane dot. liczby miejsc w placówkach wsparcia dziennego nie uwzględniają miejsc w placówkach w gminie Pakość, Szubin i Świecie.

¹⁸ Dane dot. rocznych kosztów prowadzenia i utrzymania nie uwzględniają wydatków w placówkach w gminie Pakość, Szubin i Świecie.

- Sukcesywnie wzrasta liczba dziennych opiekunów do dzieci. W roku 2017 na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zatrudnionych było 60 takich opiekunów.
- Systematycznie maleje odsetek osób, które otrzymały stypendia socjalne i zasiłki szkolne w populacji osób w wieku 7-24 lata.
- Poprawia się zasób infrastrukturalny placówek wsparcia dziennego – nowe placówki powstały w 3 powiatach i 1 mieście na prawach powiatu.

4. Osoby bezrobotne

Dane dot. województwa kujawsko-pomorskiego

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

<p>Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2017 roku</p> <p><small>Źródło: BDL</small></p>	→	<p>6,6 % średnia krajowa 10,0% (2 miejsce w kraju)</p>
<p>Stopa bezrobocia wg BAEL w 2016 roku</p> <p><small>Źródło: BDL</small></p>	→	<p>6,2 % średnia krajowa 7,4 % (5 miejsce w kraju)</p>
<p>Stopa bezrobocia wg BAEL w 2016 roku (mężczyźni)</p> <p><small>Źródło: BDL</small></p>	→	<p>6,1 % średnia krajowa 7,2 % (5 miejsce w kraju)</p>
<p>Udział pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy od momentu zarejestrowania się w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem w 2017 roku</p> <p><small>Źródło: BDL</small></p>	→	<p>40,5 % średnia krajowa 45,2 % (3 miejsce w kraju)</p>
<p>Wskaźnik aktywizacji zawodowej za rok 2017</p> <p><small>Źródło: Regionalny Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia za rok 2017</small></p>	→	<p>29,6 % średnia wojewódzka</p>
<p>Udział bezrobotnych kobiet w ogóle zarejestrowanych, jako osoby bezrobotne w 2017 roku</p> <p><small>Źródło: BDL</small></p>	→	<p>55,1 % średnia krajowa 59,9 % (3 miejsce w kraju)</p>
<p>Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata w 2016 roku</p> <p><small>Źródło: BDL</small></p>	→	<p>28,4 % średnia krajowa 29,1 % (7 miejsce w kraju)</p>
<p>Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata w 2016 roku</p> <p><small>Źródło: BDL</small></p>	→	<p>64,5 % średnia krajowa 62,1 % (13 miejsce w kraju)</p>
<p>Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 lata w 2016 roku</p> <p><small>Źródło: BDL</small></p>	→	<p>46,1 % średnia krajowa 44,2 % (13 miejsce w kraju)</p>

6,3

Odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym

Na mocy ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, **osobę bezrobotną** definiuje się, jako osobę w wieku produkcyjnym:

- niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej,
- zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (jeżeli jest osobą niepełnosprawną, co najmniej w połowie tego wymiaru),
- nieuczącą się w szkole (z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych, czy studiującej w formie studiów niestacjonarnych),
- zarejestrowaną w powiatowym urzędzie pracy właściwym dla miejsca zameldowania,
- poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Źródło: Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1065)

Tabela 18. Bezrobocie w województwie kujawsko-pomorskim

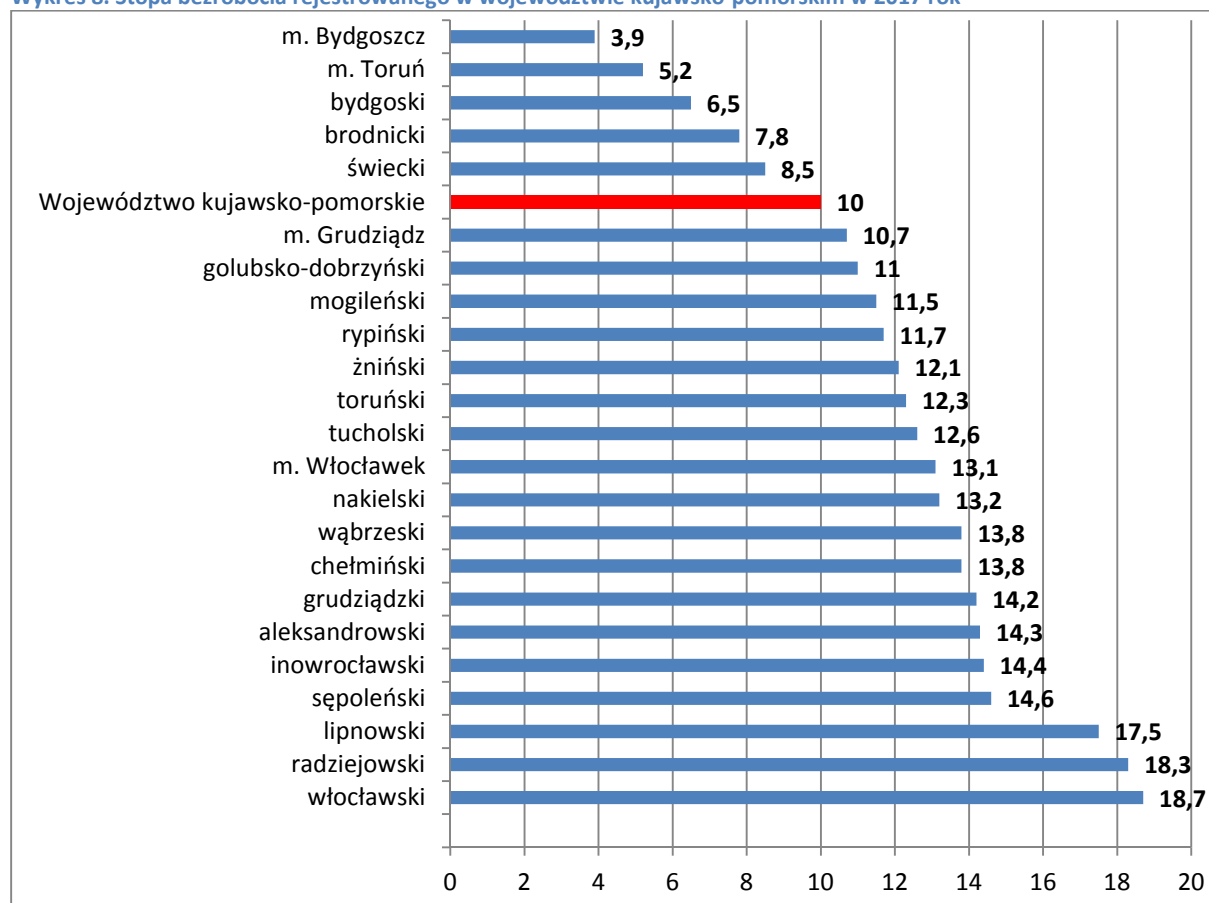
Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym ¹⁹	9,5%	8,1%	7,6%	6,3%	11,1% (p. włocławski i p. radziejowski)	3,1% (m. Bydgoszcz)
Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych	61,2%	58,9%	59,3%	60,2%	73,5% (p. włocławski)	49,8% (m. Bydgoszcz)

Źródło: dane BDL GUS za lata 2014-2016, WUP za lata 2014-2017

Sytuacja na rynku pracy w województwie kujawsko-pomorskim stopniowo się poprawia. Według danych GUS-BDL, w 2017 roku stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła 10,0%, czyli w relacji do wyników z 2016 roku spadła o 2,1 p.p. Jednakże w skali kraju, nasz region zajmuje drugą pozycję (po województwie warmińsko-mazurskim 11,7%) wśród województw z najwyższą stopą bezrobocia rejestrowanego. Dla kraju stopa bezrobocia w 2017r. wyniosła 6,6%. Najlepsza sytuacja w naszym województwie jest w Bydgoszczy (3,1%) oraz w Toruniu (5,2%), a najtrudniejsza w powiatach: lipnowskim (17,5%), radziejowskim (18,3%) i włocławskim (18,7%). Natomiast w pozostałych miastach na prawach powiatu: Grudziądzu i Włocławku, stopa bezrobocia przewyższała średnią wartość dla województwa i wynosiła odpowiednio 10,7% oraz 13,1%.

¹⁹ Odsetek ten nie jest tożsamy ze stopą bezrobocia.

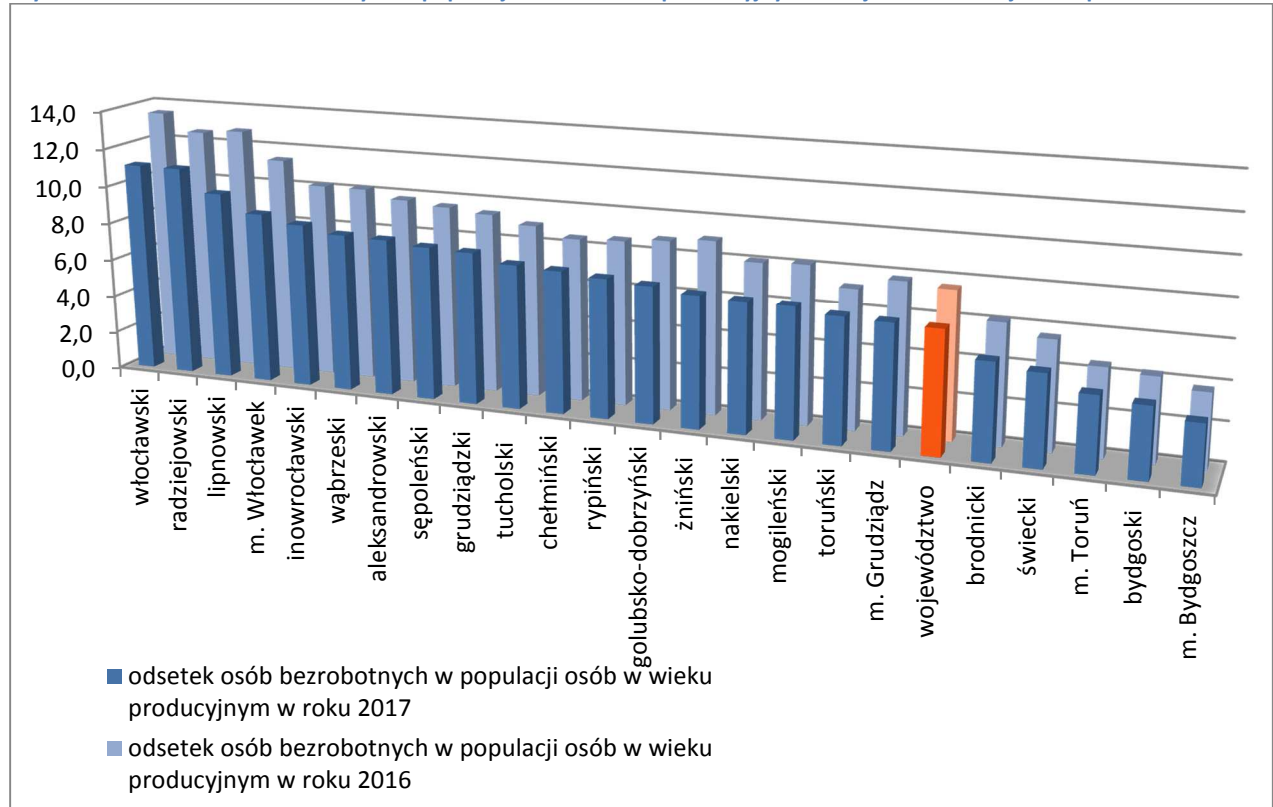
Wykres 8. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko-pomorskim w 2017 rok

Źródło: dane WUP w Toruniu za rok 2017

Wykres 9. Odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym w województwie kujawsko-pomorskim

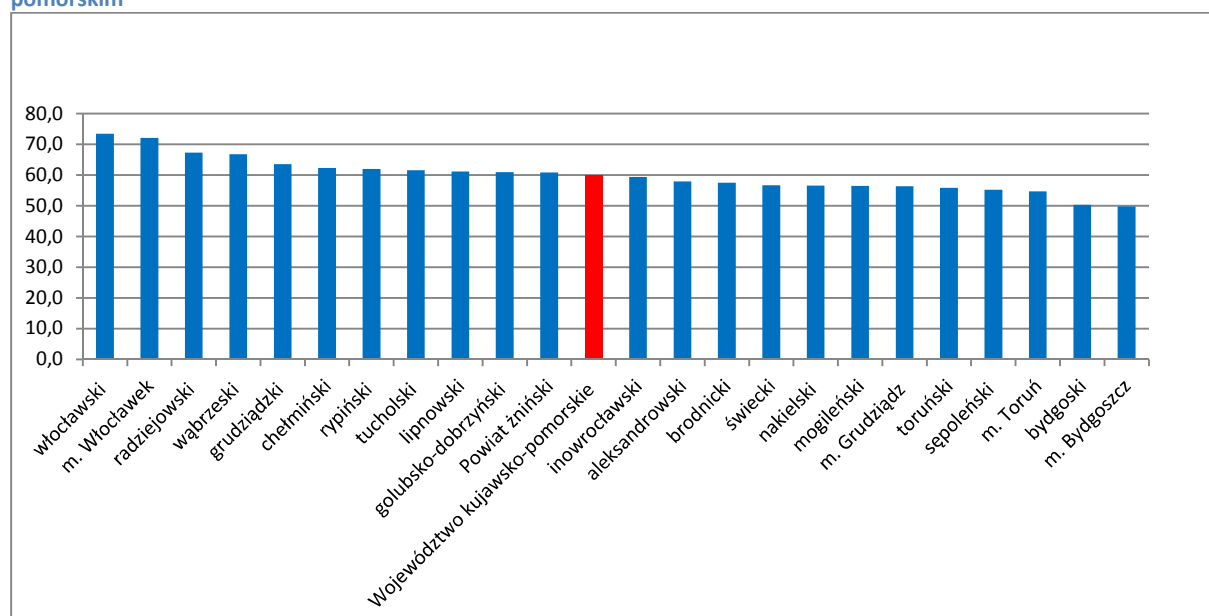
Źródło: dane WUP w Toruniu za lata 2016- 2017

Sukcesywnie spada udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie Pomorza i Kujaw. W 2017 r. wyniósł on dla naszego regionu 6,3%, czyli w stosunku do roku ubiegłego, udział osób bezrobotnych w populacji osób produkcyjnych zmalał o 1,3 p.p. Wszystkie powiaty regionu kujawsko-pomorskiego odnotowały w 2017 r. spadek odsetka osób bezrobotnych.

Przeciętnie, około 25% ogółu bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim w roku oceny stanowią osoby w wieku 50 lat i więcej, którym trudno się odnaleźć na dzisiejszym rynku pracy. Najwyższy udział tej kategorii bezrobotnych występuje w miastach na prawach powiatu naszego regionu, tj. w Grudziądzu (33,2%), we Włocławku (30,3%) oraz w Bydgoszczy (29,9%), natomiast najniższy w powiecie lipnowskim (19%).

Istotna jest również długość pozostawiania wśród osób bezrobotnych. Z danych WUP w Toruniu wynika, że osoby długotrwale bezrobotne stanowią około połowy, albo i więcej wszystkich zarejestrowanych w PUP naszego województwa.

Wykres 10. Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim

Źródło: dane WUP w Toruniu za rok 2017

60,2

Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych

Na mocy ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, **osobę bezrobotną długotrwale** definiuje się, jako osobę pozostającą w rejestrze powiatowego urzędu pracy, łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych

Źródło: Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1065)

W porównaniu z rokiem poprzednim wskaźnik osób długotrwale bezrobotnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wzrósł o 0,9 p.p. i wyniósł w 2017 r. 60,2%. Spośród powiatów naszego województwa największy wzrost odsetka osób długotrwale bezrobotnych odnotowano w powiecie grudziądzkim, w stosunku do roku poprzedniego wzrósł on o 5,2 p.p. Najwyższy odsetek osób długotrwale bezrobotnych wystąpił w powiecie włocławskim (73,5%), najniższy natomiast w powiecie bydgoskim (50,3%). Najlepsza sytuacja była w Bydgoszczy, gdzie osoby długotrwale bezrobotne stanowiły 49,8% ogółu bezrobotnych. W 7 spośród 23 powiatów naszego województwa udział osób długotrwale bezrobotnych zmniejszył się. Dotyczyło to następujących powiatów: radziejowskiego, rypińskiego, golubsko-dobrzyńskiego, aleksandrowskiego, świeckiego, mogileńskiego, grudziądzkiego, sępoleńskiego.

Zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia

17,0

Odsetek osób, którym przyznano decyzją świadczenie z tytułu bezrobocia

Zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia to forma pomocy pieniężnej w systemie pomocy społecznej, która zasadniczo przysługuje ze względu na bezrobocie:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej (634 zł)
- osobie w rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego w rodzinie (514zł).

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn.zm.)

W 2017 roku ośrodki pomocy społecznej przyznały zasiłki okresowe z tytułu bezrobocia blisko 30 tys. osób²⁰ (w stosunku do roku poprzedniego odnotowuje się spadek w tym zakresie o 16,7%), natomiast liczba świadczeń wyniosła 192 859 i było to o 34 699 świadczeń mniej aniżeli w 2016 roku. Odsetek osób, którym przyznano decyzją zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia, wyniósł 17,0 % i był niższy o 1,4 p.p. w porównaniu z rokiem 2016. Najwyższy odsetek osób, którym decyzją przyznano ten rodzaj świadczenia okresowego odnotowano we Włocławku oraz w powiecie włocławskim, najniższy natomiast w Bydgoszczy oraz powiecie tucholskim. Łącznie, na zasiłki okresowe z tytułu bezrobocia przeznaczono 71 664 797 zł i była to kwota o blisko 18% niższa niż w roku poprzednim.

Wybrane podmioty reintegracji zawodowej

23

Liczba centrów i klubów integracji społecznej

Centrum integracji społecznej to instytucja tworzona m.in. przez samorządy terytorialne i organizacje pozarządowe na mocy ustawy o zatrudnieniu socjalnym, której celem jest prowadzenie działań z obszaru reintegracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Podobnie **kluby integracji społecznej** tworzą podmioty w oparciu o zapisy ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Różnice między tymi typami podmiotów występują w odniesieniu do formy organizacyjnej, procedur powołania oraz źródeł finansowania.

Źródło Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020, Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r. (Dz. U. 2016, poz. 1828)

Spółdzielnia socjalna to przedsiębiorstwo społeczne, które działa na podstawie ustawy z 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, gdzie wskazano, iż ich głównym celem jest przywrócenie na rynek pracy, poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, o niskiej zatrudnialności oraz umożliwienie osobom bezrobotnym aktywizacji zawodowej. Jest to typ podmiotu prawnego, którego głównym celem jest nie tylko prowadzenie działalności gospodarczej, ale również działalność na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni. Założycielami spółdzielni mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i podmioty prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego. Te ostatnie mogą korzystać z usług spółdzielni w realizacji działań użyteczności publicznej, także wykorzystując do tego celu klauzule społeczne w ramach zamówień publicznych.

Źródło: Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej

²⁰ Jest to liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia

Tabela 19. Centra integracji społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem						
Centra integracji społecznej	4	4	4	3 ²¹	2	199	2,3 mln zł ²²

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017, rejestr CIS prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy

Tabela 20. Kluby integracji społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem						
Kluby integracji społecznej	20	21	21	20 ²³	18	1 962 ²⁴	635 tys. zł ²⁵

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017, rejestr KIS prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy

Liczba centrów i klubów integracji społecznej od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie. W 2017 roku w naszym województwie funkcjonowały 3 centra integracji społecznej oraz 20 klubów integracji społecznej. Warto nadmienić, że aż 8 KIS nie prowadziło działalności. Infrastruktura CIS dostępna była na terenie Bydgoszczy, Torunia oraz Inowrocławia. Natomiast KIS funkcjonowały w Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku oraz w powiatach: golubsko-dobrzyńskim, grudziądzkim, inowrocławskim, nakielskim, sępoleńskim, toruńskim, tucholskim i żnińskim.

Aktualizacja i przegląd tego rodzaju infrastruktury jest zadaniem trudnym, zwłaszcza w zakresie klubów integracji społecznej, które działają okresowo, najczęściej wtedy gdy realizują projekt współfinansowany ze środków UE. Ponadto kwoty w zakresie utrzymania i prowadzenia są kwotami szacunkowymi, ponieważ nie wszystkie jednostki wykazują informacje w tym zakresie

Tabela 21. Spółdzielnie socjalne w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017
	Liczba placówek ogółem			
Spółdzielnie socjalne	67	69	67	82

Źródło: dane OZRSS za lata 2014-2015, za rok 2016-2017 dane z KRS

Według Krajowego Rejestru Sądowego w 2017 roku w województwie kujawsko-pomorskim zarejestrowane były 82 spółdzielnie socjalne, z czego 3 wykreślone z KRS-u, 8 w trakcie likwidacji i 27 niedziałających. Według danych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu można wskazać 44 spółdzielnie socjalne czynne w działalności.²⁶

²¹ Dane dot. centrów integracji społecznej są rozbieżne z rejestrem prowadzonym przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy – wykazano 4 CIS. Wynika to z faktu, że CIS w Szumiłowie (gm. Radzyń Chełmiński) prowadzony przez Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej w Mieście i Gminie Radzyń Chełmiński ma zawieszoną działalność, jednak nie został wykreślony z ww. rejestru.

²² Kwota wydatków nie uwzględnia kosztów CIS w Toruniu.

²³ Dane dot. klubów integracji społecznej są rozbieżne z rejestrem prowadzonym przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy – wykazano 21 KIS. Wynika to z faktu, że w dwóch gminach (miasto Grudziądz oraz gmina Płużnica) KIS już nie funkcjonują, natomiast w gminie Sępólno Krajeńskie zaczęły działać KIS ze środków RPO WK-P na lata 2014-2020 – zmiany te nie zostały jednak zgłoszone do ww. rejestru.

²⁴ Dane dot. liczby osób korzystających nie uwzględniają korzystających z KIS Fundacji Ekspert-Kujawy w Inowrocławiu.

²⁵ Kwota wydatków nie uwzględnia kosztów KIS Fundacji Ekspert-Kujawy w Inowrocławiu.

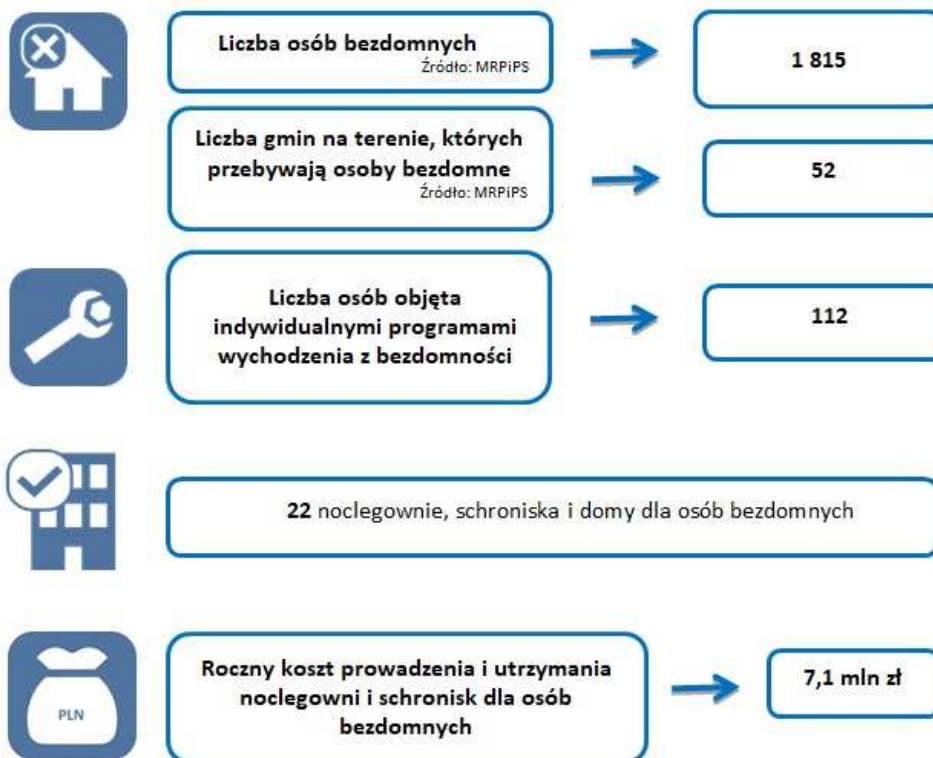
²⁶ Dane własne ROPS w Toruniu

Podsumowanie

- Na przestrzeni lat 2014-2017 obserwuje się systematyczny spadek udziału osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym z 9,5% do 6,3%.
- Od kilku lat liczba osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych utrzymuje się na podobnym poziomie, blisko 60%. Natomiast na przestrzeni 2016-2017 roku odsetek wzrósł z 59,3% do 60,2%.
- Liczba osób pobierających zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia spada. W roku 2016 liczba ta wynosiła ok. 35 tys. osób, natomiast w roku 2017 ok. 30 tys. osób.
- W porównaniu do roku 2016 zmalała liczba centrów i klubów integracji społecznej.

5. Osoby bezdomne

Dane dot. województwa kujawsko-pomorskiego

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

Indywidualne programy wychodzenia z bezdomności

6,2

Odsetek osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności

Zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej, osoba bezdomna może zostać objęta **indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności**, polegającym na wspieraniu jej w rozwiązywaniu problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia. Indywidualny program wychodzenia z bezdomności jest opracowywany przez pracownika socjalnego.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn.zm.)

Tabela 22. Indywidualne programy wychodzenia z bezdomności

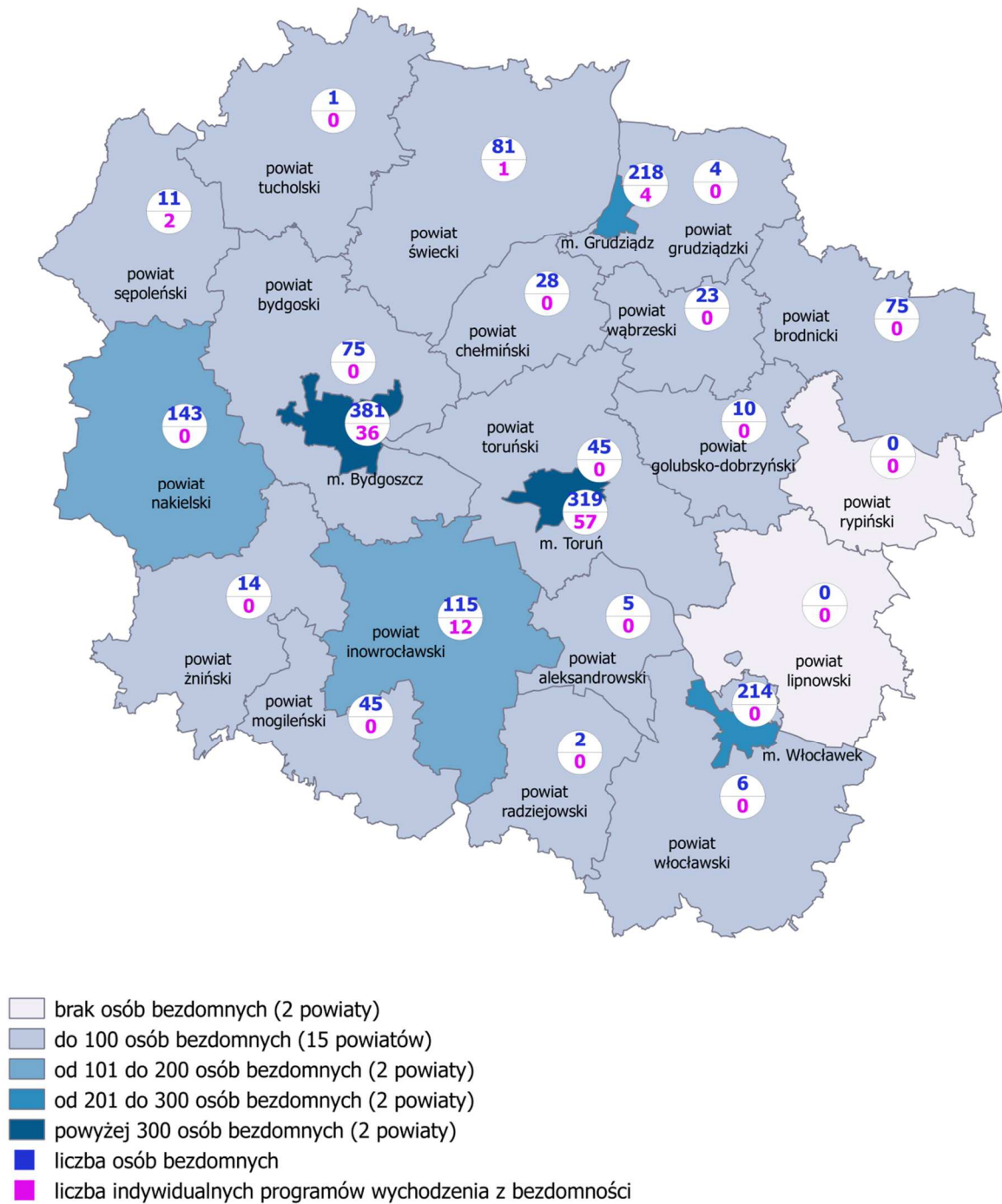
Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności	244	151	228	112	X	X
Odsetek osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności w populacji osób bezdomnych	6,2%	3,8%	12,6%	6,2%	18,2% (p. sępoleński)	1,2% ²⁷ (p. świecki)

Źródło: OZPS za lata 2014-2017/ Ogólnopolskie badanie osób bezdomnych

Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych przeprowadzone w lutym 2017 roku na zlecenie MRPIPS wykazało, iż w naszym regionie na terenie 52 gmin, przebywało blisko 1,8 tys. osób bezdomnych. Zgodnie z danymi przekazanymi przez OPS zaledwie w 8 gminach prowadzone były indywidualne programy wychodzenia z bezdomności. Liczba osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności wyniosła 112 (spadek o 49% względem 2016 roku), a odsetek osób objętych w/w programami w populacji osób bezdomnych wyniósł 6,2%. Planuje się, że w 2018 r. liczba osób objętych tego typu wsparciem zwiększy się do 140 osób.

²⁷ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, na terenie których nie występowały osoby bezdomne (pow. lipnowski i rypiński), a także tych, na terenie których nie zawarto żadnego indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności (były to następujące powiaty: aleksandrowski, bydgoski, brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, mogileński, nakielski, radziejowski, toruński, tucholski, wąbrzeski, włocławski, żniński, m. Włocławek).

Mapa 6. Liczba osób bezdomnych oraz indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności w gminach (w układzie powiatowym) województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: dane OZPS za 2017 rok, Wyniki ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych, luty 2017 r.

Noclegownie, schroniska i inne miejsca schronienia dla osób bezdomnych

1,5

Liczba osób bezdomnych przypadająca na 1 miejsce w noclegowni/schronisku/innym miejscu schronienia dla osób bezdomnych

Schronisko zapewnia osobom bezdomnym całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, natomiast **noclegownia** to placówka zapewniająca tymczasowy nocleg.

Źródło: Pomoc dla osób bezdomnych. Zima 2016/2017, Toruń 2016, s. 8

W 2017 roku w województwie kujawsko-pomorskim działały 22 placówki udzielające pomocy i schronienia osobom bezdomnym – to o 2 placówki mniej niż w roku poprzednim (przestały funkcjonować schroniska w powiecie radziejowskim oraz rypińskim). Placówki te dysponowały 1 219 miejscami²⁸. Dostępne one były w Bydgoszczy, Grudziądzu, Toruniu i Włocławku oraz w powiatach: brodnickim, bydgoskim, golubsko-dobrzyńskim, inowrocławskim, mogileńskim, nakielskim, świeckim i toruńskim.

Wskaźnik w zakresie liczby osób bezdomnych przypadających na 1 miejsce w noclegowni/schronisku/innym miejscu schronienia dla osób bezdomnych na rok 2017 wyniósł 1,5. Do obliczenia powyższego wskaźnika posłużyły dane zebrane w wyniku ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego na zlecenie MRPiPS, które wykonywane jest raz na dwa lata podczas pory zimowej. Znacząca różnica w liczbie osób bezdomnych, przebywających na terenie województwa kujawsko-pomorskiego (2015 rok – 3 937 osób, 2017 rok – 1 815 osób) wynika prawdopodobnie z przyjęcia innej metodologii liczenia osób bezdomnych. Dlatego też dane wykorzystywane w obliczeniu wskaźnika wojewódzkiego spowodowały znaczące różnice w oszacowaniu liczby osób, przypadających na jedno miejsce z 3,3 w roku 2015 na 1,5 w roku 2017.

Tabela 23. Noclegownie, schroniska i inne miejsca schronienia dla osób bezdomnych w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba osób bezdomnych przypadająca na 1 miejsce w noclegowni/schronisku/innym miejscu schronienia dla osób bezdomnych	3,3 ²⁹	3,3 ³⁰	1,4 ³¹	1,5 ³²	3,7 (p. świecki)	0,8 ³³ (p. bydgoski)

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017, Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych przeprowadzonego na zlecenie MRPiPS.

²⁸ W liczbie nie ujęto miejsc pozostających do dyspozycji dwóch schronisk w Toruniu, prowadzonych przez Toruńskie Centrum Caritas oraz Stowarzyszenie MONAR.

²⁹ Liczba osób bezdomnych na podstawie sprawozdania Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego w nocy z 21 na 22 stycznia 2015 r.

³⁰ j.w.

³¹ Liczba osób bezdomnych na podstawie sprawozdania Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego w nocy z 8 na 9 lutego 2017 r.

³² j.w.

³³ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, w których nie funkcjonowały noclegownie/schroniska/inne miejsca schronienia dla osób bezdomnych (były to następujące powiaty: aleksandrowski, chełmiński, grudziądzki, lipnowski, radziejowski, rypiński, sępoleński, tucholski, wąbrzeski, włocławski i żniński).

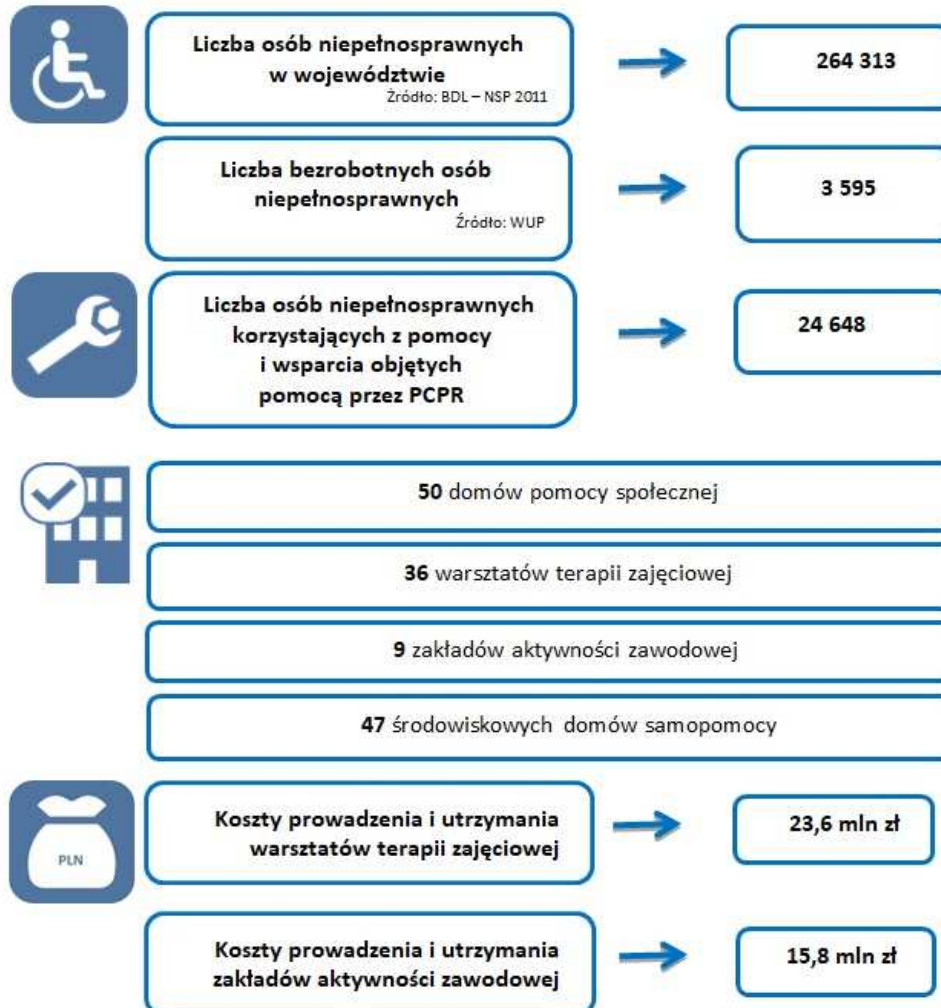
W naszym regionie dostępne były także 4 ogrzewalnie dysponujące 66 miejscami, które funkcjonowały w Grudziądzu, Włocławku, Inowrocławiu oraz gminie Nowe.

Podsumowanie:

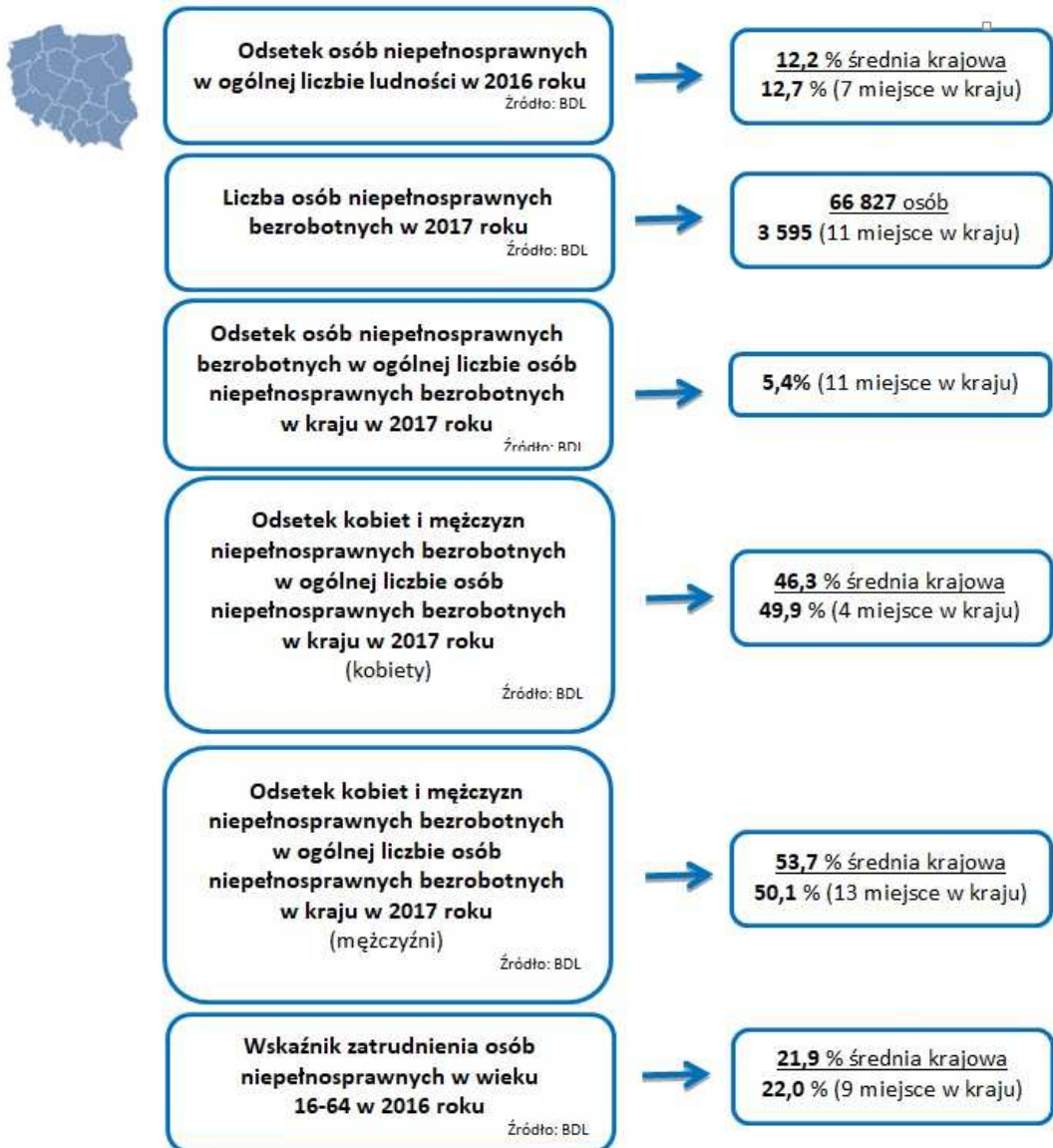
- Zauważalny jest spadek liczby osób objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności.
- Liczba placówek udzielających schronienia również spadła (z 24 w roku 2016 do 22 w roku 2017).
- Wskaźnik w zakresie liczby osób bezdomnych przypadających na 1 miejsce w noclegowni/schronisku/innym miejscu schronienia dla osób bezdomnych utrzymywał się na podobnym poziomie jak w roku poprzednim i wyniósł 1,5.

6. Osoby niepełnosprawne i przewlekle chore

Dane dot. województwa kujawsko-pomorskiego

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

Liczba osób niepełnosprawnych w województwie kujawsko-pomorskim według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku wynosiła 264 313 osób. Według informacji przekazywanych w ramach „Ankiety uzupełniającej do OZPS za rok 2017” liczba osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy i wsparcia objętych pomocą przez PCPR, wynosiła 24 648 i nieznacznie wzrosła porównaniu do roku 2016 (23 684). Jak wynika z danych WUP w Toruniu, na przestrzeni ostatnich kilku lat znacząco zmalała liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych (2015 rok - 6 tys., 2016 rok – 4,5 tys., 2017 r. – 3,6 tys.).³⁴

Domy pomocy społecznej

18,9

**Liczba miejsc w DPS
przypadająca na 10 tys.
mieszkańców**

Domy pomocy społecznej są stacjonarnymi i całodobowymi placówkami zapewniającymi usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązujących standardów. Wyróżnia się kilka typów DPS, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone:

- dla osób w podeszłym wieku,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie
- dla osób uzależnionych od alkoholu.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn.zm.)

Tabela 24. Domy pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
Liczba placówek ogółem					Dane nie dotyczą 4 prywatnych DPS			
Domy pomocy społecznej	48	48	49	50	39	3 945	4 377	165 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017

Z roku na rok widać systematyczny, niewielki wzrost liczby domów pomocy społecznej. W porównaniu do 2016 roku nastąpił wzrost ogólnej liczby domów o jedną placówkę prywatną w Toruniu, co daje obecnie 50 DPS. Spośród tej liczby 39 placówek prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, 7 prowadzonych było przez inny podmiot (na zlecenie powiatu), natomiast 4 domy były placówkami niepublicznymi, które uzyskały wpis do „Rejestru domów pomocy społecznej województwa kujawsko-pomorskiego” prowadzonego przez Wojewodę Kujawsko-Pomorskiego – były to DPS w Toruniu, Włocławku, Wichulcu – powiat brodnicki oraz Rogowie – powiat żniński.

Jedynym powiatem, w którym brak domu pomocy społecznej to powiat grudziądzki. Warto zwrócić uwagę, że w porównaniu z rokiem 2016 wzrosły koszty prowadzenia i utrzymania DPS o blisko 10 mln przy utrzymującej się na podobnym poziomie liczbie korzystających (4 352 osoby

³⁴ Dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu

w roku 2016). Wzrosła również w stosunku do roku 2016 o 13% odpłatność gminy za pobyt mieszkańców w DPS.

Tabela 25. Dostępność infrastruktury domów pomocy społecznej

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba miejsc w DPS przypadająca na 10 tys. mieszkańców	19,1	19,2	18,9	18,9	47,1 (p. sępoleński)	2,7 ³⁵ (p. golubsko-dobrzyński)

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017, BDL GUS

Dostępność miejsc w domach pomocy społecznej utrzymuje się na podobnym poziomie od 2014 roku, tj. około 19 miejsc na 10 tys. mieszkańców. Najlepsza sytuacja występowała w powiecie sępoleńskim, 47 miejsc na 10 tys. mieszkańców, a najmniej korzystna w powiecie golubsko-dobrzyńskim, blisko 3 miejsca na 10 tys. mieszkańców.

Znacząco wzrosła liczba osób oczekujących na umieszczenie w DPS, z 420 osób w 2016 roku do 509 osób w 2017 roku (tj. o ponad 20%). Największa liczba osób oczekujących odnotowana została w Bydgoszczy i w powiecie toruńskim. Czas oczekiwania na miejsce najczęściej wynosi od 12 do 24 miesięcy. Szczegóły dot. infrastruktury domów pomocy społecznej prezentuje mapa nr 8.

Środowiskowe domy samopomocy

<h1>1,5</h1>	<p>Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Świadczą one usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.</p>
<p>Liczba miejsc w ŚDS przypadająca na 10 tys. mieszkańców</p>	

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn.zm.)

Tabela 26. Środowiskowe domy samopomocy w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	Liczba placówek ogółem						
Środowiskowe domy samopomocy	38	43	44	47	35	1 861	28,1 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017

Liczba środowiskowych domów samopomocy wzrosła w porównaniu do 2016 roku o trzy placówki. Kolejne ŚDS powstały w powiatach: golubsko-dobrzyńskim, inowrocławskim oraz wąbrzeskim. Wart uwagi jest fakt, że we wszystkich powiatach naszego województwa funkcjonują środowiskowe domy samopomocy.

³⁵ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatu grudziądzkiego, w którym nie funkcjonowały domy pomocy społecznej.

Tabela 27. Dostępność infrastruktury środowiskowych domów samopomocy

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba miejsc w ŚDS przypadająca na 10 tys. mieszkańców	6,3	7,4	7,8	8,3	37,4 (p. wąbrzeski)	2,5 (p. nakielski)

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017, BDL GUS

Na przestrzeni lat 2014-2017 liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy przypadająca na 10 tys. mieszkańców w województwie kujawsko-pomorskich systematycznie wzrasta. Wartości maksymalne i minimalne wskaźnika nie zmieniły się, nadal najkorzystniejsza sytuacja występuje w powiecie wąbrzeskim (37 miejsc na 10 tys. mieszkańców) a najmniej korzystna w powiecie nakielskim (2 miejsca na 10 tys. mieszkańców). Szczegóły dot. infrastruktury środowiskowych domów samopomocy prezentuje mapa nr. 8.

Warsztaty terapii zajęciowej

36

Liczba warsztatów terapii zajęciowej

Warsztaty terapii zajęciowej to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki stwarzające osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywrócenia umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub inne podmioty.

Źródło: Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511)

Tabela 28. Warsztaty terapii zajęciowej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
Liczba placówek ogółem							
Warsztaty terapii zajęciowej	36	36	36	36	5	1 334	23,6 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017

Na przestrzeni ostatnich czterech lat (2014 - 2017) liczba warsztatów terapii zajęciowej w naszym województwie utrzymuje się na tym samym poziomie. Nadal w 2 powiatach nie jest dostępna infrastruktura tego typu, a mianowicie w powiatach toruńskim i włocławskim. Nieznacznie wzrosła liczba osób korzystających (1 322 w 2016 roku) z tego rodzaju wsparcia oraz koszty prowadzenia i utrzymania warsztatów (23,3 mln zł w 2016 roku). Szczegóły dot. infrastruktury warsztatów terapii zajęciowej prezentuje mapa nr. 8.

Zakłady aktywności zawodowej

9

Liczba zakładów aktywności zawodowej

Zakłady aktywności zawodowej to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo jednostki tworzone w celu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, poprzez zatrudnienie osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną.

Źródło: Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511)

Tabela 29. Zakłady aktywności zawodowej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
Liczba placówek ogółem							
Zakłady aktywności zawodowej	7	8	9	9	8	318	15,8 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017

Podobnie, jak w roku poprzednim, w 2017 r. w województwie kujawsko-pomorskim działało 9 zakładów aktywności zawodowej. Dostępne one były w 2 miastach na prawach powiatu (Bydgoszczy i Włocławku) oraz 7 powiatach ziemskich: brodnickim, bydgoskim, chełmińskim, mogileńskim, radziejowskim, tucholskim oraz wąbrzeskim. ZAZ w naszym regionie zatrudniały ponad 250 osób. W porównaniu do roku 2016 o 2 mln (tj. o 14%) wzrosły roczne koszty prowadzenia i utrzymania placówek. Szczegóły dot. infrastruktury zakładów aktywności zawodowej prezentuje mapa nr. 8.

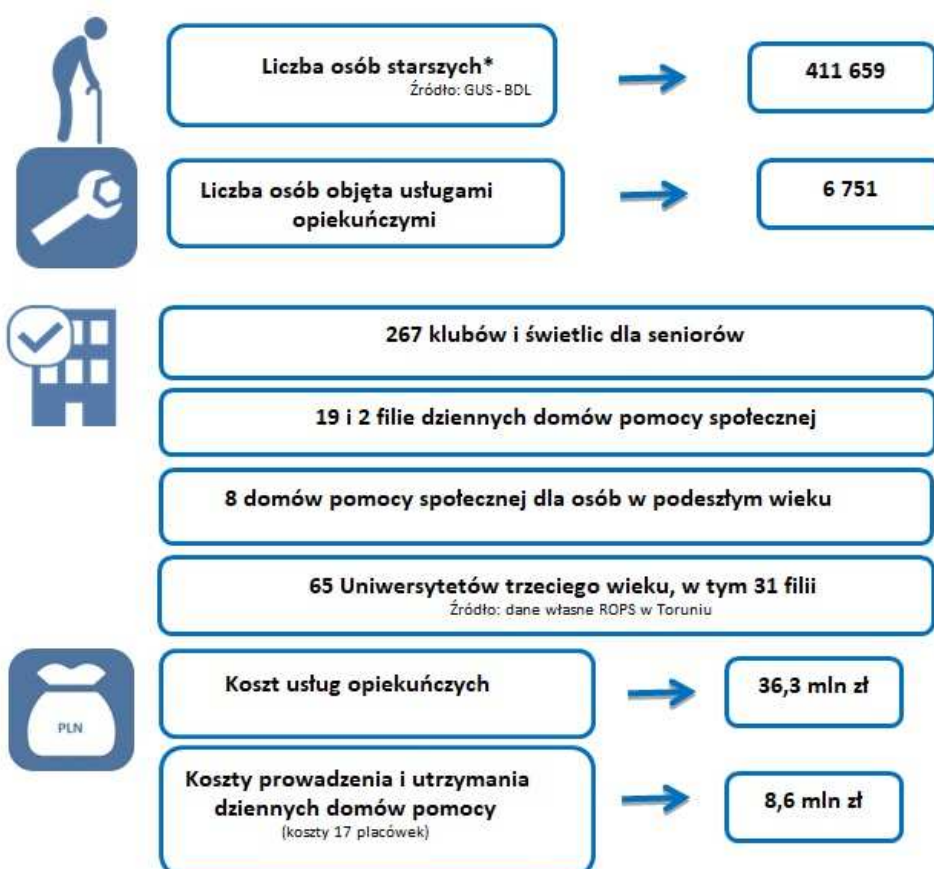
Podsumowanie

- Infrastruktura skierowana do osób niepełnosprawnych w ostatnich latach pozostaje na tym samym poziomie.
- W każdym powiecie naszego regionu funkcjonują środowiskowe domy samopomocy.
- Zmniejszeniu uległa liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych

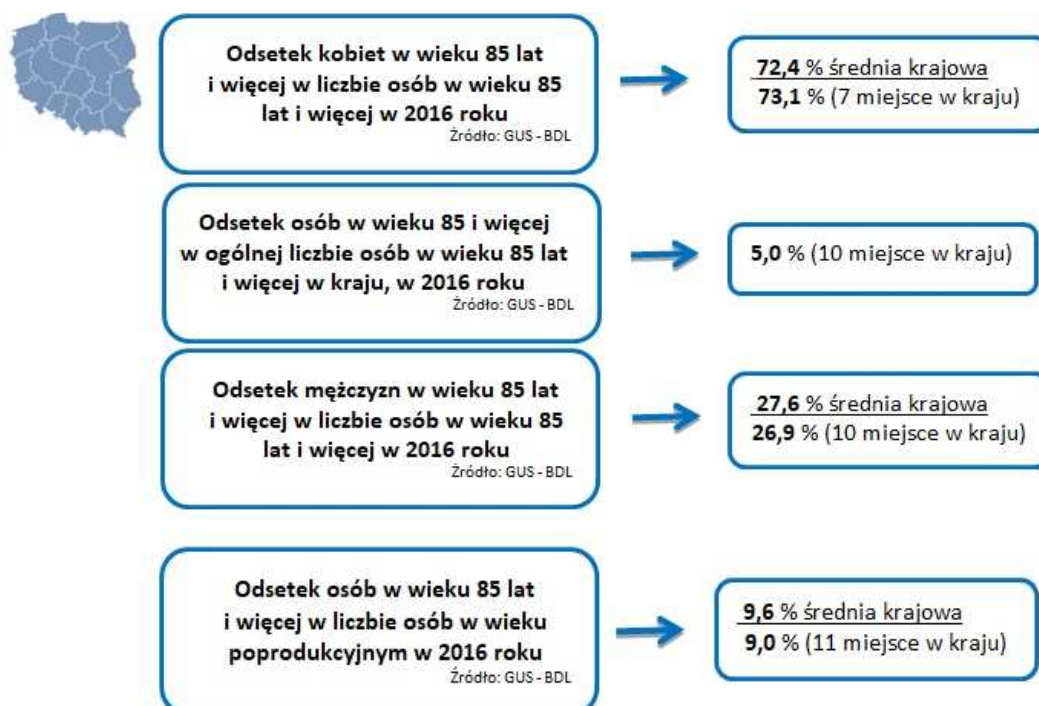
7. Osoby starsze

Dane dot. województwa kujawsko-pomorskiego

*Jako osoby starsze przyjęto osoby w wieku poprodukcyjnym tj. 60 lat i więcej kobiety oraz 65 lat i więcej mężczyźni

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

Usługi opiekuńcze

1,6%

Odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi w populacji osób w wieku poprodukcyjnym

Usługi opiekuńcze to forma pomocy świadczona w miejscu zamieszkania osoby, która wymaga wsparcia w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opieki higienicznej, pielęgnacji zaleconej przez lekarza, jak również w miarę możliwości, zapewnienia kontaktów z otoczeniem. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej świadczenie to przysługuje zwłaszcza osobom samotnym, które z powodu wieku, choroby, niepełnosprawności lub innej przyczyny wymagają wsparcia innych osób, jak również osobom, którym rodzina nie jest w stanie zapewnić odpowiedniej opieki. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb, wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym (m.in. psychologa, pedagoga, logopedę, terapeutę zajęciowego, fizjoterapeutę, pielęgniarkę). Wyróżnia się dodatkowy rodzaj specjalistycznych usług adresowany do osób z zaburzeniami psychicznymi, finansowany ze środków pochodzących z budżetu państwa.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.), rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 roku w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych

Tabela 30. Usługi opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Liczba gmin, na terenie których realizowane są usługi opiekuńcze organizowane przez OPS	123	123	128	130	X	X
Odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi w populacji osób w wieku poprodukcyjnym	1,6%	1,5%	1,6%	1,6%	2,8% (p. sępoleński)	0,9% (p. tucholski, p. radziejowski)

Źródło: dane BDL GUS, OZPS za lata 2014-2017

Z roku na rok przybywa gmin, w których realizowane są usługi opiekuńcze, w 2017 roku było 130 takich gmin (wzrost o 2 gminy w porównaniu do 2016 roku). Nadal jednak w 14 gminach nie świadczy się tego rodzaju wsparcia. Wzrosła także liczba osób objętych usługami opiekuńczymi – w 2017 roku było 6 751 takich osób. W porównaniu do roku poprzedniego to wzrost o 521 osób (ponad 8%). Mimo, iż liczba osób objętych usługami stale wzrasta, to nadal skala realizacji tego typu usług w gminach naszego województwa jest nieadekwatna w stosunku do potrzeb.

Odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi w populacji osób w wieku poprodukcyjnym na przestrzeni ostatnich 4 lat utrzymuje się na tym samym poziomie, w 2017 roku wyniósł 1,6%. Najkorzystniejsza sytuacja pod tym względem występuje w powiecie sępoleńskim, a najmniej korzystna w powiatach tucholskim i radziejowskim.

Domy pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku

8

Liczba domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku

Domy pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku - jednym z typów domów pomocy społecznej są te dla osób w podeszłym wieku.

/więcej informacji na temat domów pomocy społecznej w rozdziale dot. osób niepełnosprawnych/

Tabela 31. Domy pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017
Liczba placówek ogółem				
Domy pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku	10	9	8	8

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS 05 za lata 2014-2017

Spośród 50 domów pomocy społecznej działających na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, 8 z nich to placówki przeznaczone dla osób w podeszłym wieku. Analizując infrastrukturę na przestrzeni ostatnich 4 lat zauważalny jest minimalny spadek domów pomocy dla osób starszych do 2016 roku, już od 2017 roku infrastruktura ta utrzymywała się na tym samym poziomie. Warto wspomnieć, że tego rodzaju placówki prowadzone są coraz częściej przez podmioty prywatne. Liczba osób oczekujących na umieszczenie w domu pomocy społecznej dla osób starszych wyniosła na koniec 2017 roku – 117 osób, co stanowiło ponad 23% wszystkich oczekujących na miejsce w DPS.

Dzienne domy pomocy

6,9%

Odsetek gmin, na terenie których funkcjonują dzienne domy pobytu/dzienne domy seniora

Dzienne domy pomocy to ośrodki wsparcia świadczące pomoc w ciągu dnia, w tym oferujące posiłki, rehabilitację, zajęcia edukacyjno-kulturalne oraz wspólne spędzanie czasu przez osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. Zazwyczaj placówki te adresowane są do osób starszych.

Źródło: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.)

Tabela 32. Dzielne domy pomocy/seniora w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

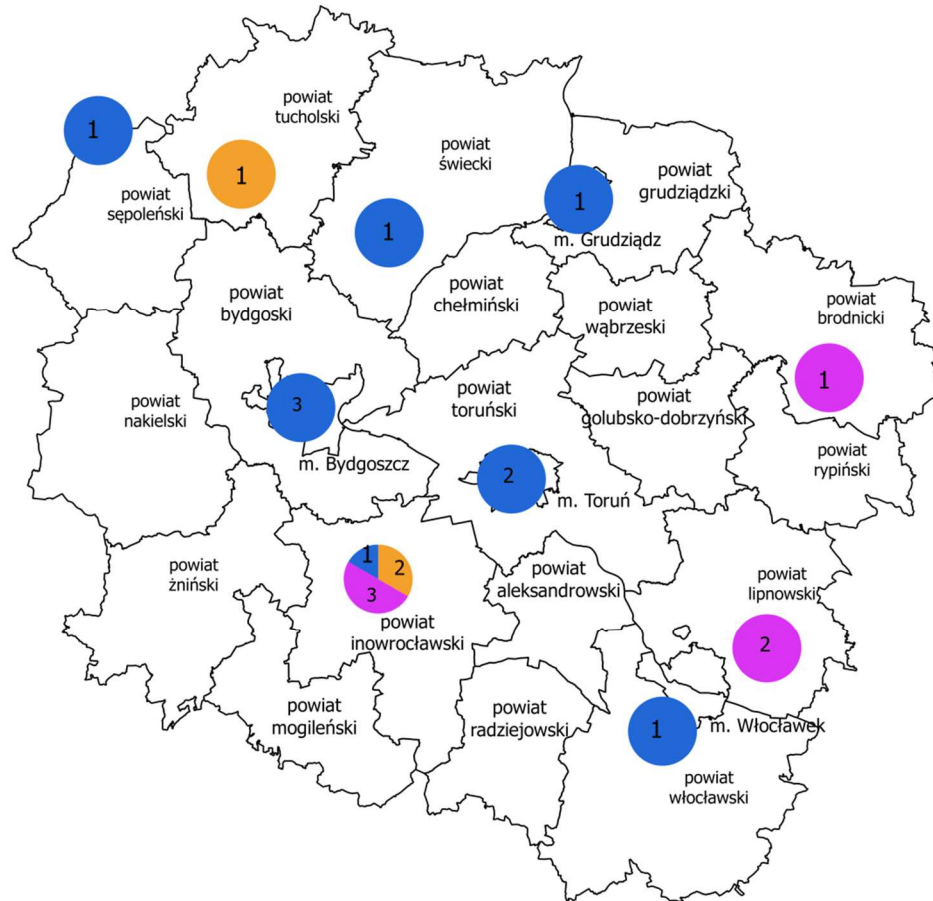
Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017
Liczba placówek ogółem				
Liczba dziennych domów pobytu/dziennych domów seniora	10	11	12	19
Liczba gmin, na terenie których funkcjonują DDP/dzienne domy seniora	7	8	8	10

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017

W 2017 roku w 10 gminach województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonowało 19 dziennych domów pomocy (i 2 filie), w tym 18 adresowanych do osób starszych i 1 realizujący wsparcie dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie. Plany na utworzenie DDP w 2018 roku wykazało 5 gmin: gmina wiejska Aleksandrów Kujawski, Unisław, miasto Inowrocław, Łubianka oraz Barcin. Systematyczny wzrost liczby tego rodzaju placówek spowodowany jest uruchomieniem środków z rządowego programu „Senior+” oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Zgodnie z informacjami przekazanymi w OZPS, w 2017 roku działały 3 Dzielne Domy Senior+ oraz 6 dziennych domów ze środków RPO. Analizując jednak rozstrzygnięcia konkursu Senior+ oraz RPO dostrzega się rozbieżności w liczbie działających dziennych domów ze środków zewnętrznych. Niezgodności w danych w OZPS oraz list rankingowych spowodowane są niewiedzą ośrodków pomocy społecznej o realizowanych przez różne podmioty projektach w zakresie prowadzenia dziennych domów pomocy, jak również brakiem współpracy

i przepływu informacji pomiędzy OPS, a podmiotami prowadzącymi DDP. Szczegóły dot. infrastruktury dziennych domów pomocy prezentuje mapa nr 7.

Mapa 7. Dzielne domy pomocy społecznej na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

- dzielne domy pomocy finansowane z budżetów gmin (10)
- dzielne domy pomocy finansowane z RPO WK-P na lata 2014-2020 (6)
- dzielne domy Senior + finansowane ze środków MRPIPS (3)

Na mapie nie wykazano 9 Dziennych Domów, które funkcjonują ze środków RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Znajdują się one w: Inowrocławiu (1), gminie Gniewkowo (Wierzchosławice) (1), m. Bydgoszcz (3), m. Grudziądz (1), m. Toruń (2) oraz Ciechocinku (1).

Kluby i świetlice dla seniorów

66,7%

Odsetek gmin, na terenie których funkcjonują kluby/świetlice dla seniorów

Klub seniora to ośrodek, który wpływa na rozwój życia kulturalnego oraz integrację osób starszych, poprzez organizowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego w grupie rówieśników. Program zajęć jest zazwyczaj dostosowany do potrzeb i zainteresowań uczestników.

Źródło: Informator dla Seniora, Toruń 2015, s.33

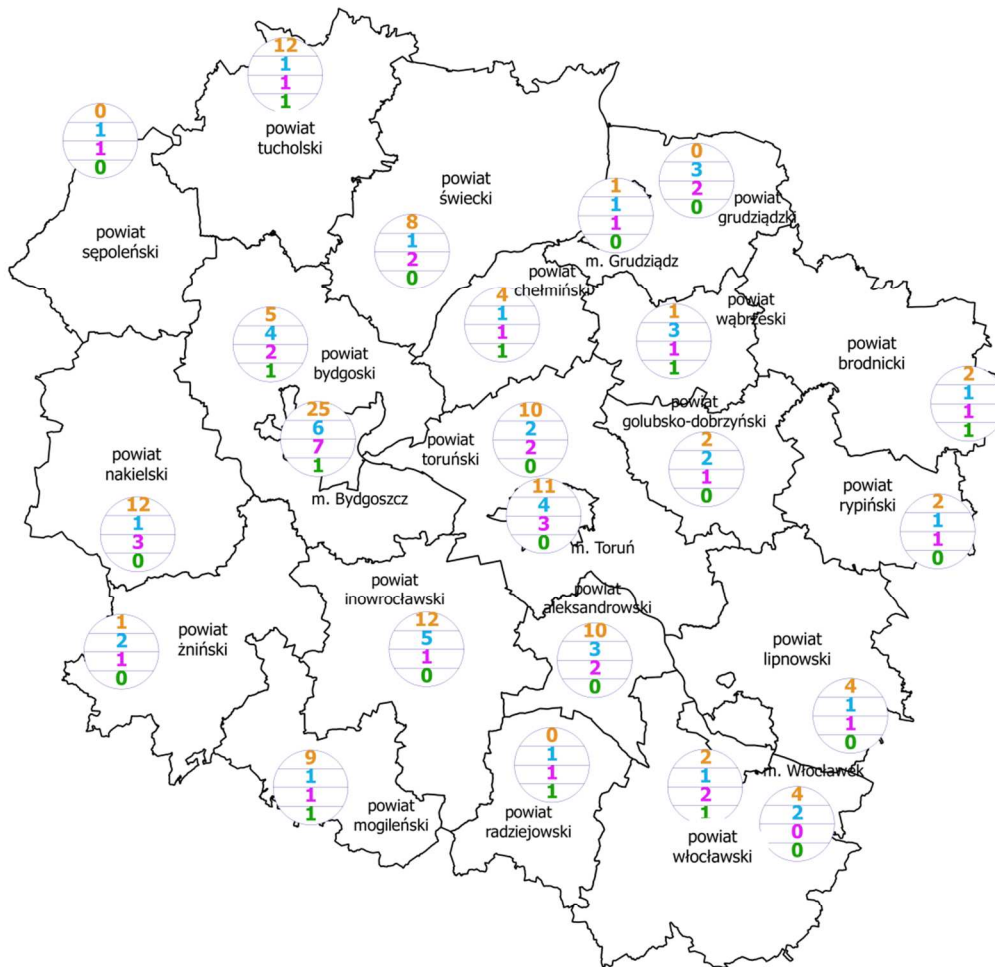
Na przestrzeni ostatnich 4 lat można zaobserwować systematyczny wzrost liczby klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów. W porównaniu do 2016 roku przybyło 11 takich miejsc. Infrastruktura klubów i świetlic dla osób starszych dostępna jest w 96 gminach naszego województwa. Nadal jednak na terenie 48 gmin nie funkcjonuje ani jedna placówka tego typu.

Tabela 33. Kluby i świetlice dla seniorów w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

Rodzaj placówki	2014	2015	2016	2017
Liczba placówek ogółem				
Liczba klubów/świetlic dla seniorów	235	250	256	267

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017, Informator dla Seniora

Mapa 8. Infrastruktura w wybranych obszarach pomocy i wsparcia w województwie kujawsko-pomorskim

- Liczba domów pomocy społecznej (50 w tym 10 w miastach na prawach powiatu)
- Liczba środowiskowych domów samopomocy (47 w tym 12 w miastach na prawach powiatu)
- Liczba warsztatów terapii zajęciowej (36 w tym 13 w miastach na prawach powiatu)
- Liczba zakładów aktywności zawodowej (9 w tym 2 w miastach na prawach powiatu)

15

Liczba gospodarstw opiekuńczych

Gospodarstwa opiekuńcze to gospodarstwa rolne, które oferują wsparcie i opiekę nad osobami, które ze względu na różne powody potrzebują pomocy w codziennym funkcjonowaniu. Świadczenie usług społecznych opiera się o wykorzystywanie zasobów działalności tradycyjnego gospodarstwa rolnego. W ramach gospodarstwa opiekuńczego prowadzone są m.in. następujące działania:

- zapewnienie kontaktu ze zwierzętami;
- zajęcia aktywizujące oraz terapeutyczne;
- usługi opiekuńcze;
- zajęcia rękodzielnicze.

Źródło: <http://www.opieka.kpodr.pl/pl/front/>
Data korzystania: 29.05.2018 r.

W ramach projektu realizowanego przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie w partnerstwie z Lokalną Grupą Działania „Bory Tucholskie” ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 w 2017 roku w naszym województwie funkcjonowało 15 gospodarstw opiekuńczych. Działały one na terenie 5 powiatów: brodnickiego, mogileńskiego, świeckiego, tucholskiego i wąbrzeskiego. Projekt jest realizowany od 01.09.2016 r. do 30.06.2018 r. i ma objąć wsparciem 270 osób. W ramach świadczonego wsparcia oferowane są m.in.: porady psychologa, socjoterapia, usługi rehabilitacyjne/fizjoterapeutyczne, zajęcia rekreacyjne, czy też zajęcia związane z obejściem rolnym. Projekt przewiduje także częściowy zwrot kosztów dojazdu, korzystanie z drobnego sprzętu wspierającego (np. balkonik, *nordic-walking*) oraz wyżywienie.

Tabela 34. Gospodarstwa opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim w 2017 roku

Rodzaj placówki	Liczba placówek ogółem	Liczba powiatów, na terenie których działają gospodarstwa opiekuńcze	Liczba osób objętych wsparciem
Gospodarstwa opiekuńcze	15	5	270

Źródło: badanie własne ROPS w Toruniu

Gospodarstwa opiekuńcze działające na terenie województwa kujawsko-pomorskiego:

1. powiat brodnicki (gmina Bobrowo);
2. powiat mogileński (gmina Dąbrowa i Mogilno);
3. powiat świecki (gmina Lniano i Nowe);
4. powiat tucholski (po dwa gospodarstwa w gminie Tuchola i Lubiewo, 3 w gminie Cekcyn oraz 1 w gminie Kęsowo);
5. powiat wąbrzeski (gmina Książki i Płużnica)³⁶.

³⁶ Informacje na podstawie ankiety nt. realizowanych usług społecznych w województwie kujawsko-pomorskim w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020 Oś priorytetowa 9. Solidarne społeczeństwo Działanie 9.3 Rozwój usług zdrowotnych i społecznych Poddziałanie 9.3.2 Rozwój usług społecznych przekazanej przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie.

Podsumowanie

- Wzrasta liczba gmin, na terenie których świadczone są usługi opiekuńcze. Jednakże skala realizacji tego rodzaju wsparcia w gminach naszego województwa jest nieadekwatna w stosunku do potrzeb osób w wieku poprodukcyjnym.
- Brak realizacji usług opiekuńczych na terenie 14 gmin województwa kujawsko-pomorskiego
- Systematycznie zwiększa się liczba dziennych domów pomocy oraz klubów seniora finansowanych m.in. ze środków RPO WK-P na lata 2014-2020 oraz Senior Plus MRPiPS.
- Na terenie 48 gmin brak klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów.

Rozdział III. Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej

3 mld zł
(w tym 1/3 to kwota na świadczenia wychowawcze 500+)

Wydatki poniesione przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej związane z wykonywaniem zadań własnych i zleconych w obszarze udzielanej pomocy i wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, form wsparcia, programów i projektów.

Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej to katalog zadań własnych i zleconych realizowanych przez gminy i powiaty, między innymi przy wsparciu ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, wynikających z zapisów, m. in. poniższych ustaw:

- 1) ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn.zm.),
- 2) ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.),
- 3) ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2017 r. poz. 783 z późn.zm.),
- 4) ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487 z późn.zm.)
- 5) ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390)
- 6) ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1 952 z późn. zm.),
- 7) ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 180),
- 8) ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1828)
- 9) ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511),
- 10) ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1065 z późn. zm.),
- 11) ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz. 882 z późn. zm.),
- 12) ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2018 r. poz. 603 z późn. zm),
- 13) ustawy z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty (Dz. U. z 2017 r. poz. 2198 z późn. zm.),
- 14) ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.),

15) ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (Dz. U. z 2017 r. poz. 1851 z późn. zm.),

16) ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077 z późn. zm.).

Tabela 35. Środki finansowe przeznaczone na wydatki w pomocy społecznej i inne obszary polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego w województwie kujawsko-pomorskim w roku 2017 (w zł)

Wyszczególnienie	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na niżej wymienione zadania w roku 2017	w tym kwota środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS/PCPR
Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej - ogółem	3 184 029 806	2 183 759 936
w tym:		
• Ochrona zdrowia (851)	39 924 782	7 409 723
przeciwdziałanie narkomanii	2 614 716	381 326
przeciwdziałanie alkoholizmowi	37 310 066	7 028 397
• Pomoc społeczna (852)	860 115 171	494 328 136
domy pomocy społecznej	225 554 191	80 294 623
ośrodki wsparcia	38 845 292	13 691 757
przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	1 267 276	1 258 008
składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	11 056 050	9 134 440
zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (od roku 2017)	107 999 204	107 554 524
dodatki mieszkaniowe	67 237 850	37 889 668
zasiłki stałe	59 065 190	58 995 563
powiatowe centra pomocy rodzinie	11 767 967	11 767 967
ośrodek pomocy społecznej	147 530 677	145 897 686 ³⁷
specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	1 688 575	1 591 006
usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	52 640 634	43 766 065
pomoc w zakresie dożywianie	54 959 271	54 640 174
pomoc dla cudzoziemców	110 480	110 480
centra integracji społecznej	3 323 533	117 786
usuwanie skutków klęsk żywiołowych	56 963 561	56 642 868
pozostała działalność	20 105 420	16 873 207
• Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (853)	38 513 703	15 271 026

³⁷ Różnice wydatków finansowych między kwotą środków przeznaczonych w budżetach gmin a kwotą środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS w Dziale 852 w rozdziale ośrodki pomocy społecznej, wynikają ze zwrotu świadczeń nienależnie pobranych, które są przekazywane do budżetów gmin, nie zaś do budżetów OPS.

Wyszczególnienie	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na niżej wymienione zadania w roku 2017	w tym kwota środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS/PCPR
rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	5 521 682	2 198 489
zespoły orzekania o niepełnosprawności	6 851 488	2 902 730
państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	17 135 373	8 281 933
pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	9 005 160	1 887 874
• Edukacyjna opieka wychowawcza (854)	32 171 152	9 043 967
pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym (od roku 2017)	27 138 837	8 498 389
pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	5 032 315	545 578
• Rodzina (855)	2 213 304 998	1 511 809 398
świadczenia wychowawcze	1 307 286 813	895 315 091
świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	728 371 959	509 697 342
wspieranie rodziny	11 103 141	10 775 170
tworzenie i funkcjonowanie żłobków	26 727 725	648 700
tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	128 382	65 900
dzienni opiekunowie	186 190	0
rodziny zastępcze	75 952 493	74 019 214
działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	63 548 295	21 287 981

Źródło: dane OZPS za rok 2017

Środki finansowe wykazywane przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie w formularzu Oceny Zasobów Pomocy Społecznej są uwzględnione zgodnie ze zmianami wprowadzonymi w dniu 1 stycznia 2017 r. Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 25 lipca 2016 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków, pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. z 2016 poz. 1121). Wprowadzone zmiany uniemożliwiają porównanie poszczególnych wydatków na przestrzeni ostatnich kilku lat. Rozdziały uchylone ww. rozporządzeniem nie są prezentowane w tegorocznej ocenie. Ponadto w tegorocznym formularzu po raz pierwszy uwzględniono wydatki związane ze świadczeniem wychowawczym (500+). Łączna kwota wydatków w roku 2017 wynosiła 3 184 029 806 zł, w tym 1 307 286 813 zł to świadczenia wychowawcze. Wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej, z wyłączeniem kwoty przeznaczonej na świadczenie 500+, w roku 2017 wyniosły 1 876 742 993 zł. Porównując ogólne wydatki do roku 2016, które wynosiły wówczas 1 825 432 494, wzrosły one o blisko 3%.

Zgodnie z danymi przesłanymi przez samorządy gmin i powiatów województwa kujawsko-pomorskiego w ramach Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2017, wydatki na zadania własne i zlecone w obszarze pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej, w tym świadczenie wychowawcze, wynosiły łącznie 3 mld 184 mln zł. Około 40% całkowitych środków finansowych

w budżetach gmin i powiatów pochłonęły wydatki na świadczenie wychowawcze. Następnie ok. 22% ogólnego budżetu to wydatki na świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego. Natomiast trzecim, z najwyższych całkowitych wydatków znalazły się wydatki związane z funkcjonowaniem domów pomocy społecznej i opłacaniem pobytu w tych placówkach mieszkańcom gmin stanowiące ok. 7%.

Tabela 36. Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2014-2017

Rodzaj wskaźnika	2014	2015	2016	2017	Wartość max (gmin/powiat)	Wartość min (gmina/powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Kwota wydatków z budżetów gmin w obszarze pomocy społecznej i wsparcia (z wyłączeniem 500+) w 2017 roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca ³⁸	690,53 zł	707,02 zł	767,61 zł	785,79 zł	3 363,79 zł (g. Sośno) ³⁹	447,81 zł (g. Osielsko)
Kwota wydatków z budżetów powiatu w obszarze pomocy społecznej i wsparcia w 2017 roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca	149,58 zł	162,53 zł	169,92 zł	181,91 zł	377,06 zł (p. sępoleński)	41,52 zł (p. grudziądzki)

Źródło: dane OZPS za lata 2014-2017

W obszarze pomocy społecznej i wsparcia (z wyłączeniem 500+) w ramach budżetów gmin województwa kujawsko-pomorskiego w roku 2017 w przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatkowano średniorocznie 785,79 zł (czyli ok. 19 zł więcej w stosunku do roku 2016).

Najniższe wydatki, czyli do 500 zł na mieszkańca, odnotowano w gminach: Osielsko (447,81 zł), Chełmno gmina (453,10 zł), Wielka Nieszawka (461,27 zł), Inowrocław miasto (476,33 zł). Natomiast najwyższe, tj. powyżej 1 500 zł na mieszkańca w gminach: Kęsowo (1 581,34 zł), Nieszawa (1 838,98 zł), Gostycyn (1 904,94 zł), Sośno (3 363,57 zł).

W ramach budżetów powiatów ziemskich średniorocznie wydatkowano na jednego mieszkańca 181,91 zł (tj. o 12 złotych więcej w porównaniu do roku 2016 r.) Najniższe wydatki (do 150 zł na 1 mieszkańca) zaobserwowano w powiecie: grudziądzkim (41,52 zł), brodnickim (101,67 zł), rypińskim (104,08 zł), tucholskim (128,27 zł), nakielskim (128,62 zł), golubsko-dobrzyńskim (131,42 zł), radziejowski (145,29 zł). Natomiast najwyższe, czyli powyżej 300 zł na 1 mieszkańca, dotyczyły powiatów: chełmińskiego (315,68 zł) i sępoleńskiego (377,06 zł).

³⁸ W ramach budżetów gminnych włączono również budżety 4 miast na prawach powiatu.

³⁹ Na tak wysoką kwotę w Gminie Sośno w przeliczeniu na 1 mieszkańca niewątpliwie ma wpływ wydatkowanie w 2017 roku kwoty w wysokości 12 mln zł na usuwanie klęsk żywiołowych.

Rozdział IV. Przegląd działań w zakresie usług społecznych podejmowanych w ramach RPO WK-P 2014 – 2020

Regionalny Program Operacyjny to dokument planistyczny dla działań jednostek samorządu terytorialnego, które mają zostać podjęte w celu wsparcia województwa lub regionu. Program dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020 został zaakceptowany przez Komisję Europejską 16 grudnia 2014 roku. W ten sposób region otrzymał 1,9 miliarda euro. Wkład krajowy do programu wynosił 335 milionów euro, zatem województwo w ramach RPO zyskało blisko 2,23 miliarda euro (ok. 9,5 miliarda złotych). Dofinansowanie europejskie w 72% składa się ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a 28% z Europejskiego Funduszu Społecznego⁴⁰.

W ramach programu wyznaczono 11 osi priorytetowych, podzielonych według najważniejszych celów. Każda oś jest wewnętrznie pogrupowana wedle działań i poddziałań. W celu sporządzenia tegorocznej Oceny Zasobów Pomocy Społecznej dla regionu przyjrano się osi priorytetowej 9. Solidarne społeczeństwo, której łączna alokacja wynosiła 124 636 401 euro. Celem tematycznym priorytetu jest promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją. Działania w ramach tej osi wspierają przedsięwzięcia prowadzące do aktywizacji społeczno-zawodowej rodzin, grup i osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem, programy wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i niepełnosprawnych. Mają na celu także zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych dla osób starszych, niesamodzielnych i niepełnosprawnych.

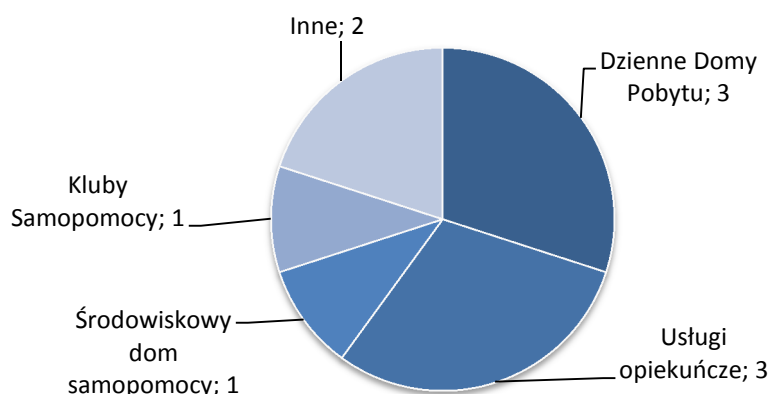
Aby zweryfikować nowopowstałą infrastrukturę społeczną dofinansowaną z funduszy europejskich, należy przyrzeć się wynikom konkursów na realizację projektów w ramach Działania 9 Solidarne społeczeństwo Działania 9.3 Rozwój usług społecznych i zdrowotnych Poddziałania 9.3.2 Rozwój usług społecznych. Celem Poddziałania 9.3.2 jest zwiększenie dostępności usług społecznych (usług środowiskowych, opiekuńczych, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej) dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Dofinansowanie w ramach tego Poddziałania w latach 2015-2016 otrzymało 41 wniosków projektowych. Celem badania było sprawdzenie w jakim stopniu rozwijają się usługi społeczne w województwie dzięki dofinansowaniu z RPO WK-P na lata 2014-2020. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu opracował i przesłał ankiety do podmiotów realizujących projekty. Niniejszy rozdział powstał na podstawie danych zebranych ankiet oraz listy dziennych domów, które powstały dzięki wsparciu RPO WK-P 2014-2020, zebranej przez Departament Spraw Społecznych, Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego i Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego, sporządzonej w lutym 2018 r.⁴¹

W 2015 na podstawie konkursu nr RPKP.09.03.02-IZ.00-04-010/15 wyłoniono do dofinansowania 14 projektów. Z tego jeden wnioskodawca odstąpił od podpisania umowy. W rezultacie na dofinansowanie 13 projektów przeznaczono 23 493 453,91 zł. Większość rozpoczęła realizację działań w 2016 roku, z wyjątkiem 3, które podjęły działania w 2017 rok. Według nadesłanych do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Toruniu ankiet, środki zostały przekazane na projekty, realizujące następujące działania w 2016 r.:

⁴⁰ Dane pochodzą z Serwisu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, [online:] www.mojregion.eu

⁴¹ Lista opublikowana jest na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego [online:] https://kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2018/wiadomosci/20180301_seniorzy/Lista.pdf

Rysunek 1. Wykaz liczby projektów ze względu na rodzaj realizowanych usług w 2016 r.

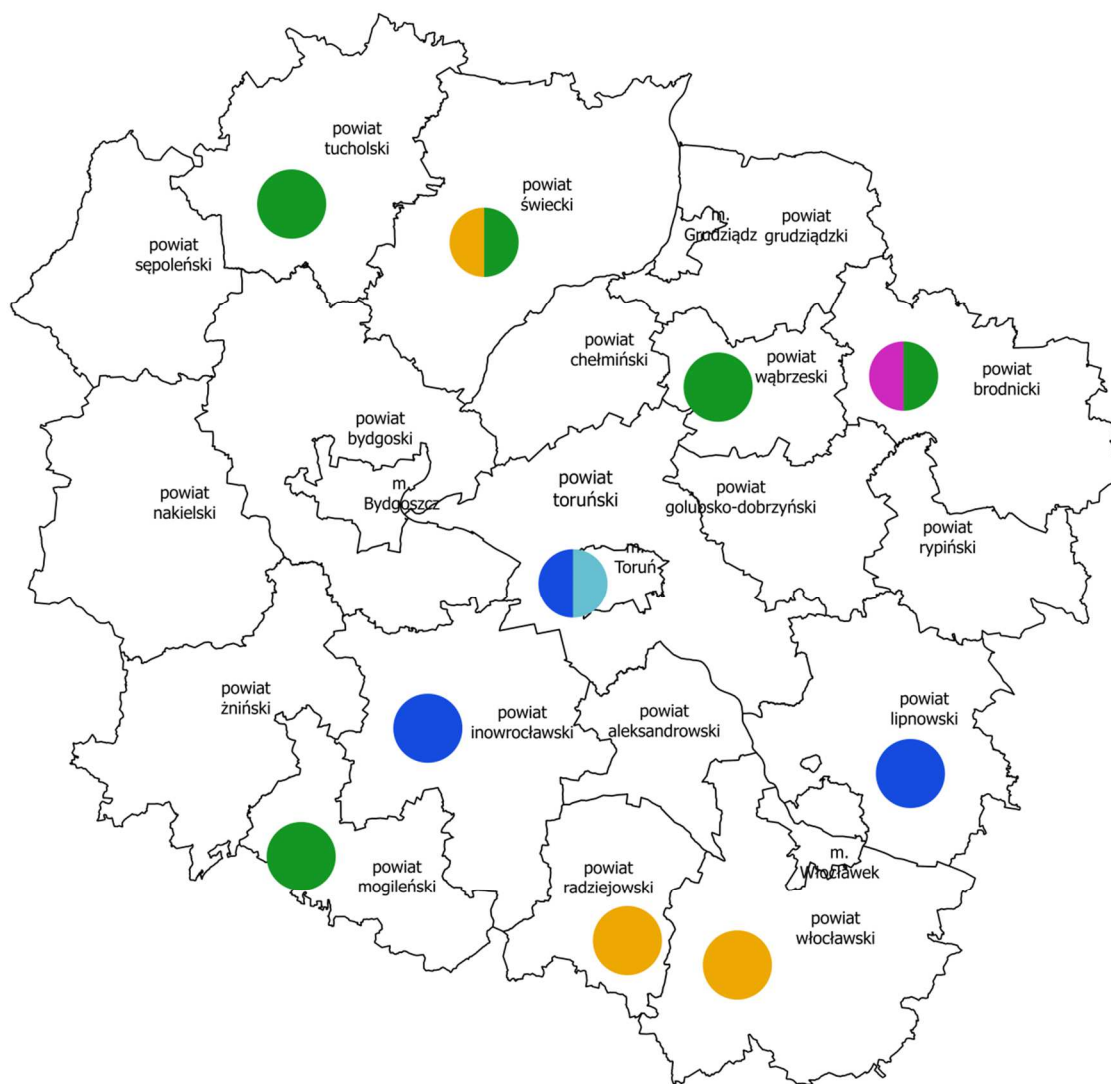

Źródło: badania własne ROPS w Toruniu

Najwięcej projektów (3), które rozpoczęły realizację w 2016 r., uzyskało dofinansowanie na powstanie dziennych domów pobytu oraz na usługi opiekuńcze (3). Powstał również jeden środowiskowy dom samopomocy. W kategorii „inne” uwzględniono dwa projekty. Pierwszy to „Zielona opieka – gospodarstwa opiekuńcze w województwie kujawsko pomorskim”, którego wnioskodawcą był Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie. Dzięki dofinansowaniu tego projektu powstało 15 miejsc dziennego pobytu funkcjonujących w oparciu o gospodarstwa opiekuńcze/ rolne. Drugim jest „Rodzina w Centrum”, realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Celem projektu jest wspieranie rodzin naturalnych, zastępczych oraz osób pozostających i opuszczających pieczę zastępczą. Natomiast w ramach projektu „Rozwój usług społecznych w gminie miasta Toruń” powstały 4 kluby samopomocy, działające na terenie Torunia.

Niżej zamieszczona mapa obrazuje rozmieszczenie utworzonych ze środków projektowych ośrodków i miejsc, gdzie realizowane są usługi:

Mapa 9. Usługi społeczne, których działania zostały zainicjowane na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w roku 2016 ze środków RPO WK-P 2014-2020

- domy dziennego pobytu (3 gminy w 3 powiatach)
- usługi opiekuńcze (3 gminy w 3 powiatach)
- kluby samopomocy (4 kluby na terenie 1 gminy)
- środowiskowe domy samopomocy (1 gmina na terenie 1 powiatu)
- zielona opieka (11 gmin na terenie 5 powiatów)

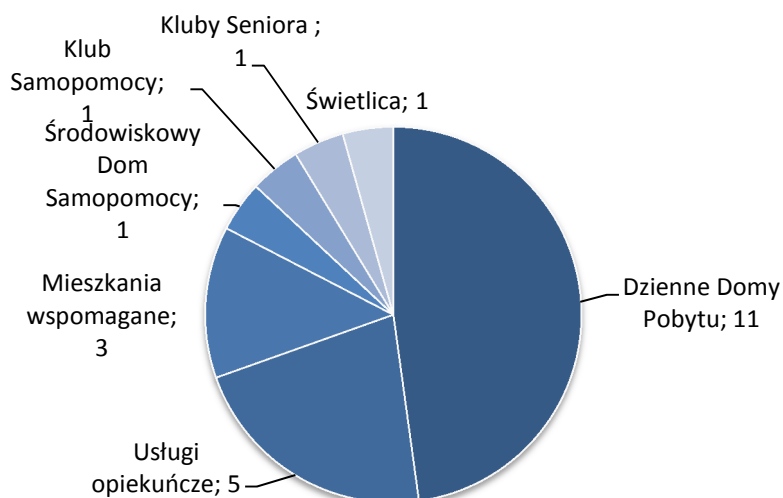
*Na mapie nie uwzględniono projektu Rodzina w Centrum. Projekt dotyczy pieczy zastępczej, obejmuje swym zasięgiem całe województwo.

Źródło: badania własne ROPS w Toruniu

W 2016 r. ogłoszono konkurs nr RPKP.09.03.02-IZ-00-04-071/16, z którego dofinansowano 28 projektów. Z nadesłanych do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej kwestionariuszy ankiet od podmiotów realizujących dofinansowane projekty wynika, że 5 z nich będzie realizowało działania w latach 2018-2019. Pozostałe zainicjowały działanie w 2017 r., czyli w roku Oceny. Całkowita kwota

wnioskowanego przez podmioty dofinansowania wyniosła 55 063 440,29 zł. Środki zostały przekazane na realizację następujących działań:

Rysunek 2. Wykaz liczby projektów ze względu na rodzaj realizowanych usług w 2017 r.

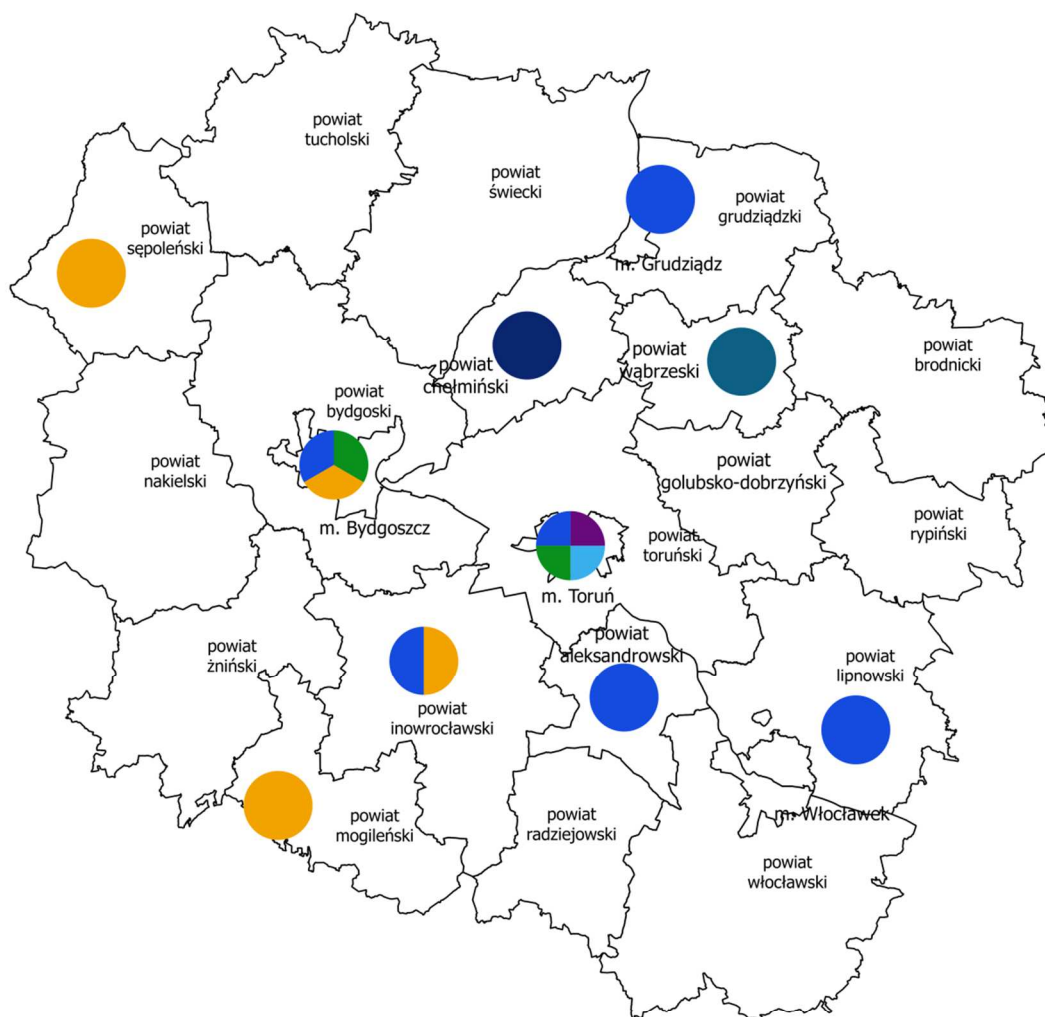

Źródło: badania własne ROPS w Toruniu

Podobnie jak w 2016 roku, w 2017 najczęściej (11) projektów zainicjowało działania związane z dziennymi domami pobytu. Niemal o połowę mniej (5) projektów rozpoczęło działanie w ramach usług opiekuńczych, a z 3 powstały mieszkania wspomagane (22 mieszkania chronione dla osób bezdomnych w mieście Bydgoszczy i 1 mieszkanie treningowe dla osób niepełnosprawnych w mieście Toruniu). Także w 2017 roku rozpoczął się projekt, dzięki któremu powstał specjalistyczny środowiskowy dom samopomocy w Toruniu. Dla seniorów powstało 8 klubów seniora w gminie Płużnica. Dzięki projektowi „Rozwój usług opiekuńczych/ specjalistycznych usług opiekuńczych w gminie miasta Toruń” powstał 1 klub samopomocy, mieszczący się w Czerniewicach, a także Centrum Usług Środowiskowych, działające na terenie Torunia.

Usługi realizowane w ramach dofinansowania i nowopowstałe ośrodki (w tym dwa dzienne domy, stanowiące kontynuację projektów z 2016 r.) przedstawione są na mapie poniżej:

Mapa 10. Usługi społeczne, których działania zostały zainicjowane na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w roku 2017 ze środków RPO WK-P 2014-2020

- dzienne domy pobytu (11 na terenie 6 gmin w 6 powiatach)
- usługi opiekuńcze (5 na terenie 5 gmin w 4 powiatach)
- mieszkania wspomagane (23 mieszkania na terenie 2 gmin w 2 powiatach)
- kluby samopomocy (1 na terenie 1 gminy w 1 powiecie)
- środowiskowe domy samopomocy (1 na terenie 1 gminy w 1 powiecie)
- kluby seniora (8 na terenie 1 gminy w 1 powiecie)
- świetlice (1 na terenie 1 gminy w 1 powiecie)

Źródło: badania własne ROPS w Toruniu

W 2017 r. ogłoszono konkurs RPKP.09.03.02-IZ.00-040118/17 poddziałania 9.3.2. Według ogłoszenia ocenionych projektów, zaktualizowanego 30.04.2018 r., dofinansowanie otrzyma 48 wniosków projektowych. Wstępnie można założyć, że dzięki nowej edycji konkursu powstanie około 20 dziennych domów pobytu na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Łączna kwota dofinansowań wyniesie 73 715 036,98 zł. Realizacja projektów rozpocznie się najprawdopodobniej w latach 2018-2019.

Tabela 37. Zestawienie realizowanych i planowanych do realizacji projektów dotyczących usług społecznych dofinansowanych ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2016-2017 oraz 2018-2019

Lp.	Forma pomocy	Okres realizacji	
		2016–2017	2018–2019
1.	dzienny dom pomocy/pobytu	14	20
2.	klub seniora	1	2
3.	klub samopomocy	2	1
4.	środowiskowy dom samopomocy	2	1
5.	gospodarstwo opiekuńcze (zielona opieka)	1	1
6.	usługi opiekuńcze	7	7
7.	inne formy opiekuńcze	4	14
8.	światlica	1	2

Przedstawione zestawienie prezentuje liczbę projektów, która nie jest tożsama z liczbą przedsięwzięć, realizowanych w ramach danych działań projektowych (np. w ramach 1 projektu realizowanego w gminie Płużnica działa 8 klubów seniora).

Podsumowanie

- Dzięki środkom w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020, ogłoszonych w latach 2015-2017 prognozuje się, że w całym regionie powstanie około 35 dziennych domów pobytu.
- Całkowita kwota dofinansowania wszystkich zakwalifikowanych wniosków projektowych w latach 2015-2017 wyniosła 152 271 931,18 zł.
- Realizacja projektów w ramach RPO WK-P 2014-2020 Poddziałanie 9.3.2 umożliwi szerszy dostęp do usług opiekuńczych, stworzy dodatkowe miejsca w dziennych domach pobytu, środowiskowych domach samopomocy, klubach samopomocy i klubach seniora. W ten sposób region rozwinie się pod względem usług społecznych, skierowanych głównie do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym osób starszych, niesamodzielnych i niepełnosprawnych).

Rozdział V. Wybrane działania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w obszarze zwiększenia włączenia społecznego

Programy realizowane w obszarze polityki społecznej przez wybrane Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu oraz jednostki organizacyjne Samorządu Województwa

1. Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na rok 2017

Cele szczegółowe⁴²:

- 1) Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych;
- 2) Rozwój kadr przedsiębiorstw;
- 3) Podniesienie poziomu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu;
- 4) Wzrost efektywności regionalnej polityki rynku pracy.

Główne działania:

- 1) Podniesienie aktywności zawodowej osób bezrobotnych;
- 2) Realizacja projektów z zakresu aktywizacji zawodowej i na rzecz aktywnej integracji w ramach RPO oraz POWER;
- 3) Organizowanie i prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz włączenia osób niepełnosprawnych w rynek pracy;
- 4) Realizacja projektów z zakresu tworzenia nowych przedsiębiorstw społecznych oraz rozwoju i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej;
- 5) Realizacja projektów na rzecz wsparcia przedsiębiorczości i samozatrudnienia;
- 6) Wsparcie pracodawców w kształceniu osób pracujących w ramach Krajowego Funduszu Szkoleniowego;
- 7) Zwiększenie znaczenia kształcenia zawodowego, jako czynnika oddziałującego na sytuację na rynku pracy;
- 8) Realizacja projektów w zakresie poprawy jakości, efektywności i atrakcyjności kształcenia zawodowego;
- 9) Upowszechnianie informacji zawodowej i dotyczących regionalnego rynku pracy;
- 10) Świadczenie i rozwijanie usług informacji i poradnictwa zawodowego;
- 11) Współpraca z partnerami społecznymi;
- 12) Rozwój współpracy z agencjami zatrudnienia.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017r.⁴³

I. Działania podejmowane w celu przeciwdziałania bezrobociu:

- 1) Działania podejmowane przez PUP ze środków FP:
  - Liczba osób objętych aktywizacją zawodową – 38 852 osób;
- 2) Realizacja projektów w ramach Działania 1.1 „Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty pozakonkursowe” PO WER 2014-2020:

---

⁴² Opis celów i działań na podstawie „Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia na rok 2017”.

⁴³ Opis efektów na podstawie Sprawozdania z realizacji działań określonych w Regionalnym Planie Działania na Rzecz Zatrudnienia na 2017r. dla województwa kujawsko-pomorskiego.

- Liczba osób bezrobotnych do 29 r. ż (łącznie z długotrwale bezrobotnymi), które zostały objęte wsparciem w programie – 8 674 osoby;
- 3) Realizacja projektów w ramach Działania 1.2 „Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe” PO WER 2014-2020:
    - Liczba podpisanych umów o dofinansowanie projektów– 22 umowy;
    - Liczba osób biernych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie – 392 osoby, w tym: osoby z niepełnosprawnościami – 62 osoby;
  - 4) Realizacja projektów w ramach Działania 1.3 „Wsparcie osób młodych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji” PO WER 2014-2020:
    - Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie – 286 osób;
    - Liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem w programie – 24 osoby;
    - Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie – 20 osób;
    - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie – 39 osób;
  - 5) Realizacja projektów w ramach Działania 8.1 „Podniesienie aktywności zawodowej osób bezrobotnych poprzez działania powiatowych urzędów pracy” RPO WK-P 2014-2020:
    - Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi), objętych wsparciem w programie – 5 448 osoby;
- II. Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych:
- 1) Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania Zakładów Aktywności Zawodowej:
    - Liczba osób zatrudnionych w zakładach aktywności zawodowej– 460 osoby, w tym: - liczba osób z niepełnosprawnością – 356 osób; Liczba osób z niepełnosprawnością, które wyszły na otwarty rynek pracy, bądź pracy chronionej – 15 osób;
  - 2) Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych ze środków PFRON realizowana przez powiatowe urzędy pracy:
    - Liczba osób, objętych przedsięwzięciem w celu znalezienia zatrudnienia – 76 osób;
- III. Wsparcie zatrudnienia osób wykluczonych społecznie:
- 1) Realizacja projektów na rzecz aktywnej integracji w ramach Poddziałania 9.2.1 „Aktywne włączenie społeczne” RPO WK-P 2014-2020:
    - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 200 osób;
    - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 57 osób;
    - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 341 osób;
    - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie – 140 osób;
  - 2) Realizacja projektów na rzecz aktywnej integracji w ramach Poddziałania 9.2.2 „Aktywne włączenie społeczne młodzieży objętej sądowym środkiem wychowawczym lub poprawczym”- Zadania realizowane w ramach projektu „Trampolina”:
    - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – w I kw. 2017r. - 304 osoby;- w okresie od 01.04.2017r. do 31.07.2017r. - 320 osób; w okresie od 01.08.2017r. do 31.10.2017r. - 637 osób; w okresie od 01.11.2017r. do 31.12.2017r. - 654 osoby;

3) Realizacja projektów z zakresu tworzenia nowych przedsiębiorstw społecznych oraz rozwoju i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej w ramach Poddziałania 9.4.1 „Rozwój podmiotów sektora ekonomii społecznej” RPO WK-P 2014-2020:

- Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – 49 miejsc;
- Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem – 124 podmioty;
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 193 osoby;

IV. Wsparcie dla samozatrudnienia:

1) Projekt „Pożyczki dla przedsiębiorczych” w ramach Działania 6.2 „Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia” PO KL 2007-2013:

- Liczba osób, które w 2017 r. skorzystały z instrumentów zwrotnych - 120 osób;

2) Doradztwo na rzecz osób rozpoczynających działalność gospodarczą i MMŚP w ramach KSU – usługi komercyjne:

- Liczba usług doradczych KSU na rzecz:
  - osób rozpoczynających działalność gospodarczą - 10 osób;
  - MŚP (Małe i średnie przedsiębiorstwa) - 16 MŚP;

V. Rozwój Kadr Przedsiębiorstw:

1) Wsparcie pracodawców w kształceniu osób pracujących w ramach Krajowego Funduszu Szkoleniowego:

- Liczba firm korzystających z funduszu szkoleniowego – 915 firm;
- Liczba pracowników firm przeszkolonych z KFS – 6 107 osób;

VI. Zwiększenie znaczenia kształcenia zawodowego, jako czynnika oddziałującego na sytuację na rynku pracy:

1) Organizacja konkursu dla szkół zawodowych pod hasłem – „Kształcenie dla potrzeb rynku pracy naszą misją”:

- Liczba szkół biorących udział w konkursie – 13 szkół;

2) Realizacja projektów w zakresie poprawy jakości, efektywności i atrakcyjności kształcenia zawodowego w ramach Poddziałania 10.1.3 „Kształcenie zawodowe w ramach ZIT”:

- Liczba uczniów, którzy podnieśli, nabyli lub uzupełnili umiejętności praktyczne po opuszczeniu programu – 15 uczniów;
- Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy – 263 uczniów;
- Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie – 57 nauczycieli;
- Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego – 19 obiektów;
- Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, objętych wsparciem w programie – 1390 uczniów;

VII. Rozwój Usług Pośrednictwa Pracy:

1) Upowszechnianie informacji zawodowej – Kujawsko-Pomorska Wojewódzka Komenda OHP:

- Liczba uczestnictw młodzieży do 25 roku życia objętej usługami poradnictwa zawodowego w zakresie indywidualnych i grupowych porad zawodowych – 11121 spotkań;
- Liczba uczestnictw młodzieży do 25 roku życia objętej usługami poradnictwa zawodowego w zakresie indywidualnych i grupowych informacji zawodowych – 27640 spotkań;

- Liczba młodzieży do 25 roku życia objętej usługami pośrednictwa pracy – 12585 osób;
- VIII. Upowszechnianie informacji zawodowej:
- 1) Upowszechnianie informacji zawodowej – WUP w Toruniu:
    - Liczba informacji o zawodach (nowych) – 15 informacji;
    - Liczba aktualizacji informacji o zawodach w 2017 r. – 600 aktualizacji;
  - 2) Upowszechnianie informacji dotyczących regionalnego rynku pracy:
    - Liczba przygotowanych publikacji dotyczących regionalnego rynku pracy – 16 publikacji;
    - Liczba przygotowanych publikacji tematycznych – 12 publikacji;
    - Liczba zrealizowanych badań – 3 badania;
    - Liczba przeprowadzonych konkursów dla gimnazjalistów – 1 konkurs;
- IX. Świadczenie i rozwijanie usług informacji i poradnictwa:
- Liczba udzielonych indywidualnych porad – 2124 porady;
  - Liczba uczestników zajęć grupowych – 7457 uczestników;
  - Liczba spotkań, konsultacji, szkoleń dla doradców klienta zatrudnionych w powiatowych urzędach pracy – 15 spotkań;
  - Liczba spotkań merytorycznych i konsultacji dla szkolnych doradców zawodowych – 14 spotkań;
- X. Rozwój dialogu i współpracy na rzecz wzrostu zatrudnienia w regionie:
- 1) Program Aktywizacja i Integracja:
    - Liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem- łącznie wsparciem objęto 113 osób;
  - 2) Rozwój współpracy z agencjami zatrudnienia:
    - Liczba zorganizowanych spotkań informacyjnych – 26 spotkań;
    - Liczba współorganizowanych Targów Pracy - 5 targów;
- XI. Wskaźnik aktywizacji zawodowej - 29,6%;
- XII. Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach RPDZ (ogółem) - 7 354 miejsc, w tym samozatrudnienie 3 765 miejsc;

2. Wieloletni program współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020

Cele szczegółowe⁴⁴:

- 1) Angażowanie społeczności lokalnych z zapewnieniem ich optymalnego rozwoju;
- 2) Budowanie partnerskiej współpracy opartej o wzajemne zaufanie stron;
- 3) Wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych;
- 4) Wspieranie i promowanie współpracy organizacji pozarządowych.

Główne działania:

- 1) Zlecenie zadań publicznych;
- 2) Włączanie organizacji pozarządowych w tworzenie prawa miejscowego o charakterze wojewódzkim – strategii, programów, procedur, itp.;
- 3) Stałe doskonalenie systemu informacji;
- 4) Prowadzenie cyklicznej diagnozy sytuacji trzeciego sektora (ilościowa i jakościowa) oraz wolontariatu w województwie kujawsko-pomorskim;

---

⁴⁴ Opis celów i działań na podstawie „Wieloletniego programu współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020”.

- 5) rozwój działalności o charakterze wspierającym dla organizacji pozarządowych (Centra Organizacji Pozarządowych, Ośrodki Wsparcia, usługi szkoleniowe, poradnicze i informacyjne);
- 6) Udzielanie organizacjom wsparcia pozafinansowego;
- 7) Promowanie międzysektorowych projektów partnerskich;
- 8) Wspieranie sieci i federacji organizacji pozarządowych;
- 9) Promowanie idei współpracy, w tym tworzenia partnerstw, wśród przedstawicieli organizacji pozarządowych.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017 roku⁴⁵:

- 1) Liczba ogłoszonych konkursów – 28 konkursów;
- 2) Liczba przyznanych dotacji na zadania, które otrzymały preferencje w konkursach uwzględniających zróżnicowanie terytorialne (np. punkty strategiczne) – 2 dotacje;
- 3) Liczba aktów prawnych, programów, procedur, itp., w których tworzenie włączone zostały organizacje – 5 aktów prawnych;
- 4) Liczba szkoleń, udzielonych porad i informacji przez Biuro Współpracy – 2 szkolenia zorganizowane przez Biuro Współpracy; 20 szkoleń zleconych organizacji/ spotkania informacyjne związane z realizacją otwartych konkursów ofert; 10 szkoleń/spotkań informacyjnych i 5 wizyt studyjnych w ramach działalności ROPS, Cykliczne szkolenia pn. „środa z funduszami” prowadzone przez PIFE;
- 5) Liczba organizacji, którym udzielono wsparcia pozafinansowego – ok. 50 organizacji;
- 6) Promowanie międzysektorowych projektów partnerskich – liczba działań promocyjnych – 22 działania;
- 7) Promowanie międzysektorowych projektów partnerskich - liczba promowanych projektów międzysektorowych – 19 projektów;
- 8) Liczba inicjatyw zrealizowanych przez sieci i federacje z wykorzystaniem wsparcia finansowego/pozafinansowego samorządu województwa – 1 inicjatywa;
- 9) Promowanie idei współpracy, w tym tworzenia partnerstw, wśród przedstawicieli organizacji pozarządowych, liczba działań promocyjnych:
  - 28 konkursów,
  - 1 kampania,
  - 2 forum.

3. Kujawsko-Pomorski program na Recz Ekonomii Społecznej do roku 2020

Cele szczegółowe⁴⁶:

- 1) Wzmocnienie udziału ekonomii społecznej w aktywizacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- 2) Wsparcie na rzecz zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej;
- 3) Wzrost poziomu wiedzy i umiejętności kadry PES;
- 4) Promocja marki i jakości PES;
- 5) Rozwój infrastrukturalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie;

⁴⁵ Opis efektów na podstawie „Sprawozdania częściowego z realizacji Wieloletniego Programu Współpracy Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020 (dotyczy roku 2017).

⁴⁶ Opis celów i działań na podstawie „Kujawsko-Pomorskiego Programu na Rzecz Ekonomii Społecznej do roku 2020”.

- 6) Rozwój instytucjonalnego wsparcia ekonomii społecznej w regionie;
- 7) Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczności lokalnych;
- 8) Rozwój lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej;
- 9) Rozwój form współpracy i wsparcia PES ze strony samorządów lokalnych i innych partnerów;
- 10) Monitorowanie wpływu ekonomii społecznej na włączenie społeczne;
- 11) Popularyzacja ekonomii społecznej w społeczeństwie regionu;
- 12) Włączanie wiedzy na temat ekonomii społecznej do systemu kształcenia formalnego i nieformalnego.

Główne działania:

- 1) Wspieranie i rozwój instytucji zatrudnienia socjalnego i integracji społeczno-zawodowej w tym KIS, CIS, WTZ, ZAZ.;
- 2) Działania szkoleniowo-doradcze ukierunkowane na podnoszenie kompetencji społecznych i zawodowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w celu tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej;
- 3) Wsparcie finansowe umożliwiające powstawanie nowych podmiotów ekonomii społecznej i tworzenia w nich miejsc pracy;
- 4) Systematyczne doskonalenie i dokształcanie kadr PES;
- 5) Uruchomienie mechanizmu przyznawania regionalnej marki wysokiej jakości produktów/usług PES i włączenie jej do promocji regionu, np. regionalny konkurs na najlepszy produkt PES;
- 6) Rozwój kompleksowego wsparcia PES;
- 7) Wspieranie i upowszechnianie instrumentów finansowych dla PES poprzez rozwój oferty dotacji, pożyczek i poręczeń skierowanych do PES;
- 8) Wspieranie tworzenia inkubatorów i klastrów przedsiębiorczości społecznej;
- 9) Koordynowanie na poziomie województwa działań na rzecz ekonomii społecznej w regionie;
- 10) Popularyzowanie ekonomii społecznej i PES wśród przedstawicieli samorządów lokalnych regionu, mediów, służb zatrudnienia i służb społecznych;
- 11) Upowszechnianie idei tworzenia lokalnych partnerstw z udziałem PES;
- 12) Rozwijanie współpracy pomiędzy PES a instytucjami rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej;
- 13) Wdrożenie mechanizmów stałego monitorowania PES i efektów ich działań, służących włączeniu społecznemu, w tym zatrudnienia;
- 14) Realizacja regionalnych i lokalnych kampanii promocyjno-informacyjnych dotyczących ekonomii społecznej za pomocą mediów tradycyjnych i elektronicznych oraz portali społecznościowych;
- 15) Wspieranie włączania wiedzy na temat ekonomii społecznej do zajęć edukacyjnych na różnych poziomach kształcenia oraz w programach edukacyjnych realizowanych przez organizacje pozarządowe.

W ramach Programu realizowany jest projekt pn. „Koordynacja sektora ekonomii społecznej” (Poddziałanie 9.4.2 RPO WK-P na lata 2014-2020).

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017 roku⁴⁷:

- I. Integracja środowiska ekonomii społecznej:
  - 1) Liczba zorganizowanych spotkań sieciujących dla podmiotów ekonomii społecznej i ośrodków wsparcia ekonomii społecznej – 12 spotkań;
  - 2) Liczba osób biorących udział w spotkaniach – 210;
- II. Inspirowanie i wspieranie współpracy na rzecz ekonomii społecznej:
  - 1) Wizyty studyjne dla jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, podmiotów reintegracyjnych (CIS, KIS, ZAZ, WTZ) oraz lokalnych grup działania;
    - Liczba wizyt studyjnych – 5 wizyt;
    - Liczba osób biorących udział w wizytach studyjnych – 123 osoby;
  - 2) Targi Dobrych Praktyk, podczas których promowane były dobre praktyki w obszarze realizacji przez PES usług użyteczności publicznej;
    - Liczba Targów Dobrych Praktyk: 4 targi – po 1 w każdym subregionie, tj. w Toruniu, Inowrocławiu, Bydgoszczy i Wąbrzeźnie;
    - Liczba osób biorących udział w Targach – 338 osób;
  - 3) Konferencja „Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych”;
    - Liczba osób biorących udział w konferencji - 100 osób.
- III. Upowszechnianie ekonomii społecznej w regionie:
  - 1) Utworzenie i prowadzenie (aktualizacja) portalu poświęconego ekonomii społecznej w regionie: <http://es.rops.torun.pl/>;
  - 2) Podczas XXIV Forum Gospodarczego w Toruniu zorganizowano Panel poświęcony ekonomii społecznej – debata pn. „Jak przyciągnąć dwa światy?” Korzyści z partnerstwa w obszarze biznesu i ekonomii społecznej”:
    - Liczba osób biorących udział w spotkaniu – 23 osoby;
    - Liczba reprezentowanych podmiotów /instytucji – 20 podmiotów;
  - 3) Przygotowanie i przeprowadzenie procedury związanej z przyznaniem certyfikatów PES „Zakup Prospołeczny”:
    - Liczba podmiotów, którym przyznano certyfikaty – 8 podmiotów;
    - Liczba podmiotów, którym przedłużono obowiązywanie certyfikatów na kolejny rok – 11 podmiotów;
  - 4) Zrealizowanie VIII Kujawsko-Pomorskiego Forum Ekonomii Społecznej:
    - Liczba osób biorących udział w konferencji – 175 osób;
    - Liczba podmiotów ekonomii społecznej biorących udział w części wystawienniczej – 20 podmiotów;
  - 5) Zorganizowanie i przeprowadzenie spotkania dotyczącego ekonomii społecznej dla przedstawicieli akademickich biur karier oraz uczelni wyższych;
    - Liczba osób biorących udział w spotkaniu – 14 osób;
    - Liczba reprezentowanych instytucji – 10 instytucji.
- IV. Reprezentowanie środowiska ES oraz wdrażanie K-PPRES:
  - 1) Spotkania Regionalnego Komitetu Ekonomii Społecznej (RKES);
    - Liczba spotkań – 2 spotkania;

---

⁴⁷ Opis efektów na podstawie sprawozdania z zadań zrealizowanych w 2017 roku opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu.

- Liczba osób biorących udział w spotkaniach – 41 osób (po 20 i 21 członków na każde spotkanie RKES);
- 2) Spotkania zespołów roboczych RKES;
    - Liczba spotkań – 3;
    - Liczba osób biorących udział w spotkaniach – 16 osób;
  - 3) spotkania Podkomitetów Monitorujących Ekonomię Społeczną w subregionach:
    - Liczba spotkań – 2 spotkania;
    - Liczba osób biorących udział w spotkaniach – 22 osoby.

4. Wojewódzki Program Doskonalenia Kadr Pomocy Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego „Profesja”

Cele szczegółowe⁴⁸:

- 1) Podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadr pomocy społecznej;
- 2) Kształcenie i doszkalcenie kadr pomocy społecznej;
- 3) Wzbogacanie warsztatu pracy kadry pomocy społecznej o nowatorskie rozwiązania w dziedzinie pomocy społecznej;
- 4) Kreowanie nowego typu pracownika służb społecznych jako animatora, inspiratora korzystnych zmian środowiska lokalnego;
- 5) kreowanie nowego typu pracownika służb społecznych jako animatora, twórcy, inspiratora korzystnych zmian środowiska lokalnego.

Główne działania:

- 1) Kształcenie kadry pomocy społecznej w ramach studiów podyplomowych, specjalizacji zawodowej z zakresu pracy socjalnej I i II stopnia oraz organizacji pomocy społecznej;
- 2) Uzupełnienie wiedzy teoretycznej i praktycznej w oparciu o szkolenia przywarsztatowe.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017 roku⁴⁹:

W ramach programu „Profesja” zorganizowano 12 szkoleń, w których przeszkolono łącznie 192 osoby oraz zorganizowano 2 Kujawsko - Pomorskie Fora Pomocy Społecznej:

- 1) Szkolenia warsztatowe pn.: „SUKCES DOBREJ KOMUNIKACJI Z MIESZKAŃCEM DPS”:
  - Liczba szkoleń – 3 szkolenia;
- 2) Szkolenia warsztatowe pn.: „AGRESJA I AUTOAGRESJA WŚRÓD MIESZKAŃCÓW DPS”:
  - Liczba szkoleń – 4 szkolenia;
- 3) Szkolenia warsztatowe pn.: „SEKSUALNOŚĆ WŚRÓD NIEPEŁNOSPRAWNYCH MIESZKAŃCÓW DPS”:
  - Liczba szkoleń – 2 szkolenia;
- 4) Szkolenia warsztatowe pn.: „ZAPOBIEGANIE I RADZENIE SOBIE Z WYPALENIEM ZAWODOWYM”
  - Liczba szkoleń – 3 szkolenia;
- 5) II Kujawsko – Pomorskie Forum Pomocy Społecznej (23-24.05.2017r.):
  - Liczba osób biorących udział w Forum – 120 osób;
- 6) III Kujawsko – Pomorskie Forum Pomocy Społecznej (11-12.12.2017r.):
  - Liczba osób biorących udział w Forum – 120 osób.

⁴⁸ Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego Programu Doskonalenia Kadr Pomocy Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego „Profesja”.

⁴⁹ Opis efektów na podstawie sprawozdania z zadań zrealizowanych w 2017 roku przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu.

5. Kujawsko-Pomorski Program Wspierania Rodziny na lata 2014-2022 „Rodzina jest najważniejsza”

Cele szczegółowe⁵⁰:

- 1) Poprawa funkcjonowania rodziny w środowisku lokalnym poprzez tworzenie społecznej sieci wsparcia;
- 2) Zwiększenie dostępności usług dla rodzin ze szczególnymi potrzebami;
- 3) Wzmocnienie rodzicielstwa i poprawa funkcjonowania pieczy zastępczej.

Główne działania:

- 1) Utworzenie Regionalnego Centrum Wspierania Rodziny;
- 2) Opracowanie i wdrożenie Kujawsko-Pomorskiej Karty Dużej Rodziny;
- 3) Wspieranie rodzin zastępczych (prowadzenie procedur adopcyjnych, poradnictwo, szkolenia) i optymalizacja procedur adopcyjnych;
- 4) Rozwój infrastruktury instytucjonalnych form pieczy zastępczej realizowanych poprzez utworzenie Interwencyjnego Ośrodka Preadopcyjnego oraz Regionalnej Placówki Opiekuńczo-Terapeutycznej.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017 roku⁵¹:

I. Społeczna sieć wsparcia rodziny w środowisku lokalnym:

- 1) Kontynuacja realizacji projektu partnerskiego: „Rodzina w centrum”;
  - Utrzymanie funkcjonowania 23 Centrów Wspierania Rodziny (w każdym powiecie grodzkim i ziemskim);
- 2) Wzmacnianie potencjału rodziny:
  - Wsparcie informacyjne, świadczone w formie szkoleń, seminariów, spotkań czy publikacji:
    - Szkolenie „Coaching rodzinny – techniki i narzędzia wsparcia systemu rodzinnego”: przedsięwzięciem objęto 120 osób;
    - Szkolenie „Praca z trudnym klientem – metody i techniki pracy socjalnej”: przedsięwzięciem objęto 50 osób;
    - Seminarium „Możliwości i formy realizowania działań w służbie na rzecz drugiego człowieka” – w Collegium Maximum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.
  - Wsparcie wartościujące: wzmacnianie wartości rodziny poprzez realizację konkursu literackiego: „Mój ojciec- dobrze być razem”;
  - Wsparcie integrujące: mobilizowanie działań na rzecz międzypokoleniowej integracji rodziny m. in. poprzez:
    - Działalność Wojewódzkiej Rady ds. Polityki Senioralnej przy Marszałku Województwa Kujawsko-Pomorskiego;
    - Seminarium „Nowe możliwości i formy współpracy w działalności na rzecz seniorów”: przedsięwzięciem objęto 80 osób reprezentujących środowisko senioralne;
    - Realizacja audycji telewizyjnych: „Czas na interwencję”;
  - Wsparcie emocjonalne i duchowe realizowane poprzez organizację imprezy: „V Regionalne Dni Psychoterapii, pod hasłem „Co by ciało chciało”. W przedsięwzięcie

⁵⁰ Opis celów i działań na podstawie „Kujawsko-Pomorskiego Programu Wspierania Rodziny na lata 2014-2022.”

⁵¹ Opis efektów na podstawie Raportu z realizacji „Kujawsko-Pomorskiego Programu Wspierania Rodziny na lata 2014-2022” za rok 2017.

zaangażowano 25 specjalistów i zrealizowano 13 wykładów, 13 warsztatów, 2 pokazy filmowe:

- Liczba osób objętych przedsięwzięciem - 953 osoby;
- Wsparcie technologiczne, mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu:
  - Liczba beneficjentów objętych przedsięwzięciem - 3885 beneficjentów;
- 3) Wspieranie rodzin w pełnieniu opieki nad osobami niesamodzielnymi w ramach otwartych konkursów ofert oraz w trybie pozakonkursowym:
  - „Wspieranie zajęć rozwojowych dla dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym” - w ramach konkursu 43 podmioty otrzymały dofinansowanie;
  - „Wspieranie prac wychowawczych z dziećmi i młodzieżą realizowanych przez organizacje młodzieżowe” - dofinansowanie przyznano 14 podmiotom;
  - „Wspieranie aktywizacji i integracji społecznej seniorów” - dofinansowanie przyznano 34 podmiotom;
  - „Wspieranie rodzin w wypełnianiu funkcji rodzicielskich” - dofinansowanie przyznano 23 podmiotom;

II. Wsparcie rodzin ze szczególnymi potrzebami:

- 1) wykorzystanie Karty Dużej Rodziny, wydawanej na podstawie ustawy z dnia 5 grudnia 2014r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz. U. poz. 1863);
- 2) Wprowadzenie Kujawsko-Pomorskiego Bonu Wspierania Rodziny:
  - Konkurs: „Wsparcie zatrudnienia osób pełniących funkcje opiekuńcze”- dofinansowanie przyznano 42 wnioskodawcom;

III. Poprawa funkcjonowania pieczy zastępczej:

- 1) W ramach działań podejmowanych przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Adopcyjny w Toruniu (wraz z oddziałami w Bydgoszczy, Włocławku i Jaksicach) osiągnięto następujące efekty:
  - 146 osób ukończyło szkolenie dla kandydatów na rodziców adopcyjnych, w tym - 72 małżeństwa oraz 2 osoby niepozostające w związku;
  - 3 634 osoby skorzystały z działalności diagnostyczno-konsultacyjnej Ośrodka.
  - Powstało 126 rodzin adopcyjnych;
  - 138 dzieci przysposobiono do adopcji;
  - 792 razy udzielono wsparcia psychologiczno-pedagogicznego;
  - działania informacyjne i promocyjne w zakresie pieczy zastępczej (kampanie promujące ideę adopcji, audycje radiowo-telewizyjne, artykuły w prasie, publikacje, coroczny Festyn Rodzinny promujący ideę adopcji 16 września w Szkole Leśnej na Barbarce – łącznie 8 działań);
- 2) Diecezjalny Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Toruniu w ramach podejmowanych działań osiągnął następujące efekty, m.in.:
  - 23 małżeństwom tj. 46 osobom, w tym 2 małżeństwom na drugie dziecko, wydano opinie o kwalifikacjach osobistych dla kandydatów do przysposobienia dziecka;
  - Grupy wsparcia dla rodziców oraz warsztaty dla 40 osób;
  - Realizacja dyżuru psychologa oraz pedagoga;
  - 624 razy świadczono poradnictwo;
  - Powstało 14 rodzin adopcyjnych;
- 3) Ośrodek Adopcyjny Caritas Diecezji Bydgoskiej im. Św. Jana Pawła II w Bydgoszczy w ramach podejmowanych działań osiągnął następujące efekty, m.in.:
  - diagnoza kandydatów do przysposobienia – 42 osoby (21 małżeństw);

- Szkolenie kandydatów do przysposobienia –12 osób – 6 małżeństw;
- Liczba nowopowstałych rodzin adopcyjnych - 11rodzin;
- Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach adopcyjnych – 15 dzieci;
- Pomoc i wsparcie pedagogiczno-psychologiczne dla istniejących rodzin adopcyjnych konsultacje indywidualne – 71 konsultacji;
- Pomoc i wsparcie pedagogiczno-psychologiczne dla kobiet deklarujących oddanie dziecka do adopcji – 6 rodzin;
- Spotkania grupy samopomocowej dla rodzin adopcyjnych – 10 spotkań (12 osób).

6. Równe Szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 roku

Cele szczegółowe⁵²:

- 1) Budowanie pozytywnych postaw społecznych w stosunku do osób niepełnosprawnych oraz pogłębianie wiedzy na temat ich potrzeb;
- 2) Poprawa dostępu osób niepełnosprawnych i ich otoczenia do informacji;
- 3) Wyrównywanie szans w zakresie dostępności do kształcenia i zdobywania zawodu przez osoby niepełnosprawne;
- 4) Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych;
- 5) Zwiększenie potencjału w zakresie świadczenia usług na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 6) Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do leczenia specjalistycznego, terapii i rehabilitacji.

Główne działania:

- 1) Gromadzenie i analiza danych na temat potrzeb osób niepełnosprawnych;
- 2) Prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich dyskryminacji;
- 3) Promowanie aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego;
- 4) Organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej dla osób niepełnosprawnych;
- 5) Organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów, kadry i wolontariuszy bezpośrednio zaangażowanych w proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych;
- 6) Likwidacja barier architektonicznych w placówkach edukacyjnych z uwzględnieniem zaplecza socjalno-bytowego;
- 7) Zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności poprzez tworzenie i wspieranie działalności zakładów aktywności zawodowej;
- 8) Dofinansowanie regionalnych imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych wspierających ich aktywność w tych dziedzinach oraz promowanie uniwersalnych rozwiązań w zakresie dostępności;
- 9) Dofinansowywanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych;
- 10) Prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek;

---

⁵² Opis celów i działań na podstawie „Równe szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 roku”

- 11) Wyposażenie obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny;
- 12) Wspieranie działań na rzecz wdrażania nowoczesnych metod diagnozy, terapii i rehabilitacji osób niepełnosprawnych.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017 roku⁵³:

- I. Organizacja kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych, w celu niwelowania negatywnych postaw wobec osób niepełnosprawnych, promowania ich wizerunku jako pełnoprawnych obywateli, a także włączania osób z niepełnosprawnością do aktywnego życia społecznego:
  - 1) Kampania pod nazwą: „Rok Kolorowej Skarpetki”, kampania informacyjna zrealizowana poprzez Fundację Profesora Ciekawskiego, ze środków PFRON:
    - W III Zlocie Rodzin Dzieci z Zespołem Downa udział wzięło 259 osób;
    - Pakiet informacyjny nt. kampanii wysłano do 696 szkół i 99 placówek wychowania przedszkolnego;
  - 2) W ramach otwartego konkursu ofert nr 15/2017 na zadanie związane z opracowaniem i wydaniem publikacji dotyczących problematyki osób niepełnosprawnych, zrealizowano:
    - "Zacięcie do zacięcia. Jąkanie to zadanie"- oferta Oddziału Toruńskiego Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Osób Jąkających się pod nazwą „Jak poradzić sobie z jąkaniem”;
- II. Realizacja zadań związanych z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych:
  - 1) W ramach otwartego konkursu ofert o nr 15/2017 zrealizowano 34 projekty:
    - przedsięwzięciem objęto łącznie 2 915 osób;
  - 2) Z dofinansowania w ramach otwartego konkursu ofert nr 17/2017 skorzystało łącznie 161 dzieci niepełnosprawnych lub zagrożonych niepełnosprawnością, ponadto wsparciem objęto 85 rodziców tych dzieci;
- III. Zadaniami zrealizowanymi w tzw. trybie uproszczonym na rzecz osób z niepełnosprawnością, zamieszkałych na terenach województwa kujawsko-pomorskiego, objętych w 2017 r. sierpniową katastrofą naturalną objęto 55 dorosłych osób niepełnosprawnych oraz 14 ich opiekunów;
- IV. Promowanie aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego:
  - 1) Oferta „Różni, ale Razem”:
    - Piknik Integracyjny z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka „Różni, ale Razem” dla 200 osób;
    - Cykl 10 zajęć sportowych i Turnieju na kręgielni dla 21 osób;
    - Biwak o charakterze rekreacyjno- turystycznym w Nogawicy k/Gostycyna dla 16 osób;
  - 2) Kampania społeczna „Ja nie widzę Ciebie, Ty zobacz mnie” z okazji Międzynarodowego Dnia Białej Laski, skierowanej do uczniów szkół masowych:
    - udział 133 osób potwierdzony wydaniem certyfikatu,
    - udział placówek z regionu Polski- uczestnictwo ponad 26 tys. osób;
  - 3) projekt pn. „Majówka z kulturą i sztuką”:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: 26 tysięcy osób;

---

53 Opis efektów na podstawie Sprawozdania z realizacji wojewódzkiego programu pn. „Równe szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 roku” za rok 2017 .

4) Projekt pn. „My też potrafimy”:

- Autorami własnoręcznie wykonanych prac byli uczestnicy z niepełnosprawnością - 85 placówek, blisko 360 rękodzielników;

V. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym dostępu i aktywnego uczestnictwa w programach informacyjnych, szkoleniach i kursach nt. niepełnosprawności:

- 1) Projekt pn. „Schizofrenia - Zdobądź formę ponad normę”- udział wzięło 30 osób chorych na schizofrenię;
- 2) Zadanie: „Aktywni niepełnosprawni” zrealizowane przez Stowarzyszenie Ognisko Sportu Niepełnosprawnych Alfa Sport Toruń, zgromadziło 100 osób będących uczestnikami WTZ lub członkami innych stowarzyszeń i fundacji zajmujących się osobami niepełnosprawnymi;
  - (działanie 2.1) świadczenie usług wspierających, które mają na celu umożliwienie lub wspomaganie niezależnego życia osób niepełnosprawnych w szczególności usług z asystencji osobistej- w ramach tego działania dwie organizacje wykonały 2 projekty, w których wzięło udział 77 osób;

VI. Działalność na rzecz aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych:

- 1) W 2017r. na terenie województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonowało 9 Zakładów Aktywności Zawodowej- w których zatrudnionych było łącznie 460 osób, w tym 356 osób niepełnosprawnych;
- 2) W 2017 roku pracę podjęło 3047 niepełnosprawnych bezrobotnych, przede wszystkim było to zatrudnienie niesubsydiowane (2401 osób, czyli 78,8%). Pracę subsydiowaną podjęło w 2017 roku 646 bezrobotnych niepełnosprawnych;
- 3) projekt pn. „Punkt Wsparcia Zawodowego Osób Niepełnosprawnych”:
  - zorganizowano 276 godzin doradztwa, poradnictwa oraz pośrednictwa zawodowego dla 44 osób z niepełnosprawnością, dzięki czemu aż 16 z nich znalazło zatrudnienie;

VII. Propagowanie aktywności osób z niepełnosprawnością poprzez sport, rekreację, kulturę, czy turystykę:

- 1) Poprzez integrację wyrażoną w różnych dziedzinach życia społecznego, zrealizowaną w formie zadań, w ramach otwartego konkursu 15/2017, udział w rehabilitacji społecznej wzięło 1 481 osób, z których 1 293 stanowiły osoby z niepełnosprawnością;
- 2) Wsparcie przedsięwzięć budowlanych służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych:
  - Z efektów dofinansowania robót budowlanych, w sposób bezpośredni, jak i pośredni korzystać będzie 766 osób z niepełnosprawnością, z czego 170 osób wśród dzieci i młodzieży oraz 409 mieszkańców wsi.

7. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2017-2020

Cele szczegółowe⁵⁴:

- 1) Zwiększenie wiedzy ogółu społeczeństwa dotyczącej problemów narkotykowych oraz HIV/AIDS poprzez działania informacyjne i edukacyjne;
- 2) Podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych osób zaangażowanych w realizację zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii;
- 3) Rozwój i poprawa jakości działań profilaktycznych;

---

⁵⁴ Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020”.

- 4) Zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej i programów podnoszących jakość życia osób używających narkotyków szkodliwie i osób uzależnionych oraz ich rodzin.

Główne działania:

- 1) Prowadzenie i wspieranie działań edukacyjnych, w tym kampanii społecznych mających na celu zwiększenie wiedzy na temat zagrożeń wynikających z używania substancji psychoaktywnych, a także z pozamedycznego stosowania produktów leczniczych;
- 2) Upowszechnianie informacji na temat dostępu do działań profilaktycznych, interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od narkotyków oraz ich rodzin m.in. poprzez stronę internetową dotyczącą problematyki uzależnień;
- 3) Organizowanie szkoleń dla różnych grup zawodowych w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii (m.in. pracowników oświaty, policjantów, straży miejskiej, kuratorów sądowych, pracowników świetlic);
- 4) Wspieranie programów adresowanych do rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, zwiększających ich kompetencje wychowawcze w obszarze profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci;
- 5) Wspieranie programów profilaktyki selektywnej w miejscach o zwiększonym narażeniu na kontakty z narkotykami (kluby, dyskoteki, imprezy masowe);
- 6) Rozwój i wspieranie programów pomocy psychologicznej, terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób używających narkotyków szkodliwie, uzależnionych od narkotyków i ich rodzin;
- 7) Rozwój wsparcia w zakresie rehabilitacji, postrehabilitacji oraz reintegracji społecznej i zawodowej dla osób uzależnionych od narkotyków.

*Efekty zrealizowanych działań w 2017r. w ramach Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2017-2020 zaprezentowane zostały wspólnie z efektami zrealizowanych działań w 2017r. w ramach Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2016-2020.

8. Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2016-2020

Cele szczegółowe⁵⁵:

- 1) Rozwój działań profilaktycznych i edukacyjnych ograniczających szkody o charakterze rodzinnym, społecznym, zdrowotnym związanych z nadużywaniem alkoholu;
- 2) Rozwój współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz rozwiązywania problemów alkoholowych;
- 3) Rozwój systemu pomocy dla osób pijących szkodliwie, osób uzależnionych od alkoholu, uzależnionych behawioralnie oraz ich rodzin.

Główne działania:

- 1) Wdrażanie i upowszechnianie rekomendowanych programów profilaktycznych opartych na skutecznych strategiach oddziaływań;

---

⁵⁵ Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2016-2020”.

- 2) Wspieranie kampanii i działań edukacyjnych mających na celu zwiększenie wiedzy na temat szkód wynikających z picia alkoholu;
- 3) Upowszechnianie programów edukacyjnych adresowanych do rodziców, zwiększających ich kompetencje wychowawcze w obszarze profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci;
- 4) Rozwijanie wsparcia środowiskowego dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym (świetlice socjoterapeutyczne, świetlice z programem opiekuńczo-wychowawczym, inne miejsca wsparcia);
- 5) Organizowanie szkoleń dla różnych grup zawodowych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych;
- 6) Wspieranie i udzielanie pomocy samorządom gminnym i powiatowym oraz organizacjom pozarządowym w realizacji zadań w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (organizacja narad, konferencji, szkoleń, seminariów, doradztwo itp.);
- 7) Rozwój oferty programów pomocy psychologicznej, terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu, współuzależnionych, DDA, z podwójną diagnozą oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, rodzin w kryzysie oraz uzależnień behawioralnych w placówkach odwykowych i zakładach karnych;
- 8) Podnoszenie kwalifikacji pracowników lecznictwa odwykowego, służby zdrowia oraz instytucji z obszaru rozwiązywania problemów społecznych i uzależnień.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017 roku⁵⁶:

- I. Wspieranie działań profilaktycznych i edukacyjnych:
  - 1) Narada z pełnomocnikami Gminnymi i Przewodniczącymi Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz z członkami w/w komisji w województwie kujawsko-pomorskim:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem- 75 osób;
  - 2) Szkolenie pn. „Abstynencja i redukcja szkód. Różne cele i strategie pracy z osobami uzależnionymi od alkoholu”:
    - Liczba osób objęta przedsięwzięciem: 15 osób;
  - 3) Impreza rodzinno- sportowa: „Cztery pory roku”:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: 241 osób;
  - 4) Program „Sztuka Wyboru”:
    - Liczba placówek oświatowych objętych przedsięwzięciem: 25 placówek;
- II. Zadania realizowane przez organizacje prowadzące działalność pożytku publicznego podejmowane w ramach konkursu nr 4/2017 „Przeciwdziałanie narkomanii w województwie kujawsko-pomorskim”:
  - 1) Programy profilaktyki selektywnej realizowane przez Polskie Towarzystwo Zapobiegania Narkomanii, Oddział w Toruniu:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: 31 osób;
  - 2) Edukacja publiczna o charakterze informacyjno-edukacyjnym, ściśle związana z zapobieganiem narkomanii i innym uzależnieniom, podejmowana przez Stowarzyszenie „Dorośli dzieciom” w Sępólnie Krajeńskim:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: około 700 osób;

---

⁵⁶ Opis efektów na podstawie Raportu z wykonania w 2017r. „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2017-2020”.

- 3) Edukacja publiczna o charakterze informacyjno-edukacyjnym, ściśle związana z zapobieganiem narkomanii i innym uzależnieniom, podejmowana przez Europejskie Zrzeszenie Młodzieży w Toruniu:
    - Liczba egzemplarzy: 4 000;
  - 4) Ograniczenie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób uzależnionych od narkotyków i zagrożonych uzależnieniami HIV i AIDS:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: 873 osoby;
  - 5) Profilaktyka i interwencja antynikotynowa, programy dla osób uzależnionych od nikotyny, realizowane przez Towarzystwo Profilaktyki i Przeciwdziałania uzależnieniom w Toruniu:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: 2 625 osób;
  - 6) Programy profilaktyki selektywnej realizowane przez Polskie Towarzystwo Zapobiegania Narkomanii, Oddział w Bydgoszczy:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: 273 osoby;
  - 7) Programy profilaktyki uniwersalnej realizowane przez Stowarzyszenie Przyjaciół Pałacu Młodzieży w Bydgoszczy „Pałac”
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: ok. 425 osób;
  - 8) Programy profilaktyki selektywnej realizowane przez Stowarzyszenie Specjalistyczna Pomoc Rodzinom „Nadzieja”:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: ok. 380 osób;
- III. Zadania realizowane w trybie uproszczonym w ramach „Przeciwdziałania narkomanii w województwie kujawsko-pomorskim”:
- 1) Edukacja publiczna o charakterze informacyjno- edukacyjnym ściśle związana z zapobieganiem narkomanii i innym uzależnieniom realizowana przez Stowarzyszenie Wolontariuszy „Razem”:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: ok. 16 500 osób;
  - 2) Turnus rehabilitacyjno-wypoczynkowy dla osób zakażonych HIV organizowany przez Stowarzyszenie Wolontariuszy „Razem”:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: 35 osób;
  - 3) Programy wsparcia dla rodzin osób używających i uzależnionych od narkotyków realizowane przez Kujawsko-Pomorskie Towarzystwo „Powrót z U” w Toruniu:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: 300 osób;
  - 4) Programy wsparcia dla rodzin osób używających i uzależnionych od narkotyków realizowane przez Stowarzyszenia Monar Poradnia Profilaktyczno- Konsultacyjna w Bydgoszczy:
    - Liczba osób objętych przedsięwzięciem: ok. 100 osób;

9. Wojewódzki Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020

Cele szczegółowe⁵⁷

- 1) Wszechstronne wsparcie rodzin dotkniętych przemocą oraz opracowanie programów w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie;

---

⁵⁷ Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020”

- 2) Zwiększenie kompetencji i kwalifikacji pracowników służb, instytucji, organizacji pozarządowych specjalizujących się w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na terenie województwa kujawsko-pomorskiego;
- 3) Podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej zjawiska przemocy i możliwości wsparcia;
- 4) Wspieranie inicjatyw oraz lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

Główne działania:

- 1) Organizacja pomocy prawnej i psychologicznej w ramach Biura ds. Polityki Prorodzinnej i Przeciwdziałania Przemocy dla rodzin dotkniętych przemocą;
- 2) Inicjowanie wspólnych przedsięwzięć z instytucjami, służbami i organizacjami pozarządowymi („dobre praktyki”), wymiana doświadczeń i wiedzy;
- 3) Organizacja szkoleń w zakresie udzielania pomocy ofiarom przemocy;
- 4) Organizacja szkoleń w zakresie prowadzenia działań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy;
- 5) Organizacja i udział samorządu województwa kujawsko-pomorskiego w kampaniach społecznych dotyczących zjawiska przemocy;
- 6) Opracowywanie i upowszechnianie materiałów edukacyjno-informacyjnych i szkoleniowych dotyczących przemocy w rodzinie;
- 7) Organizacja konferencji, warsztatów, szkoleń i pogadanek w zakresie problematyki przemocy;
- 8) Uświadamianie i popularyzacja wśród samorządów konieczności rozwoju infrastruktury pomocy instytucjonalnej w obszarze przemocy domowej jako niezbędnych komponentów wojewódzkiego systemu wsparcia dla ofiar przemocy poprzez: akcje informacyjne, konferencje, szkolenia itd.;
- 9) Wprowadzenie systemu dotowania organizacji pozarządowych celem realizacji zadań zleczanych w zakresie problematyki przemocy w rodzinie.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017 roku⁵⁸:

- 1) Wsparcie rodzin dotkniętych przemocą:
  - Liczba udzielonych porad prawnych - 606 porad;
  - Liczba udzielonych porad psychologicznych – 564 porady;
  - Liczba ustalonych konsultacji psychologicznych – 383 konsultacje;
- 2) Szkolenia w zakresie udzielania pomocy ofiarom przemocy:
  - W szkoleniach dla funkcjonariuszy Policji wzięło udział 220 funkcjonariuszy;
  - W szkoleniu dla pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz specjalistycznych placówek oświatowych pt. „Podejrzenie przemocy domowej wobec dziecka – diagnoza i interwencja” udział wzięło 38 psychologów i pedagogów;
  - W szkoleniu „Walka z przemocą – praktyczne szkolenie dla osób tworzących system przeciwdziałania przemocy w rodzinie” dedykowanym członkom gminnych zespołów interdyscyplinarnych udział wzięło 40 osób z 12 gminnych zespołów interdyscyplinarnych;
  - Liczba osób, które ukończyły szkolenie z zakresu udzielania wsparcia ofiarom przemocy – 298 osób;
  - Liczba osób, które nabyły uprawnienia do pracy ze sprawcą przemocy – 14 osób;

⁵⁸ Opis efektów na podstawie Raportu z realizacji „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020” za rok 2017.

3) Podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej zjawiska przemocy:

- Kampania województwa kujawsko-pomorskiego przeciw przemocy w rodzinie pn. „Nie poddawaj się przemocy – reaguj”- 2 spoty informacyjne na antenie Regionalnej Rozgłośni w Bydgoszczy "Polskie Radio Pomorza i Kujaw" (łącznie 210 emisji);
- Opracowywanie i upowszechnianie materiałów edukacyjno-informacyjnych i szkoleniowych:
  - Dodruk wizytówek Kujawsko-Pomorskiej Niebieskiej Linii,
  - Dystrybucja kalendarza jednodzielnego na rok 2018, plakatów, materiałów zawierających informacje o aktualnym programie wojewódzkim przeciwdziałania przemocy w rodzinie, o Kujawsko-Pomorskiej Niebieskiej Linii, czy nt. schematu przebiegu procedury Niebieskie Karty;
  - Uczestnictwo samorządu województwa w kampaniach ogólnopolskich – 2 kampanie;
- Wspieranie inicjatyw lokalnych na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w ramach systemu dotowania organizacji pozarządowych - ogłoszono otwarty konkurs ofert (nr 18/2017) na wykonywanie zadań publicznych związanych z realizacją zadań Samorządu Województwa w 2017 roku w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym pod nazwą: PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY W RODZINIE – 4 projekty pozyskały dotację.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020

Celem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 jest podjęcie wyzwań rozwojowych stojących przed województwem kujawsko-pomorskim m.in. w sferze społecznej. Priorytet 9- Solidarne społeczeństwo RPO WK-P 2014-2020 jest kierunkiem, w ramach którego podejmowane są działania mające na celu promowanie włączenia społecznego, walkę z ubóstwem i wszelką dyskryminacją. W 2017r., w ramach poddziałania 9.3.2 Rozwój Usług Społecznych, dofinansowanie otrzymały projekty skoncentrowane na⁵⁹:

- poprawie dostępu do usług opiekuńczych nad osobami niesamodzielnymi, w tym starszymi i z niepełnosprawnościami, świadczone w lokalnej społeczności,
- tworzeniu i rozwoju ofert placówek wsparcia i opieki,
- rozwoju niestacjonarnych usług opiekuńczych,
- podejmowaniu inicjatyw ukierunkowanych na rozwój i poprawę dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej,
- działalności mieszkań wspieranych,
- realizacji usług społecznych,
- wsparcie procesu aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

---

⁵⁹ Opracowanie własne na podstawie ogłoszeń i wyników naboru wniosków, dostępnych na stronie internetowej o adresie: <http://www.moiregion.eu/index.php/rpo/zobacz-ogloszenia> (data korzystania: 23.04.2018r.).

Przykładowe projekty wybrane do dofinansowania w ramach Poddziałania 9.3.2

1. Projekt „Rodzina w Centrum”⁶⁰

Celem projektu „Rodzina w Centrum”, jest zwiększenie dostępu do usług wspierania rodzin naturalnych i zastępczych w województwie kujawsko-pomorskim.

Projekt ten opiera się na trzech filarach:

I filar: świadczenie bezpośredniego wsparcia rodzinom zastępczym oraz przeżywającym trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W ramach projektu w każdym powiecie województwa kujawsko-pomorskiego oraz w czterech miastach na prawach powiatu zostały utworzone i funkcjonują Centra Wspierania Rodzin (łącznie 23 Centra), specjalnie przygotowane miejsca przyjazne rodzinom, w których mogą być realizowane działania na ich rzecz. W każdym z tych Centrów zatrudnieni są specjaliści, których zadaniem jest organizacja procesu wsparcia począwszy od diagnozy sytuacji rodziny, poprzez określenie planu wsparcia po realizację działań na rzecz rodziny przy wykorzystaniu form dostępnych w ramach projektu.

II filar: działania edukacyjne, kierowane do szerokiego kręgu społeczności lokalnych a służące przekazywaniu wiedzy na temat istoty pieczy zastępczej, funkcjonowania rodzin zastępczych, trudności wiążących się ze sprawowaniem pieczy zastępczej. Efektem tych działań ma być odejście od sprawowania pieczy zastępczej w dużych placówkach na rzecz mniejszych, przyjaznych wychowaniu form, jak najbardziej zbliżonych do rodziny (rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka).

III filar: podnoszenie umiejętności i kwalifikacji kadr w zakresie sprawowania pieczy zastępczej, głównie osób prowadzących rodzinne domy dziecka, dyrektorów małych placówek opiekuńczo-wychowawczych do 14 miejsc oraz rodziców zastępczych w formie szkoleń, warsztatów, kursów czy seminariów.

Poniżej przedstawiono wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017r. w ramach przedmiotowego projektu w poszczególnych jego filarach⁶¹:

I Usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej:

- 1) poradnictwo specjalistyczne – łącznie ponad 12 900 usług;
- 2) liczba warsztatów dla rodziców podnoszących kompetencje rodzicielskie (wraz z zajęciami animacyjnymi dla dzieci) - 140 warsztatów;
- 3) liczba warsztatów dla dzieci przebywających i opuszczających pieczę zastępczą - 90 warsztatów,
- 4) liczba warsztatów socjoterapeutycznych dla przebywających i opuszczających pieczę zastępczą - 49 warsztatów;
- 5) liczba godzin terapii rodzinnej - 1218 godzin;
- 6) liczba godzin superwizji dla rodzin - 616 godzin;
- 7) liczba mediacji rodzinnych - 636 godzin;
- 8) liczba bonów edukacyjnych - 56 bonów;
- 9) liczba szkoleń dla wolontariuszy - 15 szkoleń;
- 10) liczba wyjazdów edukacyjnych dla rodzin, których celem było wzmocnienie więzi uczuciowej pomiędzy członkami rodzin oraz poprawa relacji panujących pomiędzy rodzicami i dziećmi, a także promowanie właściwego modelu życia rodziny - 21 wyjazdów;
- 11) liczba osób, które skorzystały z usług CWR- ponad 5000 osób;

⁶⁰ Opis celów i zamierzonych efektów na podstawie informacji dostępnych na stronie internetowej o adresie: http://rodzinawcentrum.rops.torun.pl/strona-36-rodzina_w_centrum_informacje_ogolne.htm.

⁶¹ Na podstawie danych zamieszczonych na stronie internetowej o adresie: http://rodzinawcentrum.rops.torun.pl/strona-40-rodzina_w_centrum_2017.html.

II Działania na rzecz deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej w województwie kujawsko-pomorskim:

- 1) liczba spotkań edukacyjnych dotyczących rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych do 14 dzieci (w powiatach ziemskich oraz grodzkich) - 60 spotkań;
- 2) liczba spotkań edukacyjnych dotyczących tworzenia rodzinnych form pieczy zastępczej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych do 14 dzieci (spotkania wojewódzkie)- 4 spotkania;
- 3) Liczba uczestników w/w spotkań: 1928 osób;

III Doskonalenie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą, w tym: rodzin zastępczych, kadry prowadzącej RDD:

- 1) liczba szkoleń - 4 szkolenia;
- 2) liczba kursów specjalistycznych - 1 kurs specjalistyczny;
- 3) liczba godzin doradztwa indywidualnego - 20 godziny;
- 4) liczba spotkań doradztwa grupowego - 3 spotkania;
- 5) łączna liczba osób objętych wsparciem szkoleniowym i doradczym - ponad 110 osób.

Projekt jest realizowany przez 24 partnerów na terenie województwa kujawsko-pomorskiego: 19 Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie i 4 Ośrodki Pomocy Społecznej realizujące zadania powiatu i gminy, tj. 3 Miejskie Ośrodki Pomocy Rodzinie i 1 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bydgoszczy. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu jest partnerem wiodącym projektu.

2. Rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w Gminie Miasta Toruń⁶²

Celem projektu jest zwiększenie dostępu do szeroko rozumianych usług opiekuńczych poprzez:

- objęcie wsparciem 50 osób usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi świadczonymi w miejscu zamieszkania;
- objęcie usługami asystenckimi 40 osób niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym i znacznym;
- utworzenie klubu samopomocy dla 10 osób niesamodzielnymi w tym starszych i niepełnosprawnych;
- objęcie usługami wspierającymi proces aktywizacji społeczno-zawodowej 10 osób z otoczenia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;

W ramach projektu zostanie utworzone także Centrum Usług Środowiskowych. Będzie to miejsce wymiany informacji i doświadczeń, zarówno podmiotów działających w zakresie pomocy społecznej czy ochrony zdrowia na lokalnym rynku, jak również osób niesamodzielnymi i osób z otoczenia osób niesamodzielnymi, które będą korzystać z udzielanego w projekcie wsparcia.

Projekt realizowany jest przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu w partnerstwie z Fundacją Agencji Służby Społecznej w okresie od 1 lipca 2017 roku do 30 czerwca 2020 roku.

3. Projekt mieszkania wspierane w Bydgoszczy⁶³

Celem projektu jest zwiększenie dostępności usług opiekuńczych świadczonych w lokalnej społeczności. W ramach realizacji przedsięwzięcia zostanie utworzonych 20 nowych miejsc realizacji usług opiekuńczych w mieszkaniach wspieranych dla osób doświadczających wielokrotnego

⁶² Opis na podstawie: <http://www.mopr.torun.pl/index.php/projekty-efs/1019-9-3-2-ros>.

⁶³ Opis na podstawie: <http://www.mapadotacji.gov.pl/projekt/7289002>.

wykluczenia społecznego: bezdomnych, niesamodzielnym i z niepełnosprawnością. Adresaci projektu objęci zostaną kompleksowym wsparciem będącym odpowiedzią na zdiagnozowane deficyty grupy docelowej: treningiem podniesienia kompetencji życiowych, Indywidualnym Programem Wychodzenia z Bezdomności i usługami opiekuńczymi świadczonymi w lokalnej społeczności.

Projekt ma charakter partnerski – partnerem wiodącym (liderem) jest fundacja Inkubator Społeczny, a partnerem Miasto Bydgoszcz/Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bydgoszczy.

4. Projekt „Więcej miejsc więcej rozwiązań”⁶⁴

Projekt ten koncentruje się na rozwijaniu dostępu i oferty dla osób niepełnosprawnych z zaburzeniami psychicznymi w Środowiskowym Domu Samopomocy w Brodnicy, przy Brodnickim Centrum Caritas.

W ramach realizacji projektu zostaną podjęte następujące działania:

- 1) stworzenie 10 miejsc uczestnictwa w ŚDS (z 35 do 45 miejsc),
- 2) stworzenie, wyposażenie i realizacja zajęć w dwóch nowych pracowniach terapeutycznych,
- 3) realizacja dodatkowych form profesjonalnego wsparcia terapeutycznego dla uczestników ŚDS (m.in. wsparcia psychologa, seksuologa, realizacji muzykoterapii i choreoterapii),
- 4) stworzenie i realizacja oferty podnoszącej umiejętności opiekunów faktycznych osób niepełnosprawnych z zaburzeniami psychicznymi.

Realizacja tych działań ma służyć zwiększeniu stopnia integracji społeczno-zawodowej 10 osób niepełnosprawnych z zaburzeniami psychicznymi z terenu powiatu brodnickiego, ograniczeniu zjawiska izolacji społecznej tych osób oraz na wzrostowi samodzielności i poprawie jakości życia ich rodzin.

Projekt realizowany jest przez dwa podmioty: Brodnickie Centrum Caritas im. Bpa Jana Chrapka (jednostkę organizacyjną Caritas Diecezji Toruńskiej) oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Brodnicy (jednostkę organizacyjną Powiatu Brodnickiego).

5. Projekt „Przepis na dom”⁶⁵

Celem niniejszego projektu jest:

- utworzenie 6 mieszkań chronionych,
- realizacja programu terapeutycznego,
- zwiększenie dostępności usług opiekuńczych świadczonych w lokalnej społeczności.

Uczestnicy projektu są rekrutowani z grupy osób doświadczających wielokrotnego wykluczenia społecznego. Projekt ten kierowany jest do 19 osób niesamodzielnym (7 kobiet i 12 mężczyzn), w tym 12 osób bezdomnych, o dochodzie nie przekraczającym 150 % właściwego kryterium dochodowego, o którym mowa w ustawie o pomocy społecznej.

W ramach realizacji przedsięwzięcia zostanie utworzonych 19 nowych miejsc realizacji usług opiekuńczych w mieszkaniach wspieranych dla osób doświadczających wielokrotnego wykluczenia społecznego: ubogich, bezdomnych, niesamodzielnym i z niepełnosprawnością. Adresaci projektu objęci zostaną kompleksowym wsparciem, będącym odpowiedzią na zdiagnozowane deficyty grupy docelowej, tj.: treningiem podniesienia kompetencji życiowych, Indywidualnym Programem Wychodzenia z Bezdomności lub kontraktem socjalnym i usługami opiekuńczymi świadczonymi

---

⁶⁴ Opis na podstawie: <http://www.mapadotacji.gov.pl/projekt/7288979>.

⁶⁵ Opis na podstawie: www.mapadotacji.gov.pl/projekt/7289017.

w lokalnej społeczności. Trwałość rezultatów projektu zostanie zachowana przez okres minimum 3 lat od daty zakończenia jego realizacji

Partnerem wiodącym przedmiotowego projektu (liderem) jest fundacja Inkubator Społeczny, a partnerami Miasto Bydgoszcz/Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bydgoszczy oraz Stowarzyszenie „Podaj Rękę”.

Ponadto w ramach poddziałania 9.2.2 Aktywne włączenie społeczne młodzieży objętej sądownym środkiem wychowawczym lub poprawczym realizowany jest:

1. Projekt „Trampolina”

Cel projektu⁶⁶:

Wzrost aktywności społecznej, edukacyjnej i zawodowej oraz zwiększenie zdolności funkcjonowania w społeczeństwie młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym tj. 400 osób objętych nadzorem kuratorskim/środkiem wychowawczym oraz 140 wychowanków/ wychowanek Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych/Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii, a także wzrost umiejętności niezbędnych we wspieraniu rozwoju młodzieży u 80 z otoczenia młodzieży objętej projektem, z terenu województwa kujawsko-pomorskiego.

Główne działania:

- 1) Zaplanowano szeroki wachlarz wsparcia zarówno indywidualnego, jak i grupowego prowadzącego do aktywizacji społeczno-zawodowej m.in. poprzez:
  - opiekę wysokokwalifikowanej kadry wychowawców, specjalistów ds. resocjalizacji, animatorów młodzieży;
  - zajęcia profilaktyczno-wychowawcze mające na celu zapoznanie z alternatywnymi formami spędzania czasu wolnego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego: m.in. wyjścia do filharmonii, opery, kina, teatru, lokalnych ośrodków kultury, Planetarium, Astrobaz, Muzeum Piernika, Młyna Wiedzy, lokalnych bibliotek itp.;
  - organizację zajęć sportowych;
  - terapię przez sztukę (m.in. zajęcia artystyczne, muzyczne, wokalne, teatralne, realizację profesjonalnego klipu, udział w przeglądach artystycznych);
  - wsparcie socjoterapeutów, psychologów, edukatorów, doradców zawodowych;
  - wolontariat;
  - szkolenia zawodowe, staże, wizyty zawodoznawcze;
  - zajęcia Kynoterapii, Hipoterapii;
  - warsztaty rozwijające umiejętności specjalistyczne i techniczne np. ratowniczo-strażackie, cukiernicze, renowację mebli, politechniczne, spawalnicze, stylizację paznokci, wizaż, florystykę, informatyczno-medialne.
- 2) Powstanie 20 Młodzieżowych Centrów skupiających młodzież objętą m.in. nadzorem kuratorskim.

Wybrane efekty zrealizowanych działań w 2017 roku:

- 1) Działania społeczne, resocjalizacyjne - funkcjonowanie Młodzieżowych Centrów:
  - Utworzono 23 Młodzieżowe Centra
  - Objęto wsparciem 400 uczestników i 80 rodziców/opiekunów prawnych
  - Podpisano umowy z Wychowawcami i Specjalistami ds. resocjalizacji.

---

⁶⁶ Na podstawie strony internetowej: <http://www.rOPS.torun.pl/nasze-projekty/trampolina/informacja-o-projekcie> (data korzystania 25.04.2018 r.).

- 2) Zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społeczeństwie:
  - Zatrudniono Animatorów, którzy nawiązywali kontakty z kadrami i uczestnikami projektu
- 3) Kompetencje społeczne w Młodzieżowych Centrach
  - Zatrudniono socjoterapeutów, psychologów
  - Prowadzono zajęcia z terapeutą grupowym
- 4) Wzmocnienie kompetencji edukacyjno-zawodowych w Młodzieżowych Centrach
  - Przeprowadzono szkolenia i kursy zawodowe m.in. spawacz, kosmetyczka, kelner,
- 5) Zajęcia umożliwiające nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społeczeństwie (MC i MOW/MOS) m.in.:
  - Zajęcia sportowe
  - Zajęcia muzyczne
  - Zajęcia teatru profilaktycznego
  - Zajęcia artystyczne/wokalne
- 6) Zajęcia profilaktyczne, terapeutyczne MOW/MOS m.in.:
  - Zajęcia artterapii,
  - Terapia z profilaktyką uzależnień,
  - Zajęcia terapii pedagogicznej,
  - EEG Biofeedback,
  - Hipoterapia, Kynoterapia

Projekt jest realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu – jednostkę organizacyjną Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego – przy współpracy ze Stowarzyszeniem Wsparcia Społecznego Aditus z Włocławka, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy we Włocławku, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Samostrzelu, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Strzelnie, Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Szerzawach, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Bielicach.

Rozdział VI. Rekomendacje wynikające z raportu

Klienci pomocy społecznej

Liczba klientów pomocy społecznej spada, natomiast zauważalny jest systematyczny wzrost udziału długotrwale korzystających w ogólnej liczbie korzystających z pomocy społecznej (w roku 2017 było to 68 %). Wobec powyższego **rekomenduje się rozwój form wsparcia adekwatnych do ich potrzeb poprzez np. rozwój podmiotów ekonomii społecznej** (kluby integracji społecznej, centra integracji społecznej oraz spółdzielni socjalnych), **budowanie partnerstw** pomiędzy instytucjami pomocy społecznej i integracji społecznej a innymi podmiotami funkcjonującymi w obszarze wsparcia osób wykluczonych społecznie (np. urzędy pracy, organizacje pozarządowe).

Ze względu na rosnący odsetek liczby klientów pomocy społecznej długotrwale z niej korzystających, zauważyć można wyzwanie stojące przez pracownikami socjalnymi. Aby mogli oni precyzyjnie określać potrzeby swoich klientów i efektywnie im pomagać, **zaleca się kontynuowanie badań w obszarze pomocy i integracji społecznej**. Wynikiem zidentyfikowanych potrzeb powinny być działania podejmowane na rzecz zmiany postaw klientów, dążące do zwiększenia ich aktywności społecznej i zawodowej oraz współuczestnictwa w rozwiązywaniu problemów.

Biorąc pod uwagę skalę liczby rodzin w województwie kujawsko-pomorskim przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze **rekomenduje się zatrudnienie asystentów rodzin** na terenie każdej gminy zgodnie z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz zwiększenie liczby etatów według potrzeb wskazanych przez ośrodki zatrudniające już asystentów rodzin.

W województwie kujawsko-pomorskim ponad ¼ gmin nie spełnia ustawowych zapisów dotyczących zatrudniania pracowników socjalnych. W związku z powyższym, **niezbędne jest zabezpieczenie środków finansowych przez samorzady na zapewnienie odpowiedniego poziomu zatrudnienia pracowników socjalnych zgodnie z ustawą o pomocy społecznej**.

Dzieci i młodzież

Sytuacja w zakresie opieki żłobkowej, jak i przedszkolnej, z roku na rok poprawia się, jednak w dalszym ciągu istnieją deficyty szczególnie w obszarze zabezpieczenia opieki dla dzieci do lat 3. W związku z tym **rekomenduje się powstawanie kolejnych żłobków/klubów dziecięcych/oddziałów żłobkowych w przedszkolach** (szczególnie w gminach tych powiatów gdzie tego typu placówki w ogóle nie funkcjonują). Należy również rozwijać i promować działalność dziennego opiekuna cieszącą się coraz większą popularnością, również w kontekście podejmowania pracy przez osoby świadczące tego rodzaju usługi na zlecenie gminy.

Bezdomni

Wobec malejącej liczby osób bezdomnych objętych indywidualnymi programami wychodzenia z bezdomności oraz spadającym odsetkiem osób bezdomnych objętych tymi programami w populacji osób bezdomnych, **należy wspierać wszelkie inicjatywy na rzecz wychodzenia z bezdomności a zwłaszcza promować indywidualne programy oraz mieszkalnictwo chronione, wspierane/wspomagane dla osób bezdomnych.** Należy podjąć działania w celu aktywizacji osób bezdomnych przy wykorzystaniu środków np. w ramach programów rządowych jak i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

Ponadto zaleca się **podjęcie działań w kierunku tworzenia lokalnych partnerstw międzysektorowych** (podmioty pomocy i integracji społecznej, rynku pracy, mieszkalnictwa, ochrony zdrowia, edukacji, wymiaru sprawiedliwości, więziennictwa) na rzecz zintegrowanego wsparcia dla osób zagrożonych bezdomnością jak i bezdomnych. W ramach partnerstwa lokalnego powinny być przeprowadzone badania, które kierunkują na podejmowanie działań z uwzględnieniem źródeł finansowania planowanych zadań.

Pieczna zastępcza

Pomimo wzrostu rodzin zastępczych zawodowych w województwie kujawsko-pomorskim, nadal w trzech powiatach nie ma zabezpieczonej tej formy wsparcia. W związku z dużym znaczeniem **rodzin zastępczych zawodowych** będących formą profesjonalizacji rodzinnej pieczy zastępczej, **należy dążyć do zabezpieczenia tej formy we wszystkich powiatach regionu.**

Bezrobotni

Wysokość stopy bezrobocia zarejestrowanego w województwie kujawsko-pomorskim na koniec grudnia 2017 roku wynosiła 10,0% i systematycznie spadała, jednakże nasze województwo jest pod tym względem na przedostatnim miejscu w kraju (średnia krajowa wynosi 6,6%). Z drugiej jednak strony liczba osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych utrzymywała się na podobnym poziomie, a nawet nieznacznie wzrosła (na przestrzeni 2016-2017 roku odsetek wzrósł z 59,3% do 60,2%). **Należy podjąć działania w celu rozwoju form adekwatnych do potrzeb osób długotrwale bezrobotnych.** Dobra sytuacja na rynku pracy sprzyja upowszechnieniu działalności podmiotów ekonomii społecznej działających na rzecz tych osób.

Osoby starsze

Na przestrzeni ostatnich czterech lat obserwuje się stały wzrost oferty wsparcia skierowanego do osób starszych, zarówno w formie usług opiekuńczych, jak i zasobów instytucji pomocowych i aktywizujących (dziennych domów pomocy, klubów i świetlic dla seniorów, gospodarstw opiekuńczych czy domów pomocy społecznej). Związane jest to z prowadzoną polityką senioralną oraz uruchomieniem środków z rządowego programu „Senior+” i Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

Jednakże z uwagi na wzrastającą liczbę osób starszych wskazany jest **dalszy rozwój środowiskowych form pomocy** adresowanych do tej grupy odbiorców umożliwiającą im jak najdłuższe przebywanie w społeczności lokalnej.

Osoby niepełnosprawne

Infrastruktura skierowana do osób niepełnosprawnych od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Zmiany zauważalne są jedynie w przypadku środowiskowych domów samopomocy, których liczba od 2014 roku wzrosła o blisko 24% i są dostępne są w każdym powiecie naszego województwa. Natomiast **warto byłoby zwiększyć zasoby warsztatów terapii zajęciowej**, które aktywnie wspomagają proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych niezdolnych do podjęcia pracy tak, aby ich oferta była dostępna w każdym powiecie województwa kujawsko-pomorskiego.